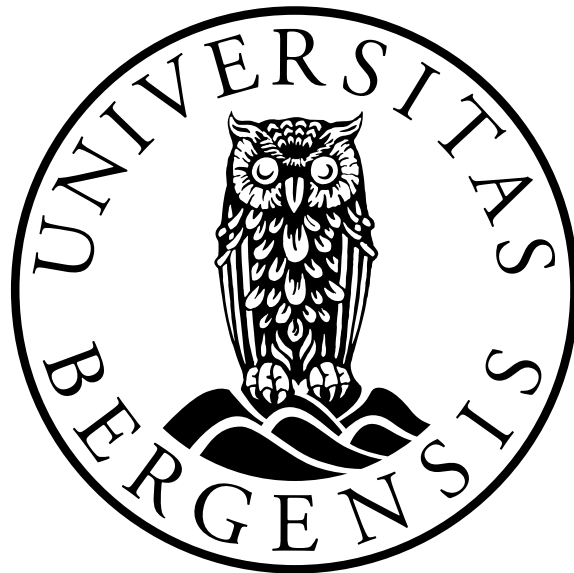

Den klassede kroppen

Smak og avsmak i den norske overklassen

Lisa Maria Breistein Sølvberg

Masteroppgave

Våren 2017

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Denne masterstudien har som mål å kaste lys over hvordan kulturelle klasseskiller diskursivt gir seg uttrykk når det gjelder vårt aller næreste og tilsynelatende mest individuelle – kroppen. Med dette som overordnet fokus vil hovedproblemstillingen i masteroppgaven være: *Kommer kulturelle klasseskiller til uttrykk gjennom subjektive oppfatninger av kropp, fysisk aktivitet og ernæring, og i så fall hvordan?* Studien skriver seg inn i det sosiologiske landskapet som omtales som kulturell klasseanalyse (eks. Atkinson 2010, Bottero 2004, Savage 2003). Den tar videre utgangspunkt i debatten i kjølvannet av Pierre Bourdieus (1984) arbeider om klasse, kultur og livsstil, og utforsker hvordan informanter fra den norske overklassen forstår og gir mening til egen smak og avsmak tilknyttet fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Studien utforsker slik understuderte aspekter ved den kulturelle klasseanalysen.

Analysen baserer seg på ti semi-strukturerte dybdeintervjuer av overklassen i Bergen. Informantene er rekruttert fra den kulturelle og økonomiske overklassen – som besitter store volum av henholdsvis kulturell og økonomisk kapital – og jeg har undersøkt spenninger mellom disse. Fraksjonene viser til ytterpunktene av den horisontale kapitalkomposisjonsdimensjonen i Bourdieus modell av det sosiale rommet, og informantene er valgt ut fra kriterier i det Bourdieu-inspirerte ORDC-klasseskjemaet (Hansen, Flemmen & Andersen 2009). Informantene er fysisk aktive menn fra starten av 40-årene til slutten av 50-årene.

For det første synliggjør analysene i denne studien at informantene fra både den økonomiske og kulturelle overklassen feller tydelige dommer basert på fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Informantene tar avstand til de som er annerledes, både nedover i hierarkiet og det som skiller dem fra andre i toppen av hierarkiet. For det andre avdekker analysen flere systematiske ulikheter mellom de to overklassefraksjonene. Dette gjør seg eksempelvis utslag gjennom hvordan de opplever ulike fenomener, hvilke kriterier de baserer seg på når de vurderer andre, hva de anser som uttrykk for status, og hva som fører til anerkjennelse og aversjon. Samtidig finnes det ulike grader av spenninger mellom den økonomiske og den kulturelle fraksjonen når det gjelder hvilke aspekter ved kropp, ernæring og fysisk aktivitet det er snakk om. For det tredje illustrerer analysen hvordan visse kroppsfasonger, fysiske aktiviteter og kosthold kan resultere i ulike fordeler og

goder (og motsatt: ulemper og byrder). Med andre ord kan det som av informantene forstås som *rett* kropp, *rett* fysisk aktivitet og *rett* kosthold gi en form for fysisk kapital eller en bytteverdi. Dette kan videre påvirke konkrete utfall i forbindelse med ansettelsesprosesser. Spesielt i den økonomiske fraksjonen ser dette ut til å være av betydning. For det fjerde viser funnene mine at fysisk aktivitet, ernæring og kropp kan oppleves meningsfullt, både gjennom deres *bruksverdi* og *bytteverdi* (Sayer 2005). Informantene anser det som viktig og meningsfullt å drive med fysisk aktivitet, lage god mat og opprettholde en viss kroppsvekt. Samtidig har disse aspektene en mer symbolsk verdi, en bytteverdi, da de fungerer som utgangspunkt for status, anerkjennelse, distinksjonspill, fordeler og goder.

Ved å studere subjektiv og diskursiv meningsdannelse, illustreres samtidig fruktbarheten av Michèle Lamonts (1992) metodologi. I tillegg vises det hvordan symbolske grenser har reelle konsekvenser på arbeidsmarkedet, og illustrerer således sammenhengen mellom *symbolske* og *sosiale* grenser. Analysen videreutvikler det Lamontske rammeverket metodisk ved bruk av *photo elicitation*, og får dermed tydelig fram ulike nivåer av informasjon som brukes aktivt i analysen. Dette innebærer både lett tilgjengelig informasjon og informasjon som knytter seg mer til informantenes indre følelser. Slik bidrar studien til et interessant, empirisk perspektiv i den norske debatten om egalitære verdier i de øvre klassers tilbakeholdenhet med å felle dommer. Analysen viser at moralske verdier kommer til uttrykk på to ulike måter: gjennom en vegring mot å trekke grenser, men også ved diskursiv avsmak eller aversjon mot andre. Dette synliggjør relevansen av å skille mellom ulike nivåer av informasjon som det kvalitative intervjuet kan generere. Denne studien viser betydningen av Bourdieus klassemodell empirisk da økonomifraksjonen og kulturfraksjonen er ulike. Mer generelt illustrerer dette betydningen av kapitalkomposisjonsprinsippet for sosial differensiering internt i overklassen på et livsstilsområde som hittil har vært lite utforsket. Studien bidrar således i debatten om hvorvidt overklassen er en monolittisk størrelse, eller om den er internt differensiert på systematisk vis. Sist, men ikke minst viser analysen at en innen klasse- og livsstilsforskningen ikke trenger å avfeie den såkalte individualiseringstenen totalt, men at en snarere bør utforske hvordan det som oppleves som individuelle reflekseive prosjekt (eksempelvis kropp), henger sammen med systematiske ulikhetsprosesser mer generelt.

Forord

Først og fremst vil jeg takke alle informantene som villig stilte opp og fortalte meg om livene sine. Uten dere hadde det ikke vært noen oppgave.

Veilederen min Vegard Jarness fortjener en stor takk. Hjelpen din og samtalene med deg har vært uvurderlig. Veiledningene dine har gitt meg motivasjon og stadig fornyet tro på prosjektet. Du har sørget for at klasseforskning har blitt noe av det kuleste jeg kan holde på med. Tusen takk.

Jeg vil også takke Johs. Hjellbrekke for god veiledning og for å generelt gi meg økt forståelse for klasseproblematikk gjennom masterstudiet.

Takk til Dieter Vandebroeck for å la meg bruke figurene fra doktoravhandlingen hans i mine intervjuer.

Ellers vil jeg takke gjengen i 4. etasje på Sofie Lindstrøms, og særlig Markus, Evelyn, Espen, Kristian og folkene på rom 411. Gode fredagsritualer og inngående klasseprat har vært oppløftende og nødvendig.

Takk til Markus, Torunn og Hilde for konstruktive tilbakemeldinger og korrekturlesing.

Takk til mamma og pappa for støtte, korrekturlesing og for å ha gitt meg lysten til å lære.

Og sist, men ikke minst, takk til Jenny. Du gjør både forskningen og hverdagen meningsfull.

Lisa Maria Breistein Sølvberg

Bergen, 12. mai 2017

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innledning.....	1
1.1 Klasse og kropp, fysisk aktivitet og ernæring.....	2
1.2 Studiens formål.....	3
1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	4
1.4 «Tilfellet Norge».....	5
1.4.1 Egalitære verdier, likhetsidealer og janteloven.....	6
1.4.2 Nordmenn, naturen og fysisk aktivitet.....	7
1.4.3 Bergen.....	8
1.5 Disposisjon av oppgaven.....	10
Kapittel 2 Teoretisk rammeverk.....	12
2.1 Klasse, kultur og livsstil.....	12
2.2 Pierre Bourdieu og klasseproblematikk.....	14
2.3 Nyere debatter.....	17
2.3.1 Anthony Giddens og individualiseringstenen.....	18
2.3.2 Refleksiv habitus.....	19
2.3.3 Den kulturelle alteteren.....	21
2.3.4 Lamont og symbolske grenser.....	22
2.3.5 Sayer om bruks- og bytteverdi.....	23
2.3.6 Kulturell klasseanalyse i Norge.....	24
Kapittel 3 Metode.....	26
3.1 Det kvalitative intervjuet.....	26
3.2 Utvalgsstrategier.....	28
3.3 Gjennomføringen av intervjuene.....	31
3.3.1 Intervjuguiden.....	32
3.4 Forskningsetiske hensyn.....	34
3.5 Analysestrategi.....	34

Kapittel 4 Fysisk aktivitet	35
4.1 Introduksjon	35
4.2 Betydningen av trening	35
4.2.1 Syn på de som trener	35
4.2.2 Syn på de som ikke trener	39
4.3 Trening i jobbsammenheng	40
4.3.1 Jobb og trening	40
4.3.2 Trening og ansettelsesprosesser	43
4.4 Materielle aspekter og konkurranser	46
4.4.1 Konkurranser	46
4.4.2 Utstyr, merker og pengebruk	48
4.4.3 Misforhold mellom utstyr og prestasjon	50
4.5 Konklusjon	51
Kapittel 5 Det distingverende kostholdet.....	53
5.1 Introduksjon	53
5.2 Smak og avsmak: Matvaner og kosthold	54
5.2.1 Forståelse av egne matvaner og «det gode kostholdet»	54
5.2.2 Forståelse av generelle andre og «det dårlige kostholdet»	57
5.2.3 Restauranter, spisesteder og matbutikker	59
5.3 «Oss», «de» og symbolske grenser	64
5.4 Konklusjon	68
Kapittel 6 Den klassede kroppen	69
6.1 Introduksjon	69
6.2 Den personlige betydningen av kropp	70
6.2.1 Kroppsfokus	70
6.2.2 Kropp, smak og bruksverdi	71
6.3 Disiplin, regulering og selvkontroll	74
6.4 Kropp og yrke	77
6.4.1 Rett kropp for jobben	77

6.4.2 Kropp og ansettelsesprosesser	79
6.5 Konklusjon	83
Kapittel 7 Avsluttende diskusjon.....	84
7.1 Studiens hovedfunn.....	84
7.2 Implikasjoner og bidrag	86
7.3 Ubesvarte spørsmål og videre forskning.....	91
Litteraturliste	94
Appendiks	108
Appendiks 1: Intervjuguide.....	108
Appendiks 2: Godkjenning av prosjektgjennomføring.....	112
Appendiks 3: Liste over informanter	113
Appendiks 4: Figurer av mannlige silhuetter brukt i intervju.....	114
Appendiks 5: ORDC-klasseskjema.....	115

Tabelloversikt

Tabell 1: Medianinntekt etter skatt 2015	8
Tabell 2: Utdanningsnivå.....	9
Tabell 3: Beskrivelse av fysisk aktive og inaktive personer.....	45
Tabell 4: Forståelser av positiv og negativ trening.....	48
Tabell 5: Forståelser av «sunt» og «usunt».....	59
Tabell 6: Forståelse av spisesteder og matbutikker	64
Tabell 7: Symbolske grenser av «de sunne» og «de usunne».....	67
Tabell 8 Karakteristikker av ulike kroppstyper	82

Kapittel 1 Innledning

Klasserforskning er en av grunnsteinene i sosiologien, og gjennom omfattende studier er det blitt avdekket hvordan faktorer som inntekt og utdanning er strukturerende for hvordan vi lever våre liv. Hvor noen anser klasse som å utelukkende omfavne økonomiske aspekter (eks. Goldthorpe 2007), har andre omtalt denne forståelsen som reduksjonistisk og minimalistisk – og forstår snarere klasse som også å omfavne kultur og livsstil (eks. Atkinson 2010, Devine & Savage 2004). Videre har flere satt spørsmålsteget ved hvorvidt *klasse* fremdeles er et fruktbart og treffende begrep i sosiologisk arbeid (Atkinson 2015: 9). Pakulski og Waters (1996) er av dem som hevder at klassebegrepet står i veien for en nøyaktig forståelse av moderne politiske, sosiale og kulturelle prosesser – og postulerer videre *the death of class*. Individualiseringsteoretikeren Beck (1992, Beck & Beck-Gernsheim 2001) har omtalt klassebegrepet som en *zombie category* – og mener at fenomenet er dødt, men at begrepet blir holdt kunstig i live. Med andre ord er også selve fundamentet til klasserforskningen under press og debatt.

Hovedtematikken for denne masteroppgaven er klasse, kultur og livsstil, og jeg fokuserer spesielt på koblingen mellom klasse og fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Det vil med andre ord bli utforsket hvorvidt og hvordan klassebegrepet er relevant i forståelsen av vårt tilsynelatende mest individuelle. Klaseskiller, kropp og livsstil blir sosiologisk relevant da det kan argumenteres for å føre til ulike belønningssystem, både ved at en kan inneha en *rett* kropp, og at ulike kroppsfasonger kan resultere i ulike sosiale fordeler og goder (og motsatt: ulemper og byrder). I tillegg har flere studier også funnet at det er en positiv sammenheng mellom høy sosial klasse og deltagelse i fysisk aktivitet (eks. Bourdieu 1984, Stuij 2015: 780, Breivik & Rafoss 2017), og høy sosial klasse og et «sunt kosthold» (Flemmen, Hjellbrekke & Jarness 2016, Warde 1997, 2015). Med andre ord indikerer sosiologisk forskning at ulikhet i noe så privat som kroppsfasong, kosthold og bevegelsesvaner er sammenvevd med systematiske sosiale ulikhetsprosesser mer generelt. Flere hevder videre at klasse er den desidert største forklaringsfaktoren for helse (Cockerham 2013, Atkinson 2015: 142, Graham 2007, Elstad 2010, 2016). Av den grunn ser det ut til at dersom vi skal forstå helseutfordringer, må vi forstå lagdelingsproblematikk.

Masterprosjektet mitt vil utforske overklassens forståelse av egen livsstil og skrive seg inn i det sosiologiske landskapet som omtales som kulturell klasseanalyse (eks. Atkinson 2010, Bottero 2004, Reay 2005, Savage 2003). Denne retningen innen klasseanalysen baserer seg på en Bourdieusk forståelse av klasse som sosialt rom, hvor ulike former for kapital er fordelt etter både volum og komposisjon (Bourdieu 1984, 1985, 1986, 1989, 1991). I denne studien har jeg intervjuet ti menn fra det vi kan kalle den norske overklassen, forstått som de som befinner seg i de aller øverste sjiktene i det sosiale rommet og som dermed besitter store mengder kapital. Fem av dem representerer den økonomiske fraksjonen av overklassen – altså de som besitter store mengder økonomisk kapital, og fem av dem representerer den kulturelle fraksjonen av overklassen – og besitter store mengder kulturell kapital. På sine respektive arbeidsplasser har informantene fra den økonomiske overklassen ansvar for alt fra noen titalls personer, til å være leder for flere tusen ansatte. I tillegg er de ansvarlige for å forvalte opp til flere hundre milliarder kroner gjennom lederstillingene sine. Innenfor den kulturelle overklassen er noen professorer som påvirker fremtiden til flere generasjoner med studenter, og andre er ledere for kulturinstitusjoner og påvirker således hvilke kunstneriske uttrykk publikum blir presentert for. Gjennom deres sosiale posisjoner innehar disse ti mennene betydelig makt i sine respektive felt, og påvirker livene til folk på mange måter. De har makt gjennom at de gir råd, ansetter, definerer, promoterer, vurderer og avgjør. Derfor er det viktig å studere nøye hvordan disse mennene forstår seg selv og andre, og hvordan de karakteriserer det som skaper anerkjennelse og det som vekker aversjon.

1.1 Klasse og kropp, fysisk aktivitet og ernæring

Flere studier har avdekket «objektive» sammenhenger mellom klasse og helse, kropp, kosthold og fysisk aktivitet (eks. Bourdieu 1984, Breivik & Rafoss 2017, Strandbu et.al. 2017, Bergsgard 2017, Christensen & Carpiano 2014, Vaage 2009). Til tross for at befolkningens helse generelt er bedret de siste 30 årene, er helsegevinstene størst for de som hadde den beste helsen fra før av. Risikofaktorene for hjerte- og karsykdommer er høyest for dem med lavest utdanning (Strand & Tverdal 2006). Videre henger dødelighet sammen med utdanning, yrke og inntekt (Folkehelseinstituttet 2015b), hvor yrker som vanligvis krever høyere utdanning har lavest dødelighet (Borgan 2009). Ulikheter i kroppslig fysisk størrelse, målt ved BMI,¹ er tett sammenvevd med klassestrukturen. BMI synker tilnærmet systematisk jo høyere en går i

---

¹ Body Mass Index. Formel som viser forholdet mellom høyde og vekt (Folkehelseinstituttet 2015a).

---

klassehierarkiet (Vandebroeck 2014: 228-231). Videre finner en systematiske ulikheter mellom sosiale klasser i både mengde og type fysisk aktivitet. Tid brukt på fysisk aktivitet samsvarer lineært med sosial klasse (Breivik & Rafoss 2017: 23), og aktiviteter som skiidrett, jogging og sykling er mest vanlig for de øvre klasser (Vaage 2009). Også kosthold viser seg å være knyttet til indikatorer for klassetilhørighet (typisk målt ved inntekt og utdanning) (Bugge 2015, Bugge & Almås 2006, Bugge & Lavik 2010, Skuland 2015). De øvre sjiktene i klassestrukturen har et kosthold som anses som gunstigere for helsen, basert på kostholdsråd fra internasjonale og statlige organer som WHO og Helsedirektoratet (Helsedirektoratet 2012, Flemmen, Hjellbrekke & Jarness 2016).

Disse studiene viser hvordan klasseproblematikk statistisk sett gjør seg utslag i kropp, ernæring og bevegelsesvaner. Dette etterlater likevel et sosiologisk tomrom med tanke på hvordan folk selv forstår og gir mening til disse sammenhengene.

1.2 Studiens formål

Formålet med denne studien er å synliggjøre hvordan subjektive forståelser av ulike aspekter ved kroppen benyttes til å produsere, legitimere og reprodusere sosial ulikhet. Gjennom å studere det subjektive aspektet og informantenes selvforståelse får en frem et understudert aspekt ved den kulturelle klasseanalysen. Dette masterprosjektet er en eksplorerende studie der jeg sammenligner den økonomiske og kulturelle overklassens forståelse av seg selv og de generelle og konkrete «andre» opp mot tre underaspekter – kropp, fysisk aktivitet og ernæring. Med dette som overordnet fokus vil jeg undersøke hvordan kropp og klasse diskursivt gir seg utslag gjennom symbolske grensedragninger, konseptuelle grenser som individer bruker for å kategorisere og skille mellom «oss» og «dem», «verdige» og «mindre verdige» (Lamont & Molnár 2002). Flere Bourdieu-inspirerte studier har avdekket betydelige vertikale og horisontale ulikheter i tilknytning til livsførsel og livsstil (Rosenlund 2009, Prieur, Rosenlund & Skjøtt-Larsen 2008, Harrits 2013, Flemmen, Jarness & Rosenlund 2017, Jarness 2013, Faber et.al. 2012, Skjøtt-Larsen 2012). I tråd med disse studiene baserer jeg meg på et utvidet kulturbegrep og bruker en Bourdieusk forståelse

av kultur (Bourdieu 1984: 10).² I motsetning til sportssosiologiens fokus på sammenhenger mellom fysisk aktivitet og klasser, ønsker jeg å gå videre og undersøke de sosiale, estetiske og moralske aspektene ved fysisk aktivitet og ikke bare deltagelse i seg selv.³

En teoretisk ambisjon ved masterprosjektet er å kombinere og skape en syntese mellom den generelle klasseteorien, Pierre Bourdieu (1977, 1998) sin praksisteori og Anthony Giddens (1990, 1991) sin individualiseringsteori. Begge anses som å fremdeles ha sosiologisk relevans, og deres aktualitet i fagfeltet kan illustreres gjennom både vedvarende klasseproblematikk og fokus på selvidentitet i senmoderniteten. Å kontrastere Bourdieu sin moderne klasseteori og Giddens sin individualiseringsteori kan slik synliggjøre ulike aspekter ved kroppen og fysisk aktivitet – og videre undersøke hvordan det strukturelle og det subjektive kan kaste lys over individuelle forståelser av kropp, fysisk aktivitet og ernæring.

Tematikken vil også belyses gjennom ti kvalitative intervjuer og Michèle Lamont (1992) sin empiriske tilnæringsmåte knyttet til symbolsk grensedragning. En empirisk ambisjon er således å kaste lys over det subjektive og utforske hvorvidt og hvordan sosiale fordeler, status og ressurser skapes, forsterkes, reproduseres og legitimeres gjennom grensedragninger. Lamonts metodiske innfallsvinkel på symbolske grenser er noe jeg vil benytte meg av for spesifikt å undersøke de subjektive livsstilsforskjellene. Jeg følger med andre ord denne tradisjonens metodiske innfallsvinkel, men fokuserer på en annen tematikk enn det som har vært vanlig i denne tradisjonen.

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

Masteroppgaven vil sentreres rundt klasse, kultur og livsstil som en overordnet tematikk. Med dette som overordnet fokus vil hovedproblemstillingen i masteroppgaven være: *Kommer kulturelle klasseskiller til uttrykk gjennom subjektive oppfatninger av kropp, fysisk aktivitet og ernæring, og i så fall hvordan?*

---

² Dette står i kontrast til den mer generelle kulturforskningen, som har hatt en mer snever forståelse av kultur, og fokusert på kulturelle produkter som litteratur, teater og musikk (eks. Peterson & Kern 1996, Chan & Goldthorpe 2007).

³ Dette vil blant annet inkludere subjektive vurderinger av kroppsformer, sportsutstyr og matvaner.

Hovedproblemstillingen krever og vil utforskes spesifikt gjennom flere underproblemstillinger som tilrettelegger for synliggjøring av skillelinjer, ulikhet og klassifikasjon:

1) *Trekker informantene skillelinjer mellom seg selv og andre grupper, og hvilke verdier, moralske oppfatninger og kulturelle preferanser ligger i så fall til grunn for skillelinjene som trekkes?*

2) *Hvordan forstår den økonomiske og kulturelle overklassen kropp, fysisk aktivitet og ernæring? Hvilke likheter og ulikheter finnes eventuelt mellom de to fraksjonene?*

3) *Kan det som oppfattes som rett kropp, rett ernæring og rett fysisk aktivitet gi sosiale fordeler, og i så fall hvilke? Kan man i så måte snakke om en fysisk kapital som kan konverteres til andre kapitalformer?*

4) *Opplever informantene fysisk aktivitet, ernæring og kropp som meningsfullt, og i så fall på hvilken måte?*

Disse problemstillingene vil videre undersøkes gjennom mer empirinære problemformuleringer knyttet til bearbeidelsen og tolkningen av intervjumaterialet: hvordan informantene snakker om seg selv og sitt syn på kropp, fysisk aktivitet og ernæring, og hvordan informantene omtaler seg selv i forhold til andre.

1.4 «Tilfellet Norge»

Norge er et av OECD-landene med minst sosial ulikhet. Både målt gjennom Gini-koeffisienten⁴ og relativ fattigdom basert på inntekt,⁵ er Norge av landene med minst forskjeller mellom fattig og rik (OECD 2014). I Norge har en videre en utbredt *oppfatning* av de sosiale ulikhetene som små, hvor et flertall anser Norge som å inneha en samfunnstype hvor «de fleste er å finne midt på» (Hjellbrekke & Korsnes 2012: 20). Norge forstås derfor gjerne som et «særegent tilfelle» med

---

⁴ Mål på ulikhet i inntekt (etter skatt). Koeffisienten går fra 0 til 1, hvor 0 vil innebære at alle innbyggere i landet har lik inntekt, og 1 vil innebære at en enkelt person sitter på hele landets inntekt.

⁵ Mål som viser andelen av befolkningen med en inntekt som er mindre enn 50 prosent av den nasjonale medianinntekten.

tanke på klasser og overklasser.⁶ Til tross for at Norge ofte er omtalt som et svært egalitært samfunn sammenlignet med andre vestlige nasjoner, er det avdekket en tydelig sammenheng mellom høy klasse og høye inntekter (Hjellbrekke & Korsnes 2012: 177). Inntektsforskjellene i Norge og andre nordiske land har økt siden 1980 og følger et lignende mønster som i resten av Europa (Roine 2014: 25-28). Likevel er denne oppfatningen av Norge som «spesialtilfelle» og «annerledeslandet» svært utbredt, og dette avspeiles også i den norske kulturen.

1.4.1 Egalitære verdier, likhetsidealer og janteloven

Forståelsen av Norge som et egalitært samfunn gjør at nordmenn også preges av en «likhetstankegang». Sosialantropologiske studier i Norge har utforsket flere aspekter knyttet til dette «begjæret etter likhet», og det råder en oppfatning av at nordmenn er mer opptatt av likhet enn tilfellet er i andre land (Vike, Lidén & Lien 2001: 12). Nordmenn preges av det som omtales som «egalitær individualisme», og videre er tendensen i de nordiske landene at mennesker «må føle seg like for å mene at 'de passer sammen'» (Gullestad 2001: 34-35). Likhet er forstått som en positiv verdi, noe som innebærer at store forskjeller kan oppleves som vanskelig. Store forskjeller mellom personer kan både skjules og håndteres ved å nedspille ulikhet eller unngå dem som oppleves som «for forskjellige». Slik nedspilling av sosial ulikhet kan bidra til en utvasking av opplevde sosiale skillelinjer, samtidig som de reelle ulikhetene kan være store (Gullestad 2001: 36). Med andre ord får en motsetninger mellom verdier og idealer på den ene siden, og faktiske sosiale forskjeller på den andre siden (Gullestad 1989: 117).⁷

Flere norske empiriske studier har undersøkt hvordan disse likhetsparadoksene utspiller seg diskursivt og subjektivt. Studier av symbolske grensedragninger har vist en spenning til det å felle dommer (eks. Jarness 2013, Skarpenes 2007, Sakslind & Skarpenes 2014, Ljunggren 2014, Jonvik 2015, Haarr & Krogstad 2011), og da særlig knyttet til egalitære norske verdier og den såkalte «janteloven».⁸ Hvor Jarness og Ljunggren avdekker at informantene likevel gjør grensedragninger,

---

⁶ I motsetning til flere andre nasjoner på 1800-tallet, var ikke Norge preget av et sterkt industriborgerskap. På 1900-tallet ble det videre utviklet sterke bånd mellom staten og kollektive organisasjoner i arbeidslivet. Dette brukes gjerne som forklaring på Norge som et «annerledesland» (Korsnes 2014: 12).

⁷ I Norge har forskere undersøkt suksess og ulikhet blant annet ved å skille mellom ulikhet i mulighet og ulikhet i utfall, og vært særlig opptatt av sistnevnte (eks. Hernes & Knudsen 1976).

⁸ Presenteres i romanen «En flyktning krysser sitt spor» av Aksel Sandemose, hvor «Janteloven» er et uttrykk for den lille byen Jante sitt tyranniske press på den enkelte. Sandemose hevdet likevel at «Janteloven» hadde sin gyldighet overalt (SNL 2014).

---

finner Skarpenes og Sakslind at informantene vegrer seg mot dette. De teoretiske implikasjonene av dette vil behandles i teorikapittelet.

1.4.2 Nordmenn, naturen og fysisk aktivitet

Friluftsliv, eller gleden av identifikasjon med fri natur (Faarlund 2007: 56) er tett knyttet til forståelsen av norsk kultur (Ese 2007: 47). Friluftsliv er av de mest utbredte fritidsaktivitetene i Norge (Odden 2008), men samtidig øker de sosiale skillene i de mer moderne friluftslivsaktivitetene. Den nyeste Levekårsundersøkelsen om helse viser at friluftslivsaktivitet er høyest for de med høyt utdanningsnivå og størst husholdningsinntekt (Vaage 2015: 65-67).⁹ Fra 1980-tallet og framover har det vært en tydelig økning i fysisk aktivitet blant befolkningen generelt (Breivik 2010, Ommundsen & Aadland 2009), og oppmerksomheten rundt viktigheten av jevnlig fysisk aktivitet har økt samtidig (Breivik & Rafoss 2012: 8). I 2016 trente fire av fem minst en gang i uken, og de siste 15 årene har denne andelen økt med nærere 20 prosentpoeng. Likevel er også denne aktiviteten tett sammenvevd med sosial klasse (SSB 2016c).¹⁰ Aktivitetene som er mest utbredt generelt i befolkningen er turgåing, sykling, jogge- og løpeturer, styrketrening, og skiturer og/eller langrenn (Vaage 2015: 18).

I Norge har idrett, sunnhet og politikk vært tett sammenkoblet siden slutten av 1800-tallet, og en har opplevd en spenning mellom to ulike kroppskulturer: «en idrettskultur med samfunnsbyggende helseoppdragelse som overordnet idé og en sportskultur som ikke hadde noe mål utover seg selv» (Slagstad 2017: 6). Sporten kom fra England til Norge i to bølger: først sentrert rundt «gleden og fornøyelsen ved kroppslig utfoldelse i fri mark» (Slagstad 2015: 143), og siden en bølge som utfordret den nytteorienterte idretten med folkehelse som øverste mål. Fenomenet «idrettssporten» bestod av mer konkurranse, prestasjonsorientering og rasjonalitet (Slagstad 2015: 176, Goksøyr 2008), og helseoppdraget som overordnet idé må vike (Slagstad 2017: 6).

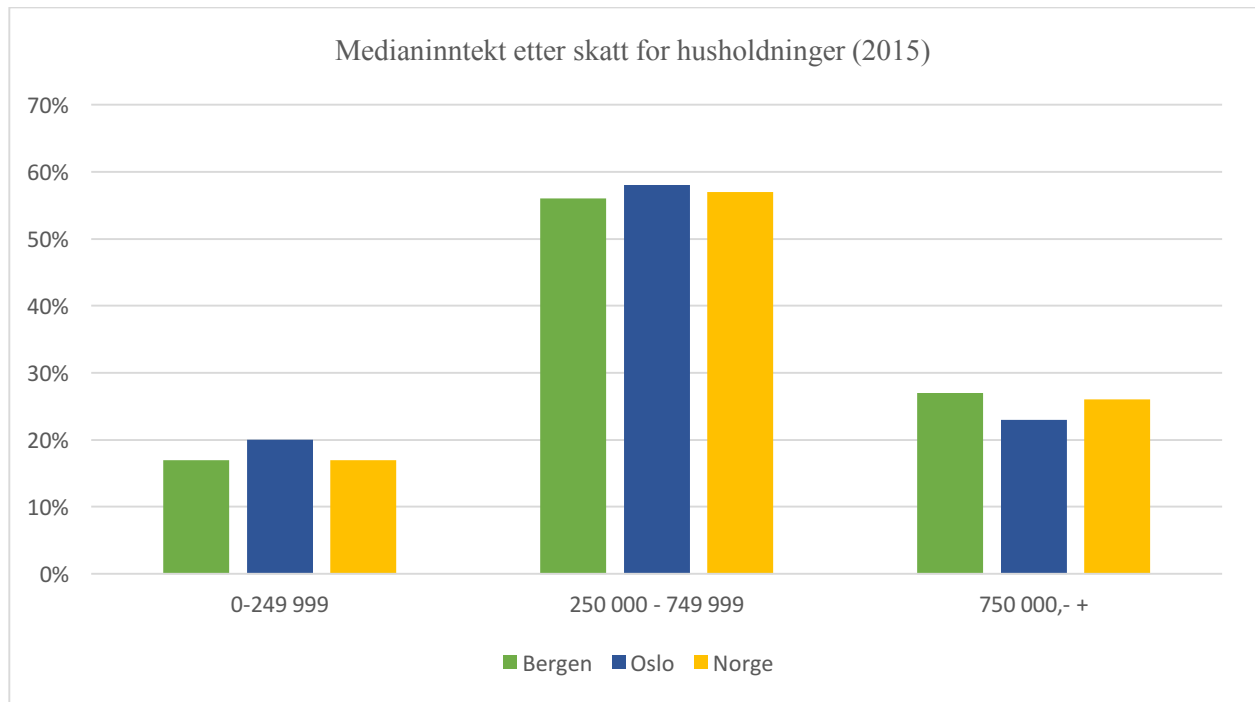
⁹ Dette gjør seg særlig utslag i fotturer i fjellet, fottur i skogen og skiturer – men også i aktiviteter som bær- og sopptur, sykkeltur og turer med kano og seilbåt.

¹⁰ 90 prosent av de med høyere utdanning trener ukentlig, sammenlignet med 75 prosent av dem med kun utdanning på grunnskolenivå. Det er også forskjeller i fysisk aktivitet etter selvdefinert økonomisk status (SSB 2016c).

1.4.3 Bergen

I denne studien er samtlige av informantene bosatt i Bergen.¹¹ Videre knyttes deres grensedragninger til Bergen som sted, noe som gjør det relevant å presentere sentral bakgrunnsinformasjon om byen. I dag har Bergen nærere 280.000 innbyggere,¹² og sysselsetter flest folk innen servicenæringen,¹³ helse- og sosialtjenester, og sekundærnæringer (SSB 2016e). Tabellen nedenfor illustrerer hvordan medianinntekten¹⁴ fordelte seg i henholdsvis Bergen, Oslo og Norge i 2015. Her ser en at Bergens medianinntekt sammenfaller i stor grad med inntektsfordeling nasjonalt, men samtidig at byen ligger over Oslo og landsgjennomsnittet i den høyeste inntektsklassen.

Tabell 1: Medianinntekt etter skatt 2015

Kilde: SSB (2016d)

Målt gjennom Gini-koeffisienten, som går fra 0 (fullstendig likhet) til 1 (fullstendig ulikhet) har Bergen en verdi på 0,27 i 2015. Til sammenligning er Gini-koeffisienten 0,34 i Oslo, og

¹¹ Den metodiske begrunnelsen for dette vil presenteres i kapittel 3.

¹² Per 3. kvartal 2016: 278.951 innbyggere.

¹³ Inkluderer disse sektorene: Varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjeneste, forretningsmessig tjeneste, eiendom.

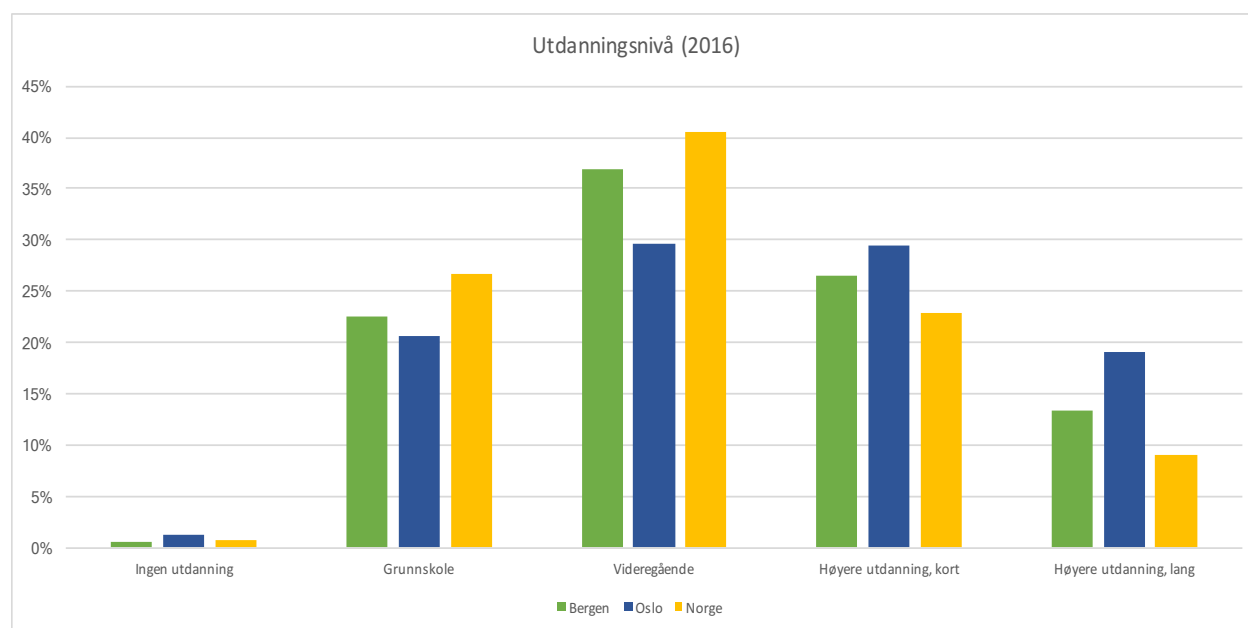
¹⁴ Medianinntekt: Inntekten som befinner seg midt i fordelingen når inntektene til alle i befolkningen er sortert stigende.

landsgjennomsnittet 0,26. Slik kommer det fram hvordan den økonomiske kapitalen grovt sett fordeler seg i kommunen.

Byen preges videre av å være base for flere høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner, mellom annet Universitetet i Bergen, Høgskolen i Bergen, Norges handelshøyskole og Handelshøyskolen BI. Byen forankrer slik ulike former for institusjonalisert kulturell kapital. Tabellen nedenfor illustrerer hvordan utdanningsnivået fordelte seg i henholdsvis Bergen, Oslo og Norge i 2015. Her ser en at det er færre med høyere utdanning i Bergen enn i Oslo, samtidig som Bergen ligger over gjennomsnittet nasjonalt.

Tabell 2: Utdanningsnivå

Kilde: SSB (2016e, 2016f)

Byen har siden 1980 hovedsakelig hatt ordførere fra Høyre og Kristelig folkeparti, og den borgerlige fløyen har jevnt over dominert byen (Johannessen 2010). Selv om Bergen tradisjonelt sett har vært ansett som en by med en sterk handelsstand, er også kulturlivet sterkt representert. Bergen ble kåret til kulturhovedstad i 2000 (Palmer et. al. 2004: 14), og har flere fremtredende kulturinstitusjoner.¹⁵ Historisk sett kan byen forstås som å domineres av den økonomiske

¹⁵ Eksempelvis Den Nationale Scene, Festspillene i Bergen, Bergen Filharmoniske Orkester, Bergen Nasjonale Opera, Bergen Kunsthall og Litteraturhuset.

kapitalen, samtidig som eksempelvis Universitetet i Bergen og andre kulturinstitusjoner bidrar til å institusjonelt forankre den kulturelle kapitalen.

Bergen byr også på flere kulinariske opplevelser. For tiden er det registrert nærere 180 spisesteder, hvor fisk- og skalldyrrestauranter, italiensk mat, norsk «husmannskost» og thailandsk mat er spesielt godt representert. Der er likevel ingen restauranter som er registrert i Michelin-guiden,¹⁶ og det er kun registrert 14 «gourmet-restauranter» i byen.¹⁷ Til sammenligning er det registrert vel 620 spisesteder i Oslo og 33 «gourmet-restauranter» (Oregano 2017). Oslo har også en mathall, og tre restauranter inkludert i Michelin-guiden (Michelin 2017). Slik sett er tilbudssiden i Bergen mindre differensiert enn i hovedstaden.

Videre er bergenserne fysisk aktive. De syv byfjellene som omringer Bergen legger godt til rette for fysisk aktivitet av mange varianter, og distansen fra bysentrum til natur og fjell er svært kort. Byfjellene er også utgangspunkt for mange av de sportslige konkurransene som arrangeres årlig. Samtidig som tallet på løp og andre sportslige arrangement har økt nasjonalt (eks. RunRepeat 2015, Triathlon.no 2017), har antallet steget i Bergen. I 2016 ble det arrangert 111 løp og 12 sykkelritt i Bergen kommune (Kondis 2017). Samme år var vel 7200 personer med på Bergen City Maraton, vel 6000 på Stoltzekleiven Opp og nærere 1500 på Bergen Fjellmaraton (EQ Timing 2017).

Byens kombinasjon av det akademiske miljøet, tydelige handelsrøtter, lett tilgjengelig natur og sentrale kulturinstitusjoner, gjør Bergen til et interessant sted for å utforske kulturelle skillelinjer og «likhetsparadoksene» blant den fysisk aktive overklassen.

1.5 Disposisjon av oppgaven

Denne oppgaven er delt inn i syv kapitler. I det neste kapitlet vil det teoretiske rammeverket for prosjektet gjennomgås. Kapittel 3 inneholder metodiske avklaringer, overveielser og refleksjoner. Kapittel 4, 5 og 6 er analysekapitler, og utgjør en hoveddel av oppgaven. Analysekapitlene er

---

¹⁶ Anerkjent internasjonal guide hvor maten vurderes og gis karakter med stjerner. En stjerne betyr «eksepsjonelt bra restaurant i sin kategori» (Michelin 2017).

¹⁷ Dette viser kun til nettstedet Oreganos uoffisielle måling, men kan likevel gi et bilde på forskjellene i mattilbudet i henholdsvis Bergen og Oslo.

inndelt etter studiens tre empiriske tematikker, hvor det første analysekapittelet tar for seg fysisk aktivitet, det andre tar for seg ernæring, og det siste tar for seg kropp. I oppgavens siste kapittel oppsummeres og diskuteres studiens funn og implikasjoner.

Kapittel 2 Teoretisk rammeverk

2.1 Klasse, kultur og livsstil

Klassebegrepet er både komplekst og flertydig, og har vært forstått som alt fra å utelukkende innebære økonomiske aspekter til å inkludere kultur, livsstil og individers væremåte (Atkinson 2015).¹⁸ Likevel fungerer Karl Marx' og Max Webers forståelse av klasse som et naturlig utgangspunkt i sosiologien. Marx tar utgangspunkt i økonomiske forhold, og utvikler sin toklasse-teori: Klassekampen står i kapitalismens tid hovedsakelig mellom borgerskapet og proletariatet (Marx & Engels 1848 [1964]: 25).¹⁹ Weber (1922 [1978]) forstår sosiale klasser som bestående av individer som deler samme classesituasjon,²⁰ eller livssjanser.

I den nåværende klasseanalysen ser en to distinkte skoler: en tilnærming som fokuserer på en presis og strikt forståelse av begrepet «klasse» (eks. Goldthorpe 1997, Marshall 1997, Scott 1997), og en tilnærming som innebærer en ekspandert, transformert og flerdimensjonal klasseforståelse (eks. Crompton 1998, Crompton & Scott 2000, Devine & Savage 2004, Savage 2003) (Bottero 2004: 985). Den førstnevnte klassetilnærmingen har i hovedsak vært endimensjonal og sentrert rundt økonomiske aspekter og yrkesposisjoner (eks. Goldthorpe 2001, Scott 1997, Wright 1978, Grusky & Weeden 2001). Fordi det er ansett å være en diskrepans mellom faktisk klasseposisjon og opplevd klasseidentitet, har klassebegrepet tidvis vært ansett som en utdatert identitetsmarkør. Likevel er klasseforskjeller vedvarende og på flere områder økende (Scott 2000: 38). Utgangspunktet til den andre klassetilnærmingen er nettopp å forstå hvordan ulikhetsprosesser opprettholdes til tross for mangel på tydelige klasseidentiteter (Bottero 2004: 987).

Som diskutert i forrige kapittel, ønsker jeg å skrive meg inn i det sosiologiske landskapet som omtales som *cultural class analysis*. Forskere innen denne retningen har vært kritiske til de

---

¹⁸ Selve klassebegrepet kommer fra det latinske ordet *classis* og begrepet har vært i bruk i over 2600 år. Direkte oversettelse er «innkallelse», og ble opprinnelig brukt for å avgjøre stemmerettigheter. Klassifikasjonen var basert på alder, mengden land en eide og antallet menn en kunne tilkalle ved en eventuell konfrontasjon (Calvert 1982).

¹⁹ Kjernen i den klassede konflikten forstås av Marx som å ligge i at arbeiderne (proletariatet) må selge sin arbeidskraft til borgerskapet for å overleve (Marx 1867 [1983]: 14-15), og forstås slik å være grunnleggende utnyttende (Atkinson 2015: 21).

²⁰ Weber (1922 [1978]: 302) definerer classesituasjon som den typiske sannsynligheten for å skaffe seg goder, oppnå en sosial posisjon og inneha indre tilfredshet. Dette knyttes særlig til besittelse av eiendom og stilling på arbeidsmarkedet.

---

endimensjonale, minimalistiske og økonomiske tilnærmingene i klasseanalysen (eks. Atkinson 2010, Bottero 2004, Reay 2005, Savage 2003). De kulturelle dimensjonene i klasseanalysen (kultur- og livsstilssosiologien), har de siste to tiårene fått økende fokus. Samtidig har denne avgrensingen historisk sett vært sentral i stratifikasjonsforskning (Devine & Savage 2004: 1-3), og kan spores tilbake til Weber (1922 [1978]) og særlig hans skille mellom klasse og statusgrupper.²¹ Klasseanalysens «kulturelle vending» tar utgangspunkt i hvordan klasse reproduseres i kulturelle prosesser, og vektlegger betydningen av kultur, livsstil og smak i tilknytning til reproduksjon av hierarki og ulikhet. Kulturelle klasseteoretikere hevder slik at kulturelle og økonomiske relasjoner er sammenvevde i stratifikasjonsprosesser (Bottero 2005: 137), og videre: «even if passed over in silence, manifest in identities, consciousness, dispositions, and lived experience» (Atkinson 2010: 10). Med andre ord er man innen denne retningen mindre opptatt av klassebevissthet og eksplisitt klasseidentitet, men fokuserer i større grad på hvordan klasse virker strukturerende for folks livsstil og livsførsel.²² I den kulturelle klasseanalysen har en i større grad enn tidligere tatt i bruk kvalitative metoder, og fokusert på multidimensjonale forståelser av klasse og stratifikasjon. Denne vendingen i klasseanalysen er tett koblet til Bourdieu og hans flerdimensjonale klassemodell (Savage m.fl. 2013: 220, Savage 2003: 536).

Mitt teoretiske rammeverk baserer seg på Bourdieu sin klasseteori, og debatter i kjølvannet av hans funn – og da særlig Giddens og hans individualiseringstese. Til tross for at de ender på kontrasterende standpunkt i klassedebatten, kan en hevde at de både lar seg kombinere og fungerer utfyllende. Arbeidene til Bourdieu fungerer som utgangspunktet for det meste av nyere debatter i klasse- og kultursosiologi (eks. Bennett et.al. 2009, Savage 2015, Devine et.al. 2005, Lamont 1992, Vandebroek 2013). Dette er noe av grunnen til at jeg primært baserer meg på Bourdieu sine arbeid. Videre kan klasseanalyser hevdes å ha vært og fremdeles være sentrert rundt vertikale ulikheter, med andre ord endimensjonale hierarkiske lagdelingsprosesser. De ulike klassene kan samtidig ses på som inndelt i fraksjoner, og således kan overklassen undersøkes ved å studere de horisontale ulikhetene. I Bourdieus teorier er det nettopp kombinasjonen av kapitalvolum og

---

²¹ Korrekt norsk oversettelse er «stand». Dette begrepet er tett knyttet til den historiske epoken med standssamfunn og adelskap. Scott (1996) skiller mellom *estates* og *status groups*, hvor førstnevnte viser til de historiske stendene og sistnevnte er et løsere analytisk begrep som enklere kan brukes på analyser av dagens samfunn.

²² I motsetning til den tradisjonelle klasseanalysen som fokuserte på konkrete klassekulturer, har en snarere vektlagt klassede kulturer – ulike kulturer som er formet og preget av ulike klasseposisjoner (Jarness & Flemmen 2014).

kapitalkomposisjon som er spesielt, og jeg ønsker å utnytte dette potensialet i mitt prosjekt.

2.2 Pierre Bourdieu og klasseproblematikk

Gjennom omfattende empiriske studier avdekker Bourdieu betydelige sammenhenger mellom klasse, kultur og livsstil, og synliggjør miserkjente makt- og dominansforhold. Bourdieu argumenterer for at de mest effektive formene for klassesdominanse ligger i de mer skjulte, subtile og hverdagslige praksiser – og kobler slik livsstil, klasse, status og makt (Bourdieu 1984, Vandebroek 2014: 250).

Bourdieu forstår samfunnet som et sosialt rom; et flerdimensjonalt rom konstruert på bakgrunn av indikatorer for ulike former for kapital. Det sosiale rommet er flerdimensjonalt da det består av ulike kapitalformer (eks. økonomisk, kulturell), og individet får sin posisjon i det sosiale rommet ut fra både volum og komposisjon av kapitaltyper (Bourdieu 1984). Videre er det sosiale rommet relasjonelt, i den forstand at aktører og grupper av aktører er definert av deres relative posisjoner innad i det sosiale rommet (Bourdieu 1985: 196). Dette gir rom for å gjøre klasseanalyser som undersøker både det som skiller grupper fra hverandre med tanke på kapitalvolum, og det som skiller dem med tanke på kapitalkomposisjon – henholdsvis vertikale og horisontale ulikheter. Aktører distribueres således etter to dimensjoner: 1) det totale volumet av kapital en innehar, og 2) hvordan ens kapitalformer er sammensatt og komponert. Volumaksen får fram hierarkiske klasseforskjeller (over-, middel- og arbeiderklasse), og kapitalkomposisjonsaksen får fram horisontale skiller mellom fraksjoner i hver av klassene (kulturfraksjonen, økonomifraksjonen) (Bourdieu 1985: 197). På den måten er det mulig å utforske både de interne og eksterne skillelinjene i overklassen, med andre ord hva som skiller de ulike klassefraksjonene fra hverandre og hvordan overklassen generelt skiller seg fra andre klasser nedover i hierarkiet.

Et av hovedpoengene til Bourdieu, som han også avdekker gjennom omfattende empiriske analyser, er hvordan det sosiale rommet og livsstilsrommet er strukturert homologt. Dette innebærer at livsstil og livsførsel sammenfaller med den objektive klassestrukturen, noe som kommer til uttrykk både gjennom kapitalvolum og kapitalkomposisjon. Med tanke på kapitalvolum og kulturelt konsum, kan en skille mellom praksiser ansett som distingverende og praksiser ansett som vulgære. Samtidig finner en tydelige, systematiske ulikheter i kulturell praksis

---

mellom dem med overvekt av henholdsvis økonomisk og kulturell kapital. Bourdieu avdekker slik at kulturforskjeller er klassede både vertikalt og horisontalt, og dette utgjør det såkalte *homologiargumentet* (Bourdieu 1984: 171-172).

Sentralt i Bourdieus klasseteori, og relevant for å analysere hans teoretiske perspektiv opp mot fysisk aktivitet, ernæring og kropp, er begrepene felt, kapital, habitus og smak. Et sosialt *felt* kan forstås som et avgrenset sosialt rom bestående av et system av posisjoner og relasjoner (Bourdieu & Wacquant 1992: 97). Et felt oppstår når mennesker bindes sammen og kjemper om det som er felles symbolske eller materielle verdier for dem – men som samtidig strides om disse. Derfor har et felt spesifikke verdier, investeringer og symbolske gevinster (Broady 1991: 267-269). Ulike områder innad i det sosiale rommet kan forstås som et felt, og hvert felt har sine egne normer, sin egen logikk og sine egne hierarki (Bourdieu 1985: 197). Eksempelvis kan en skille mellom det økonomiske og det kulturelle feltet (som videre har delfelt som det akademiske feltet og kunstfeltet). En kan finne flere fellestrekk mellom det sosiale rommet og et sosialt felt, eksempelvis kan handlinger, relasjoner og prosesser ligne hverandre. Likevel tar disse handlingene, relasjonene og prosessene en spesifikk form i det sosiale feltet. Et felt kan slik forstås som et autonomt mikrokosmos i det sosiale makrokosmos (Bourdieu 2000: 52). Aktører med relativt likt kapitalvolum og -sammensetning lokaliseres nær hverandre i det sosiale rommet, mens det er lengre distanse mellom aktører med ulike kapitalvolum og -profiler (Hjellbrekke & Korsnes 2014: 78).

Kapital er det som gir verdi, eller «define the chances of profit», på det gitte feltet (Bourdieu 1985: 196). Kapitalbegrepet viser til akkumulerte objektiverte eller kroppsliggjorte ressurser, som både kan reproduseres og har en bytteverdi. Hovedtypene karakteriseres som økonomisk, kulturell og sosial kapital (Bourdieu 1986, Crossley 2001: 97, 107). Økonomisk kapital kommer til uttrykk hovedsakelig gjennom penger og eiendom. Kulturell kapital kan innta tre former: gjennom en indre kultivering (*kroppsliggjort*), gjennom materielle goder en besitter, eksempelvis kunst og litteratur (*objektivert*), og gjennom formelle utdanningskvalifikasjoner (*institusjonalisert*). Den sosiale kapitalen er tilknyttet potensielle ressurser med utgangspunkt i både formelle og uformelle nettverk og gruppedlemskap. En kapitalform kan videre konverteres til andre former for kapital. Økonomisk kapital legger grunnlaget for de andre kapitalformene, og selve funksjonen av kapital

ligger nettopp i muligheten for konvertering fra en type til en annen. Gjennom tid, fokus og innsats kan en omgjøre kulturell kapital til økonomisk kapital – eksempelvis kan det å fullføre utdanningsgrader (kulturell kapital) medføre høyere stillinger på arbeidsmarkedet, og videre føre til høyere lønn (økonomisk kapital). I tillegg kan en inneha symbolsk kapital, som innebærer en kapitaltype som gjør seg utslag symbolsk – i form av miserkjent makt og kunnskap: «power to constitute the given by stating it, to show forth and gain credence, to confirm or transform the worldview and, through it, action on the world, and hence the world itself, quasi-magical power» (Bourdieu 1979: 82). Konverteringsmulighetene til en kapitalform legger også grunnlaget for reproduksjon av det totale kapitalvolum (Bourdieu 1986).

Habitus kan forstås som kroppsliggjorte disposisjoner til individer, som igjen er preget av posisjon i klassestrukturen hvor livslang pregning av mulighetene og begrensningene ligger i de ulike eksistensbetingelsene som klassestrukturen utgjør. *Habitus* kan videre omtales som kroppsliggjorte strukturer som er muliggjørende og begrensende, strukturert og strukturerende. Ens *habitus* oppleves som naturlig nettopp fordi den kontinuerlig formes etter ens egne betingelser, muligheter og opplevelser – som i seg selv er klassede – og fordi en selv er et produkt av disse klassede ulikhetene (Bourdieu 1984: 165-170).

Bourdieu beskriver smaksbegrepet som «a class culture turned into nature, that is, embodied» (1984: 190), og argumenterer for at livsstil og smak er et systematisk uttrykk for klasses tilhørighet. Livsstilsvalg, eller livsstilsrommet, er videre strukturert etter de samme prinsippene som i det sosiale rommet. Kosthold er et av flere områder hvor Bourdieu anser den klassede smaken å komme eksplisitt til uttrykk. Han skiller mellom to hovedtyper av smaken, henholdsvis *the tastes of necessity* og *the tastes of luxury*. Den førstnevnte er knyttet til nettopp nødvendighet, og i tilknytning til kosthold vil individer med denne type smak verdsette de matvarene som er mest økonomisk og mettende. Individer med en *taste of luxury* er frigjort fra materielle begrensninger, og denne valgfriheten gjør at de kan verdsette og prioritere mat, utseendemessig presentasjon og kultur ut fra distingverende kriterier (Bourdieu 1984: 171-175). Smak og preferanser knyttet til mat henger også sammen med effekten maten har på selve kroppen (styrke, helse, skjønnhet), og hvordan disse effekten evalueres og verdsettes av de ulike klassene (Bourdieu 1984: 192-194).

Videre hevder Bourdieu at denne klassede smaken kommer tydelig til uttrykk gjennom kroppens vekt, form og annen kroppslig ivaretagelse. Argumentet han fremmer er at selve utseendet til kroppen (eksempelvis vekt, volum, kroppsform), avslører hvordan en ivaretar, behandler og relaterer seg til ens egen kropp – og denne individuelle relasjonen til kroppen er klasset. Bourdieu anser kroppen som et sosialt produkt, men mener at den vanligvis forstås som uttrykk for den innerste natur. Den kroppsliggjorte sosiale konstruksjonen av klasse er slik *miserkjent*, og forstås snarere som *naturlig*. Han argumenterer videre for at en kan kartlegge et univers av *class bodies* som sammenfaller med den sosiale strukturen generelt, og at smaken – og dens uttrykk i kroppslig form – anerkjennes og vurderes ut fra verdier fastsatt av de dominerende klasser (Bourdieu 1984: 190-192, Vandebroek 2014: 228-229). Kroppen kan også forstås som kroppsliggjort kulturell kapital, eller en form for *fysisk kapital*, da den er bærer av uttrykk og ressurser som kan ha verdi eller bytteverdi på visse felt (Shilling 2003: 111, Crossley 2001: 107).

Ifølge Bourdieu kan sportsfeltet forstås som ytterligere en sosial arena hvor klasse og feltilnærming har relevans. På sportsfeltet foregår det en kamp om å definere og legitimere sportspraksis og sportens funksjon, og dette er del av en større kamp om definisjonsmakt knyttet til legitim kropp og legitim bruk av kropp (Bourdieu 1978: 826). Dette kan sees i sammenheng med hvordan ulike sosiale klasser forstår og verdsetter sport og fysisk aktivitet på ulikt vis: Dette impliserer at til tross for at personer fra ulike sosiale lag kan utøve samme type aktivitet, så vil motivasjonen og målsettingen variere systematisk med klasseposisjon.

2.3 Nyere debatter

I kjølvannet av Bourdieus teorier og forskning har det oppstått flere nyere debatter om både betydningen av klassebegrepet i seg selv, og hvordan en skal forstå klasse, kultur og livsstil. På 1990-tallet mente flere teoretikere at klassebegrepet i seg selv var passé, og at begreper som *individualisering* og *refleksivitet* var mer treffende for å beskrive vår nåværende virkelighet (Atkinson 2015: 13-14). Disse individualiseringsteoretikerne (eks. Beck 1992, Bauman 2001, Giddens 1991 & Archer 2007, 2013) kan anses som å presentere en generell tese om at tradisjonelt begrensende strukturer som klasse og slektskap har mindre betydning for livsførsel enn tidligere.

Likevel er det varierende hvilket fokus de inntar og i hvilken grad de avskriver betydningen av sosial klasse.

2.3.1 Anthony Giddens og individualiseringstesen

Giddens (1990) er kritiker av Bourdieu og hevder på sin side at individet i senmoderniteten i større grad er løsrevet fra klasse, slektskap, tradisjon og andre faktorer som tidligere har preget både livsførsel og selvforståelse. I motsetning til Beck (1992), som avskriver klassebegrepet i forståelsen av ulikhet, anser Giddens klasse som å komme mindre eksplisitt til syne enn tidligere. Giddens hevder med andre ord at klasse i mindre grad enn tidligere *oppleves* som klasse. Individet opplever snarere diverse begrensninger eller goder fra ulike retninger, men forstår ikke dette i klassetermer. Dette bidrar også til at «class becomes individualized and expressed through the individual's biography» (Giddens 1994: 143). Denne individualiseringen kommer også til uttrykk gjennom livsstil og smak, hvor individer kan benytte seg av konsum som en markør for sosial differensiering. Klassebakgrunn blir videre mindre tydelig for individer i senmoderniteten og forstås i mindre grad som en *lifetime experience*. Likevel, presiserer Giddens, er klassebakgrunn fremdeles relevant for individers livssjanser (Giddens 1994: 143-144).²³

Utgangspunktet for Giddens' individualiseringstese er bruddet med det tradisjonelle samfunnet.²⁴ Moderniteten fører med seg endringer som er både ekstensjonale (primært knyttet til overordnede institusjoner) og intensjonale (endringer som særlig påvirker individers personlige og dagligdage liv) (Giddens 1990: 12). Dette bruddet har ført til at tryggheten knyttet til selv-identitet er fjernet, og tidligere strukturerende strukturer fungerer ikke lenger som stabile holdepunkt for identitet og tilhørighet. Hvordan en skal leve og hva selvet skal være er ikke lenger gitt, men selv-identitet må derfor skapes og jobbes med. Giddens (1991: 53) definerer selvidentitet som «the self as reflexively understood by the person in terms of his or hers biography». Dette fordrer en evne til å holde ens eget narrativ gående, med andre ord må en vite hvor en kommer fra og hvor en vil for å kunne forstå hvem en er (Giddens 1991: 54).

²³ Fokuset til Giddens er ikke på å dokumentere ulikheter, men å presentere og gi mening til koblingen av modernitet og livsstil. I det han omtaler som *høymoderniteten*, eller *senmoderniteten*, har livsstil fått en viktigere betydning enn tidligere (Giddens 1991: 1-3).

²⁴ Dette bruddet med det tradisjonelle må likevel ikke overdrives. Giddens bruker begrepet tradisjonelt samfunn i generell forstand, og mener at kontrasten mellom det tradisjonelle og moderne ikke er entydig. Han går så langt som å si at «the idea of tradition, then, is itself a creation of modernity» (Giddens 2002: 39).

Et sentralt begrep i Giddens individualiseringstese er *refleksivitet*, og denne kommer til uttrykk på ulike måter i henholdsvis tradisjonelle og moderne samfunn. I tradisjonelle kulturer og samfunn vektlegges og verdsettes fortiden: her holdt en seg orientert om årsakene til at en handler i seg selv (refleksiv handlingsregulering). I moderniteten består refleksivitet av at sosiale praksiser konstant undersøkes og endres i takt med ny informasjon som dukker opp (Giddens 1991: 38-39). Dette innebærer at individet er dømt til å velge, og det er denne kontinuerlige prosessen som knyttes til refleksivitet. Her må individet filtrere all slags informasjon som er relevant i ens liv, og handling er videre påvirket av denne filtreringsprosessen (Giddens 1994: 6). Refleksiviteten i moderniteten strekker seg til selvet, og selvet blir et refleksivt prosjekt (Giddens 1991: 32). I moderniteten gis individet med andre ord et komplekst sett av ulike valg, men liten grad av rettleiding til hvilke valg som bør tas.

Ifølge Giddens resulterer usikkerheten i senmoderniteten til et økt fokus på kroppen som stabilt holdepunkt (Shilling 2003: 153). I tillegg blir identiteten og individet i senmoderniteten tydeligere assosiert med kroppen, og individet ansvarliggjøres for designet på egen kropp (Giddens 1991: 102). Kroppen kan ikke lenger aksepteres, mates og prydes ut fra tradisjonelle ritualer, men den har blitt «a core part of the reflexive project of self-identity» (Giddens 1991: 178). På hvilken måte kan således Bourdieus og Giddens teorier kaste lys over ulikhetene som synliggjøres i det empiriske materialet?

2.3.2 *Refleksiv habitus*

En teoretisk ambisjon i dette masterprosjektet er å skape en syntese mellom Bourdieus klasseteori og Giddens sin individualiseringstese. Teoretiseringen av både Bourdieus forståelse av refleksivitet og Giddens' forståelse av klasse er mangelfull, og en syntese kan fylle deler av dette faglige tomrommet. En måte å utforske dette på er ved å gjøre bruk av Paul Sweetmans begrep *refleksiv habitus*. Giddens og hans refleksivitetsbegrep problematiseres av Bourdieu og særlig hans habitusbegrep. Mens Bourdieu argumenterer for at livsstil og identitet er tett sammenvevd med klasseposisjon, anser Giddens refleksivitet som å være et mer treffende begrep for å forstå disse prosessene. I stedet for at disse fungerer som faglige motpoler, argumenterer Sweetman (2003: 529) for å forstå identitet og livsstil opp mot *refleksiv habitus*: «Certain forms of habitus may be

inherently reflexive, and that the flexible or *reflexive* habitus may be both increasingly common and increasingly significant due to various social and cultural shifts». Individets kapasitet til refleksivitet er slik innebygd i habitus. Moderniteten gir individer tilsynelatende uendelig med valgmuligheter knyttet til hvem en skal være, men likevel former og innsnevrer habitus disse valgene for oss. Vi innehar slik mer frihet enn tidligere til å velge og skape vår selvidentitet, men habitus gjør at vi konstruerer denne ulikt. En får slik et samspill mellom det å være fleksibel og refleksiv, og det habituelle.

Sweetman anser den refleksive habitusen som å være mer vanlig enn tidligere grunnet flere økonomiske, sosiale og kulturelle endringer. Han nevner spesifikt endringer knyttet til arbeidsplasser (refleksivitet er i økende grad forventet av arbeidsgiver), fellesskap og forhold (sosiale bånd må skapes), og forbrukerkultur (refleksivitet knyttet til selvrealisering) (Sweetman 2003: 537-539). Sweetman anser ikke (2003: 542) nåværende sosiokulturelle forhold som utelukkende å kreve refleksivitet, men som å i tillegg bidra til å utvikle en viss type habitus, «characterized by a pervasive and habitual reflexivity».

Det å inneha en refleksiv habitus er ansett som å være ulikt distribuert etter eksempelvis sosial klasse, kjønn og alder. Til tross for at den økende graden av refleksiv habitus kan ha elementer av frihet i seg, kan det videre fungere som en form for distinksjon i seg selv: Slik kan det å jakte etter variasjon bli et karaktertrekk for visse sosiale grupper (Sweetman 2003: 544).²⁵ Dette kan videre knyttes til klassede måter å være refleksiv på. Individer i det senmoderne kan i økende grad, slik Giddens hevder, være dømt til å velge, samtidig som valgene de tar og hvordan de reflekterer over seg selv og andre, varierer systematisk med klasseposisjon.²⁶ Slik kan begrepet om den refleksive habitusen fungere som grunnlaget for å kombinere Bourdieu og Giddens, og videre bidra til å undersøke problemstillingen om subjektive oppfattelser av livsstilsforskjeller.

---

²⁵ For de som innehar en refleksiv habitus er det å gjøre livsstilsendringer «second nature». Samtidig kan dette innebære vanskeligheter med å bare «være seg selv», og manglende tilhørighet kan føre til en opplevelse av fremmedgjøring og isolasjon (Sweetman 2003: 546).

²⁶ Til tross for at en ikke nødvendigvis finner enhetlige klassekulturer, kan en fremdeles lokalisere klassede kulturer – ulike kulturer som er formet og preget av ulike klasseposisjoner (Jarness og Flemmen 2014).

2.3.3 Den kulturelle alteteren

En annen sentral debatt i den kulturelle klasseanalysen er knyttet til *omnivore-tesen*, hvor det hevdes at smaken har gått fra å være polarisert til å bli mer pluralistisk (Peterson & Kern 1996). Omnivore-tesen, eller tesen om den kulturelle alteteren, tar utgangspunkt i et skifte i markeringen av overklassestatus. Tilhengere av denne tesen benytter dette som et argument mot Bourdieu og hans homologi-argument, og hevder snarere at sosiale og kulturelle hierarkier ikke sammenfaller (Chan & Goldthorpe 2007). Mens det tidligere var et tydelig skille mellom smak hos de med høy og lav status, hevdes det at overklassen de siste tre tiårene har blitt såkalte altetere. Alteteren forstås som en person som er åpen for å delta i aktiviteter som anses som både *lowbrow* (folkelig, ukultivert) og *middlebrow* (middelklasse-smak). Dette betyr ikke at den kulturelle alteteren liker alle former for kultur, men snarere at en viser en åpenhet for å kunne like kultur fra alle deler av statushierarkiet (Levine 1988).²⁷

Flere studier har vist at det ikke kun er relevant å undersøke hva en konsumerer, men hvordan en konsumerer (Petersen & Kern 1996: 904). Bourdieu (1977: 72) argumenterer for at en nettopp må gå fra *opus operatum* til *modus operandi*, fra selve produktene til måten noe utføres på eller fremgår av (knyttet til habitus). I *Distinksjonen* (1984: 271-292) kontrasterer Bourdieu ulike måter å forholde seg til kultur på, eksempelvis *bourgeois* og den *intellektuelle* tilnærmingen, som han videre knytter til ulike klassefraksjoner. Med andre ord hevder Bourdieu at ens habitus er relevant med tanke på hvordan en forholder seg til kultur og konsum. Den såkalte *omnivore-debatten* har også vært aktuell i Norge. Hvor Birkelund og Lemel (2013) og Nyhammer (2008) oppfatter at nordmenn er kulturelle altetere, argumenterer Jarness (2015) for at *hvordan* folk verdsetter og bruker kultur er vel så viktig som *hva* en verdsetter. Fordi jeg undersøker subjektiv meningsdannelse knyttet til fysisk aktivitet, ernæring og kropp, er det relevant å forstå nettopp hvordan de forholder seg til disse tematikkene. I tillegg er dette sterkt knyttet til refleksiv habitus, i den forstand at mening (blant informantene) ser ut til å dannes i et kontinuerlig samspill mellom nye erfaringer og sporene etter tidligere erfaringer i kropp og sinn.

---

²⁷ I motsetning er en snobb forstått som en person som motsetter seg begge former for kultur med lavere status (Levine 1988).

2.3.4 Lamont og symbolske grenser

Lamont undersøker hvordan folk lager subjektive kategoriseringer, eller grenser, ved å vise til overlegen livsstil, vaner, karakter eller kompetanse. Videre utforsker hun hvordan disse symbolske grensene kan produsere, reprodusere og legitimere sosiale fordeler, status og ressurser (Lamont 1992: 12). Hun tar med andre ord opp kriteriene som folk bruker for å definere og diskriminere mellom «verdige» og «mindre verdige» folk, mellom «oss» og «de andre» (Lamont 1992: 1-2). Hennes empiriske studier både bygger på og bryter med Bourdieu sitt teoretiske rammeverk. Mens Bourdieu har undersøkt den sosiale fordelingen av livsstil, hovedsakelig gjennom statistiske sammenhenger, undersøker Lamont hvordan personer gjennom symbolske grenser kategoriserer og vurderer andre. Slik får hun fram hvordan livsstilsforskjeller subjektivt kommer til uttrykk. Videre er hun kritisk til det hun hevder er et overdrevet fokus på kultur fra Bourdieus side. Der Bourdieu anser det sosioøkonomiske og kulturelle som sentrale hierarkiske forklaringsmodeller, mener Lamont at betydningen av de moralske skillelinjene er undervurdert for å forklare sosial kategorisering og ulikhet (Lamont 1992: 181). Hennes tilnærming har utviklet seg som en alternativ tilnærming til studie av klasse og livsstil, hvor hun fokuserer på grensedragninger og det subjektive.

Grensedragning kan være en måte å utvikle gruppe-medlemskap på, fordi en da innad i gruppen deler visse verdier og følelser om «de andre». Lamont argumenterer for at dette ikke bare blir brukt til å kategorisere folk i klasser, grupper og kjønn, men også at disse grensedragningene kan være med på å utvikle sosial ulikhet. Lamont kaller det å kategorisere folk i grupper, og det at folk i grupper kjemper og enes om virkelighetsoppfatninger for *symbolske skillelinjer*. Når disse skillelinjene resulterer i ulik tilgang og distribusjon av ressurser og muligheter, går de over til å bli *sosiale skillelinjer* (Lamont & Molnár 2002: 168). Symbolske skillelinjer kan også brukes for å forsterke, ivareta, normalisere eller rasjonalisere sosiale skillelinjer (Lamont & Molnár 2002: 186). De sosiale skillelinjene kan også hevdes å omfavne lignende prosesser som det Wendy Bottero (2005: 4) omtaler som *differensiell assosiasjon*. Sistnevnte begrep innebærer prosesser hvor «people sharing a similar social position, in terms of social class or status group membership, are more likely to interact socially with members of the same group than with members of other groups».

Lamont skiller mellom ulike typer symbolske skillelinjer. Kulturelle skillelinjer er knyttet til utdanning, smak, manerer og intelligens. Moralske skillelinjer omhandler personers moralske karakter, og dette kan komme til uttrykk gjennom arbeidsmoral, ærlighet, empati og personlig integritet. Sosioøkonomiske skillelinjer dannes på bakgrunn av velstand, økonomi, formue, makt og status – og omhandler derfor personers sosiale posisjon (Lamont 1992: 4).

2.3.5 Sayer om bruks- og bytteverdi

Andrew Sayer teoretiserer hvordan klassede ulikheter ikke utelukkende gir seg utslag gjennom økonomiske aspekter som inntekt og formue, men mener at sosial ulikhet også finner sted gjennom ulik tilgang til andre verdsatte goder. Disse godene kan være knyttet til livsstil, eller måten en lever ens liv på. Sayer presiserer at det videre er ulikt hvordan godene evalueres og verdsettes av andre (Sayer 2005: 95-96).

På et overordnet nivå kan en skille mellom to ulike typer goder: goder som er verdsatt i seg selv, og goder som verdsettes på grunnlag av anerkjennelsen eller fordelene de fører med seg. Flere goder verdsettes også på begge nivåer. Sayer nytter begrepsparet *use-value* (bruksverdi) og *exchange-value* (bytteverdi) for å beskrive disse verdiene. Bruksverdi viser til produkter eller andre goder som er nyttige og verdsatte i seg selv – som slik har en *opplevd* verdi, mens bytteverdi viser til produkter eller andre goder som verdsettes i forbindelse med det de kan byttes inn i eller erstattes med. Goder med bruksverdi oppleves meningsfulle i seg selv for den som nytter seg av det. Bruksverdien forstås kvalitativt, noe som innebærer at det råder uenighet rundt meningen og verdien til godene med bruksverdi. Eksempler på goder med bruksverdi kan være trening, mat og filmer. Verdien gir ulik mening og assosiasjoner for forskjellige brukere av disse godene, og evalueringen av bruksverdien får slik en sosial dimensjon. Bytteverdi viser til goder som verdsettes ut fra hva de kan byttes eller investeres i. Goder med bytteverdi forstås derfor kvantitativt, i den forstand at den baserer seg på prinsippet om sammenlignbarhet. For å avgjøre hvor mye et gode kan byttes inn i, sammenligner en ett gode med et annet (Sayer 2005: 105-110). Eksempler på goder med bytteverdi kan være utdanning, sosiale nettverk og treningsformer som gir status.

Bourdieu har vært kritisert for å gjennom kapitalbegrepet ha et for stort fokus på det en med Sayers begrepspar kan forstå som bytteverdi (Sayer 2005: 107-108). Jeg vil ta inn over meg kritikken som

er blitt reist om dette, og vil derfor fokusere på både bruks- og bytteverdi i analysene mine av fysisk aktivitet, ernæring og kropp.

2.3.6 Kulturell klasseanalyse i Norge

Debatten rundt det moralske var særlig fremtredende i Lamonts (1992) studie av symbolske grensedragninger blant den øvre middelklassen. Lamonts perspektiver kan hevdes å ha fått en norsk variant ved Ove Skarpenes og Rune Saksli (Saksli & Skarpenes 2014, Skarpenes 2007, Skarpenes & Saksli 2010). Skarpenes og Saksli hevder at moral har en særlig betydning i den norske middelklassen, da disse vegrer seg for å felle dommer og fremstår mer som egalitære og «kulturelle altetere». Skarpenes (2007: 552) finner at det oppfattes illegitimt å rangere kulturelle produkter i Norge, og de som feller dommer basert på kultur «gjør seg skyldig i å felle moralske dommer». Det legitime for den høyt utdannede middelklassen er å være «folkelig» og opptre i tråd med egalitære verdier. Videre konkluderes det med at kultur i Norge, i motsetning til i Frankrike, ikke fungerer som en legitim grensedragningspraksis eller som utgangspunkt for avstandtaking. Slik anses ikke Bourdieus analyser av kulturell kapital i Frankrike for å være aktuelle i Norge (Skarpenes 2007: 553-554, Skarpenes & Saksli 2010), og det er snarere den anti-hierarkiske moralske verdsettingen (trekk som ærlighet, vennlighet, toleranse, omsorg) en benytter seg av for å evaluere andre. Denne, hevder Skarpenes (2007: 557), er demokratisk og har «moralsk legitimitet».

Da særlig kropp, men også ernæring og fysisk aktivitet kan oppleves som privat, er det moralske aspektet særlig relevant og interessant med tanke på både tolkningen og analysen av informantenes grensedragninger i denne oppgaven. Norge preges av likhetsparadokser (Gullestad 2001) og sosiologiske studier har vist at nordmenn kan oppleves tilbakeholdne og som å vegre seg for å felle dommer (eks. Jarness 2013, Ljunggren 2014, Vormedal 2016). Dette har implikasjoner for mitt Bourdieuske rammeverk og fokus, mellom annet ved at jeg undersøker hvordan informantene trekker grenser både mellom det som skiller dem fra andre innad i overklassen og det som skiller dem fra andre sosiale klasser. I tillegg kan en hevde at studier av symbolske grenser gir en særskilt utfordring i «egalitære» Norge, noe som har preget utformingen av intervjuguiden, gjennomføringen av intervjuene og tolkningen av det empiriske materialet. I neste kapitlet vil det forklares hvordan jeg tar hensyn til og forholder meg til denne problematikken rent metodisk.

Det er gjort ulike norske studier innen kulturell klasseanalyse, og flere av disse har konkludert kontrasterende til Skarpenes og Sakslind. Lennart Rosenlund (2000) har benyttet Bourdieus analytiske rammeverk empirisk, og finner at sosiale og kulturelle forskjeller skapes og forsterkes både hierarkisk og horisontalt. Han bekrefter nytten av Bourdieus modell av det sosiale rommet empirisk, og viser samtidig hvordan sosial posisjon-rommet sammenfaller med livsstilsrommet (homologi-argumentet) – også under norske forhold (Rosenlund 2015: 180-182). Vegard Jarness (2013) avdekker gjennom dybdeintervjuer hvordan klasserelaterte smaksforskjeller har betydning for hvem man omgås (og tar avstand fra), hva en verdsetter og hvordan man forholder seg til kultur. I tillegg finner han at det trekkes tydelige symbolske grenser både vertikalt og horisontalt, men at skillelinjene oppfattes som uproblematisk så lenge personer øverst i hierarkiet unngår å være «snobbete» og «elitistiske». Slik utfordrer han både Skarpenes og Sakslind sine funn og *omnivoretesen*. Jørn Ljunggren (2014) utforsker den norske kulturoverklassen, og finner på lignende vis som Jarness at denne gruppen trekker symbolske grenser både horisontalt og vertikalt. I tillegg viser analysene til Ljunggren at informantene fra den kulturelle overklassen anser det norske likhetsidealet som å få for stor plass. I motsetning til Skarpenes (2007), som finner at det anti-hierarkiske har en moralsk legitimitet, finner Ljunggren at informantene opplever seg selv som «kulturelite» og at de videre anser det norske folk som sneversynte og lite kulturelt bevisste. Jostein Gripsrud og Jan Fredrik Hovden (2000) har undersøkt sammenhengen mellom sosial bakgrunn og kulturell smak blant studenter, og finner flere indikatorer på at smaken følger sosiokulturelle ulikheter. Flere norske studier har med andre ord avdekket hvordan det Bourdieuske rammeverket også er aktuelt og treffende for norske forhold.

I dette kapittelet har jeg redegjort for det teoretiske rammeverket jeg vil benytte for å undersøke det empiriske materialet. Jeg vektlegger en Bourdieusk tilnærming, men nytter samtidig debatter i kjølvannet av Bourdieu. Særlig vil jeg inkludere Giddens sitt perspektiv og forsøke å skape en syntese mellom disse to teoretikerne. Dette vil jeg gjøre gjennom bruk av begrepet refleksiv habitus (Sweetman 2003). Videre nytter jeg Lamonts tilnærming for å undersøke uavklarte aspekter i det Bourdieuske rammeverket empirisk. I tillegg vil jeg nytte omnivore-debatten og begrepsparet bruks- og bytteverdi for å utforske og problematisere det empiriske materialet. Nå vil jeg vise hvordan disse teoretiske perspektivene konkret gir seg utslag i de metodiske avgjørelsene.

Kapittel 3 Metode

3.1 Det kvalitative intervjuet

I dette masterprosjektet er det gjennomført ti semi-strukturerte dybdeintervjuer (Silverman 2014: 166). Flere kvantitative studier har avdekket at det finnes klare sammenhenger mellom klassebakgrunn og helse (eks. Bourdieu 1984, Breivik & Rafoss 2017, Elstad 2010, 2016, Cockerham 2013, Atkinson 2015, Graham 2007). Disse studiene illustrerer viktige sammenhenger, men det er visse aspekter som ikke kan belyses på bakgrunn av kvantitative data. Jeg ønsker å undersøke hvordan aktører selv *tillegger mening* til disse tematikkene, noe problemstillingen min også illustrerer. Ved å benytte meg av kvalitativ metode og *thick descriptions* (Geertz 1994) får jeg mulighet til å gå i dybden på aktørenes tilleggelse av mening til den sosiale verden.²⁸ Da tematikkene i prosjektet er knyttet til egen og andres livsførsel, noe som gjerne er tatt for gitt eller er ubevisst, var det særlig viktig å ha muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål og kunne gå dypere inn på temaer som kunne være aktuelle for noen informanter, men ikke for andre.

Gjennom semi-strukturerte dybdeintervjuer får de ti informantene gi subjektive tolkninger og generere informasjon om selvforståelse og oppfattelse av «de andre». Dette er sentralt i min oppgave, da både problemstillingen og forskningsdesignet er tuftet på å gi innsikt i hvordan informantene opplever og forstår seg selv og andre (Silverman 2014: 166-172). I tillegg kan intervjuet som metode gi en dypere forståelse av hvordan individer trekker grenser mellom *oss* og *dem*. Gjennom intervjuene ble informantene invitert til å fortelle om egne oppfatninger, forståelser, erfaringer og meninger knyttet til fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Semi-strukturerte intervju gir også forskeren mulighet til å antyde hvordan informanter trekker skillelinjer «by focusing on the implicit criteria of purity at work during the interviews» (Lamont 1992: 15). Siden eksklusivitet og utelukkelse sjelden ytres åpenlyst i dagliglivet, har intervjuet således en viktig metodologisk fordel (Lamont 1992: 15).

Som nevnt i teorikapittelet, har studier av symbolske grensedragninger vist en spenning til det å

---

²⁸ Etnografisk observasjon kunne også vært en aktuell metode å benytte, men jeg er interessert i hvordan de symbolske grensedragningene diskursivt kommer til uttrykk. Ved å benytte meg av det kvalitative intervjuet får jeg muligheten til å undersøke dette mer systematisk.

felle dommer, og dette er sett i sammenheng med egalitære norske verdier og den såkalte «janteloven» (eks. Jarness 2013, Skarpenes 2007, Sakslind & Skarpenes 2014). Dette gir seg også utslag i mine intervjuer. I et par av intervjuene ble vegringen mot å felle dommer et tema i seg selv, og informantene reflekterte rundt sin egen opplevelse av dette. Dette moralske aspektet kan både anses som en metodisk utfordring og som et utgangspunkt for en interessant analyse av det empiriske materialet. Jarness og Friedman (2016) har senere sett denne spenningen i sammenheng med Allison Pugh (2013) sitt rammeverk for å tolke intervjudata. Hun kritiserer det hun omtaler som *cognitive culturalists* og argumentet deres om at intervjuet som metode kun gir forskeren tilgang til en overflatisk diskursiv bevissthet (Pugh 2013: 45). Kritikere av det kvalitative intervjuet generelt mener metoden på sitt beste kun reflekterer informantenes ønsketenkning om seg selv, snarere enn informantenes faktiske motiver (Pugh 2013: 43). Pugh mener på sin side at dybdeintervjuet kan generere fire typer informasjon: *honorable* (ærefull), *schematic* (skjematisk), *visceral* (dype, indre følelser)²⁹ og *meta-feelings* (metafølelser). Med dette mener hun at intervjuet kan gi oss ulike nivåer av informasjon. Dette innebærer mellom annet informasjon om hva som forstås som ærefullt, rammeverket som former hvordan en prater om et fenomen, informantens fundamentale moralske forståelser og hvordan informanten føler om å føle det den gjør (Pugh 2013: 51). Slik kan både motsetninger og paradokser i intervjuene være interessant informasjon i seg selv, da det ikke bare sier noe om hvordan informantene tenker og føler, men også hvordan det føles å føle noe nettopp slik.³⁰ Bruks- og bytteverdi kan også leses i sammenheng med Pughs (2013) skille mellom *honorable* og *visceral* informasjon, hvor førstnevnte typisk kan knyttes til intervjudata om bruksverdi, og sistnevnte til intervjudata om bytteverdi.

I mitt masterprosjekt har denne tilnærmingen på grensedragninger påvirket både utformingen av intervjuguiden, selve intervjuene og hvordan intervjumaterialet har blitt tolket. Eksempelvis ønsket jeg å stille spørsmål på ulike måter, slik at en eventuelt kunne få frem kontrasterende meninger og aspekter ved selvet. I tolkningsprosessen vil dette føre til at motstridende meninger ikke nødvendigvis illustrerer en «avdekking» av ekte meninger, men snarere at dette kan gi økt

---

²⁹ Det finnes ingen direkte og god norsk oversettelse av det engelske ordet *visceral*. Ordet er et adjektiv som kan beskrives som dype, indre følelser. Denne reaksjonen kommer da fra sterke følelser, som en slags fysisk reaksjon, snarere enn fra intellektet (Merriam-Webster).

³⁰ Eksempelvis kan vegring mot å dømme folk som ikke trener eller lever «usunt» si noe om den kulturelle konteksten en befinner seg i, og at det er en følelsesmessig ladet tematikk.

forståelse rundt det problematiske rundt det å felle dommer. Dette vil utdypes nedenfor. Videre, for å fremkalle de ulike nivåene av informasjon, har jeg brukt ulike teknikker med tanke på selvpresentasjon og oppførsel i intervju situasjonen. Eksempelvis har jeg nikket anerkjennende til uttalelsene fra informantene, og ikke motsatt meg det informantene har sagt – til tross for at dette ikke nødvendigvis er holdninger eller meninger jeg deler.³¹

3.2 Utvalgsstrategier

I dette masterprosjektet utforskes overklassens forståelse av egen livsstil. Utvalget ble dermed foretatt fra det øverste sjiktet i det norske klassehierarkiet. Lamont (1992: 13) studerer menn fra den øvre middelklassen og rettferdiggjør utvalget ut fra makten disse har i form av lederansvar, definisjonsmakt og økonomiske avgjørelser. På lignende vis kan mitt fokus på overklassen forklares gjennom deres påvirkning på utformingen av folk sine liv. Videre ønsker jeg å gjøre en sammenligning av norsk økonomisk og kulturell overklasse. Disse fraksjonene viser til ytterpunktene av kapitalkomposisjonene i Bourdieu sin modell av det sosiale rommet. Klasseanalyser kan hevdes å ha vært og fremdeles være sentrert rundt vertikale ulikheter, med andre ord hierarkiske lagdelingsprosesser. De ulike klassene kan samtidig ses på som inndelt i fraksjoner, og således kan overklassen undersøkes gjennom horisontale ulikheter. På den måten kan jeg utforske både det internt og eksternt differensierende i den norske overklassen. Det finnes flere andre classeskjema som kunne vært aktuelle, eksempelvis EGP-skjemaet til Eriksen, Goldthorpe og Portocarero (1982). Her ville jeg derimot ikke fått mulighet til å utforske de interne, horisontale, ulikhetene innad i overklassen.

For å kategorisere hvem som inkluderes i de respektive fraksjonene og valg av informanter, har jeg basert meg på classeskjemaet til Hansen, Flemmen og Andersen (2009: 10).³² Deres Oslo Register Data Class-modell (ORDC) benytter seg av Bourdieu sitt skille mellom kapitalvolum og kapitalkomposisjon, og har skapt en modell laget for norske forhold. ORDC-skjemaet baserer seg på yrke og kapitalbeholdning, og informasjon er hentet fra skatteregister og statistikk på yrker i Norge. Skjemaet har fire vertikale klassekategorier (overklasse, øvre middelklasse, lavere

---

³¹ I tilfeller der informantene har vegret seg for å prate om andre eller har vært usikre på om de gir meg et «korrekt svar», har jeg vært tydelig på at det de selv synes er viktig, og deres meninger om et fenomen, er det jeg er på jakt etter.

³² Se appendiks 5 for figur av ORDC-classeskjema.

---

middelklasse, og arbeiderklasse og primærnæringer), hvor klassene videre er inndelt horisontalt i tre fraksjoner (med unntak av de nederste klassene). Ut fra dette classeskjemaet vil den økonomiske fraksjonen være de som besitter de største mengdene økonomisk kapital, og vil eksempelvis inkludere ledere og direktører med årslønn på over én million norske kroner. Den kulturelle fraksjonen vil være de som besitter mest kulturell kapital, og vil for eksempel omfatte yrkesgrupper som professorer, kunstnere, og ledere i forlagsbransjen. Ved bruk av ORDC-modellen kan studien få frem de horisontale ulikhetene i overklassen. Slik er problemstillingen min, classeskjemaet studien baseres på og utvalget mitt tett knyttet sammen.³³

De ti informantene ble likt rekruttert fra de to overklassegrupperingene; fem av informantene ble rekruttert fra den økonomiske fraksjonen og fem fra kulturfraksjonen. Det har blitt gjort et strategisk utvalg, som innebærer at en velger ut informanter, eller *cases*, som illustrerer spesifikke og relevante egenskaper i tilknytning til problemstillingen (Silverman 2014: 60-61).

Jeg har lagt flere kriterier til grunn for utvalget mitt. Utvalget er gjort blant yrkesaktive menn mellom 30 og 60 år i den norske overklassen. Videre skal de være bosatt i Bergen kommune og trene eller være i fysisk aktivitet av moderat til høy intensitet ukentlig. Et utelukkende fokus på menn er valgt for å begrense kompleksitet, og dermed rendyrke sammenligningen av overklassefraksjoner. Det samme gjelder for variablene bosted og alder. I tillegg er det kvinnekroppen som har stått i fokus innen helseforskning i sosiologien (Lien 2004), og således kan min masteroppgave synliggjøre et understudert aspekt ved de estetiske klassemerkene. Menn innehar også flest mektige posisjoner i arbeidslivet (Åmås 2016) og troner høyest på skattelistede (Nøring 2016), og kan således ha innflytelse som portvoktere (Lamont 1992: 2). Kriteriene knyttet til yrkesaktivitet og alder er satt for å innhente informanter som har erfaring med å ha maktposisjoner i samfunnet og samtidig er i en alder hvor de er spreke og fysisk utholdende. Det geografiske kriteriet har flere praktiske fordeler, samtidig som en lettere kan sammenligne spesifikke eksempler informantene viser til (eks. restauranter, joggeløyper, konkurranser og løp). Da jeg ønsker at informantene mine skal være i jevnlig fysisk aktivitet og trening, har jeg basert

---

³³ ORDC-skjemaet har også en midtkategori som inkluderer dem med balanserte kapitalbeholdninger (profesjonsfraksjonen). Jeg har valgt de to ytterpunktene i overklassen for å rendyrke sammenligningen, og slik utforske interne ulikheter innad i overklassen. Videre er ytterpunktene også valgt av praktiske hensyn, da det å inkludere profesjonsfraksjonen ville resultert i færre informanter fra hver enkelt fraksjon.

meg på American College of Sports Medicine sitt kriterium, ACSM-kriteriet,³⁴ for tilfredsstillende aktivitetsnivå for befolkningen.³⁵ Populasjonen som utvalget er plukket fra, er således den delen av overklassen som er i fysisk aktivitet, og populasjonen jeg uttaler meg om i masterprosjektet er således den fysisk aktive overklassen (Silverman 2014: 70-72). Mot dette kan det hevdes at jeg samler på både den avhengige variabelen (fysisk aktivitetsnivå) og den uavhengige variabelen (klasse), og slik legger sterke føringer på analysen min. Jeg er imidlertid ikke interessert i å belyse *at* overklassen er fysisk aktiv – det har en rekke tidligere studier slått fast (eks. SSB 2016c, Breivik & Rafoss 2017, Vaage 2009, Stuij 2015) – men heller *hvordan* et utvalg representanter fra den fysisk aktive overklassen tillegger mening til fysisk aktivitet, kropp og ernæring. Til dette formålet er et slikt strategisk utvalg hensiktsmessig og forsvarlig.

For å finne potensielle informanter baserte jeg meg på søk på nettet og skattelister. Da jeg baserer meg på ORDC-skjemaet inkluderte den økonomiske overklassen personer med årsinntekt på over én million kroner. Jeg brukte skattelistene for de 200 rikeste i Bergen kommune som utgangspunkt, og snevret videre denne gruppen inn ved å undersøke på nettet om de oppfylte kriteriene mine med tanke på alder og om de var yrkesaktive. Informantene som skulle representere kulturoverklassen var basert på yrkesposisjonen deres. Her baserte jeg utvalget på lignende måte som Ljunggren (2014) har gjort av kulturoverklassen i sin doktoravhandling. Han baserer seg på tre ulike yrkesgrupper innen den øvre kulturelle fraksjonen, som alle besitter høy kulturell kapital og samtidig representerer ulike fraksjoner innenfor det kulturelle feltet: humaniora-professorer, kulturledere eller redaktører og godt etablerte skuespillere (Ljunggren 2015: 5). På bakgrunn av dette endte jeg opp med to professorer, to ledere av ledende kulturinstitusjoner og én utøvende kunstner (musiker).

Jeg kontaktet de potensielle informantene over mail, der jeg sendte et informasjonsskriv om studien og ba dem ta kontakt dersom de oppfylte kriteriene og var interessert i å delta. Noen mailadresser var vanskelig å oppdrive, og da kontaktet jeg informantene over telefon, for så å få

---

³⁴ Dette innebærer enten fysisk aktivitet av moderat intensitet en halv time fem ganger i uken eller mer intens fysisk aktivitet av minst 20 minutters varighet tre dager i uken eller mer (Haskell et.al. 2007).

³⁵ En norsk studie baserte seg på dette kriteriet, og fant at det var tre av ti i den norske befolkning som fylte kriteriet i 2015, men sosioøkonomisk bakgrunn er en sentral variabel ved dette aspektet. 20,5 prosent fra den laveste klassen, mens 36,3 prosent fra den høyeste klassen oppfyller ACSM-kriteriet, en differanse på nærere 16 prosentpoeng (Breivik & Rafoss 2017: 23).

---

en mailadresse for å sende dem utfyllende informasjon om prosjektet. Flere svarte positivt på mailen, og de som ikke svarte ringte jeg etter et par dager. Rekrutteringen gikk over all forventning, og særlig informantene fra den økonomiske fraksjonen kom raskt på plass. Denne gruppen er kjent for å være problematisk å rekruttere (eks. Vormedal 2016: 22-23), og derfor var det overraskende at denne gruppen velvillig og kjapt stilte opp.³⁶

Informantene i denne studien er fra starten av 40-årene til slutten av 50-årene. De jobber som direktør, konsernsjef, advokat, professor og leder.³⁷ Informantene kan hevdes å inneha betydelig makt i Bergen på bakgrunn av deres posisjon og inntekt. Informantene som representerer den økonomiske overklassen har en årsinntekt på mellom 1,5 til 8 millioner kroner. De har en nettoformue³⁸ på mellom 2 og 154 millioner kroner. Informantene som representerer den kulturelle overklassen har en årsinntekt på 700.000 til 900.000 kroner. De har en nettoformue som varierer fra å være negativ til 9 millioner kroner. Informantene fra den økonomiske fraksjonen har utdanninger som i dag tilsvarer bachelor- eller mastergrad. Informantene fra den kulturelle fraksjonen har utdanninger som varierer fra bachelorgrad til doktorgrad.

3.3 Gjennomføringen av intervjuene

Åtte av intervjuene ble gjennomført i september og to i november. Ni av intervjuene fant sted på kontorene til informantene, og ett hjemme hos informanten. Intervjuene som ble gjennomført på kontorene ble gjennomført mellom kl. 08 og kl. 18. Intervjuet som fant sted hjemme hos informanten ble gjennomført på kveldstid. Det korteste intervjuet varte i 42 minutter og det lengste i 1 time og 42 minutter, og de fleste intervjuene varte i cirka 90 minutter. Etter samtykke fra informantene ble alle intervjuene tatt opp med en diktafon. Samtlige intervjuer ble transkribert i sin helhet, noe som sammenlagt ble 224 sider med transkribert datamateriale.

Til tross for asymmetriske maktforhold som kan oppstå når en intervjuer personer fra overklassen (Mikecz 2012, Ostrander 1995), opplevde jeg intervjusituasjonene gjennomgående som positive og behagelige. Informantene tok prosjektet og spørsmålene alvorlig, og gav gjennomgående

---

³⁶ En mulig forklaring til dette er at temaene interesserte dem, da samtlige drev med trening. Flere av informantene kommenterte både i forkant og i etterkant av intervjuene at de synes dette var interessant.

³⁷ Se vedlegg 3 for oversikt over og videre informasjon om informantene.

³⁸ Nettoformue: Skattepliktig bruttoformue minus fradragberettiget gjeld (Skatteetaten 2017).

grundige svar. I tillegg er kjønnsaspektet relevant å reflektere over. På én måte kan det at jeg er en kvinne i 20-årene ha vært en fordel, ved at jeg på flere måter er i en annerledes livssituasjon enn informantene, og således ikke representerer en «konkurrent». Hadde jeg vært en godt trent mann i 40-årene kan det tenkes at det ville vært høyere terskel for informantene å fortelle om sine svakheter eller indre tanker generelt. Samtidig kan det være at kjønnsforskjellen førte til at informantene hadde vanskeligere for å identifisere seg med meg, og slik sett kan det være at de har delt mindre enn de ville ha gjort med en jevnaldrende, mannlig intervjuer.

3.3.1 Intervjuguiden

Utformingen av tema og intervjuguiden er basert på tidligere forskning knyttet til klasse, kultur og livsstil. Hovedtematikkene oppstod etter å ha oppdaget ubelyste aspekter ved studier rundt klasse og helse, og videre har jeg basert meg på Lamont (1992) sin empiriske metode med grensedragninger og Pugh (2013) sitt rammeverk for tolkning av intervjudata. Intervjuguiden ble utformet med mål om å fungere både som en sjekklister og for å holde noe struktur under intervjuet, samtidig som den skulle gi rom for at informantene kunne trekke inn poeng eller eksempler de synes var passende (Rapley 2004: 17-18). Intervjuguiden er inndelt i tre hovedtematikker: fysisk aktivitet, ernæring og kropp.³⁹ Under temaet fysisk aktivitet var det sentralt å kartlegge deres egen aktivitet og hvilke tanker de gjorde seg om dette, men også hvilke tanker og meninger de gjorde seg om dem som trente på andre måter eller som ikke trente. I tillegg var det relevant å undersøke de materielle aspektene ved fysisk aktivitet, og da spesielt tanker rundt utstyr, merker og hvordan dette prioriteres økonomisk. Under ernæringsaspektet ble informantene spurt om prioriteringer og vurderinger de gjør når det kommer til egne vaner. Dette inkluderte egne mat- og drikkevaner, hvor de handler, hvilken type mat de spiser og hvor de går når de skal ut for å spise. Samtidig var det like viktig å høre refleksjonene rundt hvor de *ikke* går, hvor de *ikke* handler og hva de *ikke* spiser. I tillegg var det også et poeng å utforske hva informantene tenker rundt dem som har et annet kosthold enn dem selv og som generelt prioriterer annerledes enn det de selv gjør.

Såkalt *photo elicitation* ble benyttet som en inngang til å prate om kropp. Dette innebærer å inkludere et foto i et forskningsintervju, med en tanke om at dette kan gi både rikere narrativer og

---

³⁹ Se appendiks 1 for selve intervjuguiden.

---

annen informasjon enn ved et utelukkende verbalt intervju (Harper 2002, Vassenden & Andersson 2010). Med tillatelse fra Vandebroeck (2013) brukte jeg silhuetter av ulike kroppsfasonger som utgangspunkt for å lettere kunne prate om ulike kropper, idealkropp, kropper som eventuelt vekker negative assosiasjoner og hvordan en forstår egen og andres kropp på denne «kroppsskalaen».⁴⁰ Dette bildet illustrerte en undervektig eller svært tynn kropp til venstre, hvor det så gikk gradvis mot en svært muskuløs kropp i midten, og videre gradvis til en overvektig kropp helt til høyre. Under hver kropp hadde jeg notert en bokstav, og kroppsskalaen gikk således fra A til K. Dette ble gjort for å ytterligere forenkle samtalen rundt kropp. Flere av spørsmålene i intervjuguiden knytter seg direkte til figurene, og jeg opplevde det svært nyttig å benytte meg av denne metoden. Det viste seg også å være praktisk enkelt å snakke om idealkroppen opp mot bokstavene jeg hadde skrevet under hver av de ulike kroppene. Flere av informantene hadde også hatt perioder hvor de selv hadde vært tyngre, og da virket det lett å si ting som «jeg har jo vært en H eller I, og dit vil jeg ikke tilbake». Denne visuelle metoden kan hevdes å kunne bidra til økt og potensielt bedret dialog om et tema som kan være komplekst å prate om. Eksempelvis ble informantene spurt om de ville vegret seg for å ansette noen med kropp i ytterkantene av skalaen, og da trakk informanten Erik fram at «hvis de er på høyresiden, så tar jeg det jo som et tegn på at de egentlig ikke passer så godt på helsen sin. At de kanskje virker litt mindre ambisiøse». En holdning eller et sitat som dette kan hevdes å være vanskeligere å både få frem og diskutere om det ikke var konkrete kroppsfasonger å forme samtalen rundt.

Åpne spørsmål fungerte som utgangspunkt for å kartlegge vaner og prate om klassifiseringer og grensedragninger. Jeg vekslet mellom å stille svært åpne spørsmål som lot informantene få fleksibilitet i hva de ville trekke frem, og mer konkrete spørsmål hvor hensikten var å generere informasjon om konkrete andre. Erfaringen med de mest åpne spørsmålene var at de genererte mye informasjon av det Pugh (2013) omtaler som *honorable*. På åpne spørsmål om matvaner, omtalte de fleste informantene seg som «helt vanlige», og senere i intervjuet kom det frem at de hadde en del matvaner som skilte seg fra andre. *Photo elicitation* var en spesifikk metode jeg brukte for å gå fra å prate om «abstrakte andre» til «konkrete andre». Spørsmål om abstrakte andre genererte typisk utsagn av typen *honorable*, og spørsmål om konkrete andre genererte i større grad utsagn

---

⁴⁰ Se vedlegg 4. Dieter Vandebroeck brukte disse i doktoravhandlingen sin, og jeg har brukt de samme figurene etter tillatelse fra han.

av typen *visceral*. I tillegg spurte jeg flere av informantene avslutningsvis hvordan det opplevdes å prate om andre, og da særlig om dem som var annerledes enn dem selv, og slik fikk jeg også frem *meta-feelings*. Kombinasjonen av de åpne spørsmålene, de konkrete spørsmålene og bruken av *photo elicitation* ga et svært bredt og sammensatt datamateriale.

3.4 Forskningsetiske hensyn

I masterprosjektet er det utøvd personvern hensyn og forskningsetisk refleksjon. Individene som intervjues har gitt informert samtykke; de har med andre ord blitt informert om at de forskes på, hva forskningen innebærer og de har gitt eksplisitt samtykke til medvirkningen (Alver & Øyen 1997: 102). Prosjektet har blitt godkjent av Norsk senter for forskningsdata.⁴¹ Informantene er anonymisert og skal ikke kunne gjenkjennes i masteroppgaven. Likevel er det viktig å reflektere over at særlig et tema som kropp kan oppleves ubehagelig eller vanskelig for informantene å prate om til en fremmed person. Jeg var klar over dette i forkant av intervjuene, og prøvde å anerkjenne informasjonen de kom med og skape tillit. Noen få av informantene virket usikre da vi kom inn på temaet kropp, og da understreket jeg at jeg ikke var ute etter et spesifikt eller korrekt svar, men at det de tenkte generelt var interessant for studien. For meg virket det også som om det å bruke *photo elicitation* gjorde informantene mer komfortable. Det er godt mulig at temaet kropp ville vært mer ukomfortabelt og vanskelig å prate om dersom informantene var overvektige og utrente. For meg fremsto derimot informantene trygge og komfortable, men her er da et sentralt poeng at samtlige ifølge svarene deres var normalvektige og drev med trening og fysisk aktivitet ukentlig.

3.5 Analysestrategi

Analysen vil sentreres rundt de tre tematikkene som var utgangspunktet for intervjuene: fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Kapittel 4 vil ta for seg fysisk aktivitet, kapittel 5 vil ta for seg ernæring og avslutningsvis vil kroppen være tematikken for kapittel 6. Sentrale elementer vil være interne og eksterne skillelinjer i overklassen, og spenninger mellom *honorable* og *visceral*.

---

⁴¹ Se appendiks 2 for prosjektgodkjennelse fra NSD.

Kapittel 4 Fysisk aktivitet

4.1 Introduksjon

Tidligere studier har vist at fysisk aktivitet varierer systematisk med klasseposisjon (eks. Bourdieu 1984, Stuij 2015: 780, Breivik & Rafoss 2017, Vaage 2009). Samtidig finnes det ulike måter å trene på, og sport forstås og verdsettes på forskjellige måter (Atkinson 2015: 156, Flemmen, Jarness & Rosenlund 2016: 21). Bourdieu (1984: 217-218) har koblet utøvelse av en sport til en klasset relasjon til kroppen, og således forstår han både valg av sport og måten denne sporten utøves på sammen med den sosiale klassen eller klassefraksjonen en tilhører. Det er nettopp denne *klasseetos* som avgjør hvorvidt noe er ansett som vulgært eller normalt (Vandebroeck 2013: 241). Således vil en bourdieusk forståelse anse fysisk aktivitet som en form for klassebetinget kultur. Som diskutert i teorikapittelet kan en anse fysisk aktivitet ut fra dens *bruksverdi* (egenverdi for brukeren) og/eller *bytteverdi* (hva dette kan byttes eller investeres i) (Sayer 2005: 106-107).

Dette kapittelet utforsker hvordan informantene fra den fysisk aktive overklassen i Bergen forstår og gir mening til sin egen og andres fysiske aktivitet: betydningen av å trene og ikke trene, trening i jobbsammenheng og materielle aspekter ved fysisk aktivitet. Det er sentralt å undersøke hvordan informantene snakker om både sin egen og andres trening. Videre vil dette knyttes til problemstillingen om symbolske skillelinjer, og særlig hvordan informantene trekker grenser mot de som ikke trener. I tillegg vil det utforskes hvordan informantene forstår betydningen av å være fysisk aktiv i jobbsammenheng og i ansettelsesprosesser.

4.2 Betydningen av trening

4.2.1 Syn på de som trener

Studier har vist flere fordeler til det å trene, og både de fysiske og psykiske helsemessige gevinstene av fysisk aktivitet er veldokumentert (eks. Helsedirektoratet 2009). Alle informantene i denne studien er i jevnlig fysisk aktivitet, og trener gjennomsnittlig i overkant av fire dager i uken.⁴² De fleste trekker frem helsemessige årsaker til at de selv holder seg i form, og informantene opplevde treningen som noe som gav dem «en voldsom boost», mulighet til å opprettholde «egne

---

⁴² Antallet treningsdager varierer fra to til seks-syv dager i uken, og informantene fra den økonomiske fraksjonen trener jevnt over hyppigere og har lenger økter enn kulturfraksjonen.

personlige mål», «større fysisk velbehag», «bedre psykisk helse» og «fine opplevelser»; med andre ord oppleves treningen som en personlig interesse og fungerer som en form for selvrealisering. Med Sayers (2005) begrepspar har altså treningen en *bruksverdi*.

Samtidig illustrerer datamaterialet at informantene forstår trening som identitetsmarkører som gir uttrykk for individers personlighet og normative egenskaper. Treningen har med andre ord en mer sosial funksjon som kan knyttes til *bytteverdi*. Direktør og løper Erik mente at folk som trener typisk er «folk som gjør en innsats for å få til noe. [...] Kanskje du er litt mer ambisiøs og målrettet hvis du driver med trening». Her kan det hevdes at informanten trekker en moralsk skillelinje når han viser hvordan han forstår fysisk aktivitet som et uttrykk for hvilken type *person* en er (Lamont 1992: 4). Denne måten å beskrive fysisk aktive mennesker på gikk igjen, men var noe mer utpreget blant den økonomiske fraksjonen av overklassen. Intervjudataene illustrerer at informantene tillegger personer som trener flere positive egenskaper, også utover de dokumenterte effektene av å være i fysisk aktivitet. Eksempelvis kobler Stig, kulturleder og racketspiller, det å trene til «disiplin», og direktør og triatlonutøver Bjørnar mener de som trener deler hans «verdier». Denne koblingen av egen livsstil til positive egenskaper kan videre forstås som en form for distinksjonsspill (Bourdieu 1984: 57). Et sitat fra professor og løper Kristian eksemplifiserer dette:

Så er det vel rett og slett bare sånn at noen er mer energiske enn andre og det viser seg både ved at en trener og at de har mer *drive* i jobben. Så jeg sier ikke noe om at det er en årsakssammenheng, [...] men jeg tenker mer at det bare er at de jeg opplever som effektive, energiske, initiativrike, godt humør, sprudlende er oftere, altså, blant de er det større andel som trener enn blant de andre.

Det råder med andre ord en forståelse om koblinger mellom aktivitetsnivå og personlige egenskaper, der egenskapene gjennomgående har positive assosiasjoner. Informantene forstår både sin egen trening og *det* å trene som uttrykk for «hvilken type person en er» og som «overførbart til måloppnåelse». Dette impliserer at trening ikke utelukkende gjøres av «vane» eller for å oppnå «personlige mål». Dette kan signalisere at trening er innrammet i narrativet som informantene skaper om seg selv, og at aktivitetsnivå kan knyttes til selvidentitet.

Samtidig finnes det ulike måter å trene på, og analysene illustrerer at sport forstås og verdsettes på forskjellige måter. I denne studien kommer denne forståelsen av sport til uttrykk gjennom horisontale ulikheter mellom den økonomiske og kulturelle overklassen. Informantene fra den

økonomiske fraksjonen trener jevnt over mer, og det de karakteriserer som «normal trening» rommer langt mer, enn hos den kulturelle fraksjonen. I den økonomiske fraksjonen er særlig maratonløping, triatlon og skirenn treningsformer som er ansett som positivt. I tillegg preges denne fraksjonen av en oppfatning om at treningen de driver med kan gjennomføres av alle:

Og så har jeg vært med på sånn langdistanseløping i helgene. [...] En løper i sump i tre timer. [...] To mil på tre timer. I sone 1.⁴³ I pratetempo. [...] Men du blir god i hodet, klar i hodet. [...] Veldig deilig tur. Og som egentlig kan gjennomføres av de fleste som er i sånn okei form, men veldig mange tror det er ekstremt da.
(Bjørnar, direktør og triatlonutøver)

Denne normaliseringen av ens egen trening var svært utbredt blant informantene, og andres treningsvaner ble vurdert ut fra hva som var ansett som «normalt» i ens egen krets. Bjørnar er en av dem som trekker frem at folk oppfatter visse aktiviteter som mer «ekstreme» enn de er. Samtidig som han anser triatlon som en «folkeidrett» og omtaler sin egen trening som «normal», så er han opptatt av hvordan hans egne treningsvaner oppfattes av dem rundt seg. Eksempelvis har Bjørnar i tilknytning til sykle-til-jobb-konkurranser opplevd å ha registrert dobbelt så mange kilometer som de andre ansatte:

Og det ser litt sånn der, «okei, hva er det han prøver å si», hvordan virker det for de ansatte? Og det har jeg diskutert litt med kona mi. [...] Så da kan det ende med at jeg lar være å legge inn ting da,⁴⁴ fordi det blir for dumt hvis jeg skal... [...] Så jeg må jo på en måte hele tiden balansere mellom å være et forbilde på trening og ikke være sånn der at det blir litt for *overkill* og ekstremt opplegg.

Her er det tydelig at treningen også har et mer relasjonelt og symbolsk aspekt, i den forstand at en former det refleksivet narrative av seg selv i samspill med å forholde seg til andre. Oppsummert ser en da at informantene fra den økonomiske fraksjonen anser trening som å ha positive effekter for dem personlig, samtidig som de anser trening som uttrykk for folks personlighet og moral. I tillegg forstår flere av dem egen trening som gjennomførbart for «de fleste», og omtaler eksempelvis maratonløping og triatlon som «normal trening».

Hvor trening som triatlon, maratonløping og skirenn er ansett som positivt blant den økonomiske fraksjonen, tar den kulturelle fraksjonen i større grad avstand fra disse. Informantene fra den kulturelle overklassen uttrykker også aversjon mot «næringslivsfolk» og de som driver med

⁴³ Refererer til det laveste intensitetsnivået på skalaen for utholdenhetstrening.

⁴⁴ Refererer til treningsapplikasjon hvor en kan registrere antall kilometer en har syklet.

«Birken⁴⁵ og triatlon eller noe sånt».

Stig: Jeg kjenner relativt godt til den såkalte Birken-syken. Og det hysteriet har vi ikke i kulturbransjen. [...] Vi går ikke til det ekstreme [...] som betyr å kjøpe sykkel til 150.000 kroner eller altså, det hippeste utstyret.

Lisa: Hva tenker du om de som er del av det du omtalte som «Birken-syken» da?

S: Jeg tror mange av de kjører ganske hardt. Noen kjører *coke* i nesa for å holde koken, andre kjører for mye trening. [...] Jeg kan ikke felle noen moralske dommer, for vi har alle våre ting vi holder på med, men jeg tror nok det har gått litt over styr. [...] Hvis man har så mye penger at man kan dra til med en sykkel man bruker tre ganger i året og koster 150.000, de om det liksom, men hvis man da strekker det til at man strekker sine fysiske muligheter så vitner det om mangel på intelligens. Altså, har man barn, familie, og man er så ego at man rett og slett bare tar sin død på noe som viser seg å være relativt ubetydelig, så be my guest.

(Stig, kulturleder og racketspiller)

Racketspiller Stig knytter konkurransepreget trening i næringslivet til «hysteri», å være «ego» og ha «mangel på intelligens». Her synliggjøres det at det finnes ulike måter å trene på, og at miljøet en tilhører påvirker hva en forstår som riktig sport og riktig utøvelse av sport. Her er det særlig intensiteten i aktiviteten som tas avstand fra, men også den spesifikke konkurransen som flere av informantene knytter til dette. Til tross for at informanten mener han ikke kan felle noen moralske dommer, kan en hevde at det her nettopp trekkes moralske («ego»), men også kulturelle («mangel på intelligens») og sosioøkonomiske («sykkel til 150.000»), skillelinjer. I tillegg synliggjør dette utsagnet det Pugh (2013) kaller *visceral* informasjon, der en får frem indre følelser ved å fokusere på konkrete andre. Det er spesielt informantene fra den kulturelle fraksjonen som trekker horisontale skillelinjer i tilknytning til fysisk aktivitet, og særlig til «næringslivsfolk», «Birken» og «triatlon».

Den kulturelle overklassen fremstår som en gruppe hvor det råder større ambivalens til synet på egen trening. Racketspiller og kulturleder Stig omtalte at han trente for å få «litt yin og litt yang», og på lignende vis anså musiker og yogautøver William at han og de han kjente fra musikermiljøet gjerne trente for å «kompensere imot den livsstilen de egentlig lever». Særlig en av informantene problematiserer aktivitetsnivå og trening generelt:

Det dreier seg utelukkende om en form for veldig avansert overkonsum. Man trener for å kunne opprettholde et veldig høyt konsum av høyverdige matvarer da. [...] Så vår treningskultur er jo sånn sett, i det perspektivet, litt perverst. Altså, at vi trener for å kunne spise opp stadig mer av verdens samlede ressurser.

(Henrik, professor og syklist)

⁴⁵ «Birken» består i dag av tre årlige hovedkonkurranser: Birkebeinerrennet (ski), Birkebeinerrittet (sykkel) og Birkebeinerløpet (løping).

Denne informanten har drevet aktivt med sykling, og trener fortsatt flere timer i uken. Likevel er ikke dette noe som han utelukkende er stolt av, og sitatet ovenfor vitner om at handling og følelser om handling ikke nødvendigvis er to sider av samme sak. Dette kan hevdes å gi informasjon av det Pugh (2013) kaller *meta-feelings*, da sitatet forteller noe om hvordan informantene føler om sine egne vaner. Flere av informantene tok selv opp det de anså som «overdrevet», «problematisk» eller «ekstrem» trening, men det var kun Henrik som reflekterte over og anså sine egne treningsvaner som dels problematiske. En ser med andre ord at bruks- og nytteverdien av fysisk aktivitet varierer ut fra hvilket miljø informantene befinner seg i, og dette kan vitne om at ulik trening verdsettes og oppleves forskjellig i de to overklassefraksjonene.

4.2.2 Syn på de som ikke trener

Hvor egenskaper som «målrettet», «disiplinert» og «initiativrik» var hyppig nevnt i beskrivelsene av mennesker som er fysisk aktive, hadde informantene vanskeligere for å beskrive «de generelle andre» som ikke trener. Direktør og triatlonutøver Bjørnar understreket at de fysiske inaktive han kjente var «like gode venner, de ser helt normale ut», og professor og syklist Henrik trakk fram at han ikke kunne se noen «større forskjell på om de trener eller ikke. Treningen er jo sånn sett å regne som en privatsak, da». Informasjonen som her ble generert var hovedsakelig av typen *honorable*, da informantene i stor grad fokuserte på og understreket at «det må folk gjøre som de vil med». Datamaterialet viste her ingen tydelige horisontale ulikheter mellom de to overklassefraksjonene.

Konsernsjef og langrennsløper Jonas trakk derimot frem at «nei, de går jo glipp av å være i form sant, det er jo fantastisk å være i form. De går jo glipp av mange fine opplevelser». Her knyttes trening til positive opplevelser, og således en mangel på dette for dem som ikke trener. Professor og løper Kristian går noe lenger, og kobler det å ikke trene til å «bare gi blaffen sant, man kan jo bare visne hen, etter hvert som årene går». Her blir de moralske skillelinjene noe tydeligere, i den forstand at det trekkes paralleller mellom det å ikke trene og en slags generell, manglende innsatsvilje. På lignende vis mener også direktør og golfspiller Fredrik at de som ikke trener ikke orker for mye styr og «syns det er greit å jobbe og så [...] slenge seg på sofaen. [...] De som trener mye de har nok en tendens til å være litt sprekere. Altså planlegge aktiviteter, gjøre ting».

Flere av informantene vegret seg for å felle moralske dommer når de ble spurt om den generelle gruppen som ikke trener. Idet spørsmålene ble sentrert rundt *konkrete* andre, ble derimot de symbolske skillelinjene tydeligere. Når trening ble knyttet til en spesifikk situasjon, her: en ansettelsesprosess, var svarene nemlig annerledes. Dette understreker viktigheten av å undersøke *metafølelsene*, hvordan det føles å føle noe slik, for å kunne forstå betydningen av kulturelle normer og konteksten som meningsutvekslingen foregår i.

4.3 Trening i jobbsammenheng

4.3.1 Jobb og trening

Jevnt over forstår informantene trening som positivt i sammenheng med jobb. Det skilles videre mellom to typer gevinster: den personlige effekten som typisk omhandler «økt overskudd», «bedre humør» og «større arbeidskapasitet», og den indirekte effekten som «god form» kan skaffe deg. Samtlige av informantene sier at de opplever den personlige effekten, og at stillingen de har nærest fordrer fysisk aktivitet:

Men hvis jeg ikke hadde vært i den formen jeg er i, så tror jeg ikke at jeg hadde klart å ha denne jobben i ti år som jeg har hatt nå. [...] Fordi at det er et maratonløp. [...] Og når du har kjørt det noen år, så kjenner du på at hvis ikke du har fysikk så hadde du gått i veggen.

(Fredrik, direktør og golfspiller)

Informantene som innehar ledelsesstillinger omtalte jobbhverdagen som en «livsstil», og det er særlig disse som vektlegger den personlige effekten av trening i jobbsammenheng. Videre er det store ulikheter knyttet til betydningen trening har i jobbhverdagen til informantene. Informantene fra den økonomiske fraksjonen mener trening er anerkjent på jobben og blant kollegaene, og direktør og skiløper Erik utdyper:

Det regnes egentlig som klart positivt. Jeg jobber jo i finans og der er det jo mest fokus på skiløpene, og man kommenterer de. Så da er det liksom vanlig at de, ikke alle, men de som er aktive de titter jo alltid på tidene til de andre.

I kulturoverklassen er det derimot et mer ambivalent forhold til trening og jobbsammenhenger. Stig, kulturleder og racketspiller, mener at fellestreningen på jobb har et svært viktig sosialt aspekt ved seg, og professor og løper Kristian trekker inn at det anses som positivt å stille opp på

sportsarrangement i jobbsammenheng og være «sporty». Likevel har ikke treningen det samme unisont positive elementet ved seg som i den økonomiske fraksjonen, og trening får mindre fokus – både som samtaleemne og identitetsmarkør. Gaute, kulturleder og kampsportutøver, forteller at det ikke blir snakket om trening på jobb. Han spesifiserer videre at diskusjonene i lunsjen handler om kulturlivet, og at trening oppleves som en «personlig greie». Professor og syklist Henrik har også et uavklart forhold mellom trening og jobb:

L: Vil du si at det er anerkjent å drive med fysisk aktivitet blant kollegaene dine?

H: I dag så er det det. For noen år siden så mener jeg å tenke at det var mer tabubelagt å stå frem i et slags humanistisk forskningsmiljø som en frisk sporter. [...] Nei, rett og slett fordi den intellektuelle aktør er en intellektuell aktør, og ikke en fysisk aktør. [...] Men jeg må jo innrømme at de gangene når [...] jeg må trippe rundt her i veldig trange sykkelklær og sykkelsete som lager lyd i korridoren, så er det ikke som om jeg strutter eller føler meg spesielt stolt av å gå rundt i trikoten. Sant. Da kan jeg kjenne på en svak følelse av at noen av kollegene ser på det som litt underlig. [...] Jeg har en vag følelse av at det enda ikke er helt stureint, da. [...] Så den overveiende følelsen er ikke stolthet, i alle fall. [...] Kanskje snarere tvert imot.

Dette aspektet ble kun problematisert av informanter fra den kulturelle fraksjonen. Det ser ut til å råde et visst ubehag knyttet til det å bli forstått som en «fysisk aktør» i jobbsammenheng, noe som vises ved at det både anses som «personlig» og «uavklart». I motsetning ble det på direktør og golfspiller Fredrik sin arbeidsplass arrangert ukentlig yoga på arbeidsplassen, noe som utelukkende ble omtalt som «positivt» og «populært». Flere av informantene fra den kulturelle fraksjonen anså trening som noe «privat», og dersom en gjennom jobben tok del i sportslige aktiviteter så var det «ikke noe prestisje i å gjøre det bra». Informantene fra den økonomiske fraksjonen uttaler mer eksplisitt at det er anerkjent å trene i jobbsammenheng.

Overføringsverdien til det å være «godt trent» og være i «god form» råder det mer uenighet rundt. Mens den økonomiske fraksjonen anser det å være godt trent som en positiv egenskap som kan komme en til gode i jobbsammenheng, uttrykte ingen av informantene fra den kulturelle fraksjonen at trening har overføringsverdi utover den direkte personlige gevinsten. Direktøren og løperen Erik trekker fram at: «Men om du jobber mer med relasjonsbygging, så tror jeg at hvis du da er god i idrett, god i viktig idrett, som langrenn, så kan det gjøre at folk ser litt mer positivt på deg. Så kan det være lettere for å drive relasjonsbygging». Slik forstår han det å drive med «viktig idrett» som en egenskap som er overførbar til jobbsammenheng. Dette resonnerer med forståelsen til de andre i den økonomiske fraksjonen:

L: Tenker du at dine overordnede eller de som ansatte deg har sett på din fysiske form eller sportslige bragder som en form for ressurs?

A: Nei, ikke bevisst. Men det er klart, i et yrke hvor du på en måte er selger da på en måte, så har det noe å si at du [...] ser kompetitiv ut da. Altså, at du ikke, hvis du er overvektig da for eksempel, da, underbevisstheten vil i hvert fall blant noen kunne tilsi at "han der har ikke helt kontroll på livet sitt" eller. Indirekte så gir det jo en viss sånn fordel å være i god fysisk form.

(Andreas, advokat og løper)

I den økonomiske fraksjonen var det flere som mente at det kunne skape et mer «positivt inntrykk» av dem selv, noe som både kunne hjelpe i form av «relasjonsbygging» og det å ha en «kompetitiv» kropp. Innen kulturfraksjonen råder det en forståelse om at trening hovedsakelig har en personlig gevinst med tanke på jobb, og da særlig «økt overskudd» og høyere «energinivå». I jobbsammenheng anser de ikke den fysiske formen som en egenskap eller ressurs.

En ser med andre ord at det er tydelige horisontale skillelinjer blant informantene. Flere fra den økonomiske fraksjonen trekker også frem at de tror det er særlig viktig i konsulentbransjen og i yrker der en generelt må opptre som selger. I kulturfraksjonen understrekes viktigheten av tydelige retningslinjer for ansettelse og erfaring fra kulturlivet, noe som gjør at den fysiske formen er mindre overførbart til jobbsammenheng.

Det var også noen av informantene som opplevde et tettere fellesskap med de ansatte på jobb som de trente sammen med. Dette kom frem ved at de uttalte at de kunne «identifisere seg mer» med dem, de ble lettere «kompiser», de fikk et «annet forhold» til dem og det «knytter en sammen».

L: Er det sånn at du kan merke noe spesielt samhold med de du eventuelt løper med, eller spiller golf med?
A: Ja, klart det, det blir jo gode kamerater. En blir jo godt kjent om en går en golfrunde og så, det er jo en positiv opplevelse, det.

(Andreas, advokat og løper)

Direktør og triatlonutøver Bjørnar fortalte på lignende vis at «og da blir det veldig fort at vi snakker om trening og har et annet forhold enn man har med veldig mange andre, faktisk. Så det knytter en jo sammen». Dette opplevde fellesskapet var det bare informanter fra den økonomiske fraksjonen som trakk frem. Dette kan forstås i sammenheng med begrepet *differensiell assosiasjon* (Bottero 2005: 4). Ved at den økonomiske fraksjonen opplever å kunne «identifisere seg mer» med dem som trener, eller dem de trener sammen med, kan fysisk aktivitet forstås som en relevant faktor innen det økonomiske feltet for å forstå hvordan den differensielle assosiasjonen tar form.

Noen informanter fra den kulturelle fraksjonen mente at de ikke opplevde noe «spesielt samhold» med de fysisk aktive, og andre var mer eksplisitte på at dette ikke fant sted. Professor og syklist Henrik er fra den sistnevnte gruppen: «Det er definitivt ingen fornemmelse av at det er noe «oss som trener» kontra «de andre som ikke trener»». Informantene fra den økonomiske fraksjonen ser derfor ut til å oppleve et sterkere treningsfellesskap enn informantene fra den kulturelle fraksjonen.

4.3.2 *Trening og ansettelsesprosesser*

Samtlige av informantene har vært involvert i ansettelser av andre. I intervjuene til denne studien var det sentralt å utforske hvorvidt den fysiske aktiviteten eller treningsvanene til en jobbsøker var relevant for informantene i en ansettelsesprosess. Ifølge Arbeidsmiljøloven (2005) § 9-3⁴⁶ skal ikke arbeidsgiver innhente annen helseinformasjon om arbeidstager enn den som er nødvendig for å utføre arbeidsoppgavene. Flere informanter fra både den økonomiske og kulturelle overklassen anså trening og det å være i «god fysisk form» som en «bra kvalitet» hos en jobbsøker. Noen understreket at fysisk aktivitet og treningsvaner ikke var «utslagsgivende» i en ansettelsesprosess, men at det snarere var noe som telte som en «positiv egenskap». Likevel viste fysisk aktivitet og trening seg å være tematikker som ble tatt opp i ansettelsesprosesser blant den fysisk aktive overklassen. Videre ser informantene fra den økonomiske fraksjonen ut til å vektlegge «fysisk form» i langt større grad enn informantene fra den kulturelle fraksjonen i en ansettelsesprosess.

Det teller positivt at man er i fysisk aktivitet. Og det teller åpenbart negativt hvis man for eksempel røyker eller ikke passer på kroppen sin i den forstand at man ser på en måte at folk er litt likegyldige på sånne ting. [...] Og røyking spør jeg faktisk om. Jeg vet ikke om jeg har lov, men jeg spør om det. [...] Jeg spør hva de driver med på fritiden. Og jeg spør om de er opptatt av idrett, og om de trener. [...] Det har jeg alltid gjort. [...] Vi har jo mange her som jobber i en salgssituasjon, vi har mange som jobber ut mot andre mennesker. [...] Og da mener jeg at du må kunne fremstå med tillit. Så det er på en måte en tillitsdimensjon i det, tenker jeg. [...] Hvis ikke du tar vare på deg selv, hvilken tillit inngir du da hos andre?

(Fredrik, direktør og golfspiller)

For å nå mål, for gruppers del eller din egen del, så tror jeg at det kan være veldig sånn fornuftig ved å ha idrettsbakgrunn. Men når det gjelder trening i seg selv, så vil det alltid være positivt for meg. Om det står det på CV-en at «jeg er glad i å gå turer på fjellet og toppurer» og sånne ting, så er det positivt. Om det står at «jeg driver med triatlon», så tror jeg kanskje jeg hadde vært enda mer positiv, for det driver jeg med selv.

(Bjørnar, direktør og triatlonutøver)

⁴⁶ § 9-3. Innhenting av helseopplysninger ved ansettelse. (1) Arbeidsgiver må ikke i utlysningen etter nye arbeidstakere eller på annen måte be om at søkerne skal gi andre helseopplysninger enn dem som er nødvendige for å utføre de arbeidsoppgaver som knytter seg til stillingen. Arbeidsgiver må heller ikke iverksette tiltak for å innhente helseopplysninger på annen måte.

Slik sett ser trening også ut til å ha en *bytteverdi*, da informantene assosierer og forstår trening som uttrykk for positive egenskaper som kommer en jobbsøker til gode. Dette kan videre forstås i sammenheng med Bourdieus (1986) begrep «symbolsk kapital», i den forstand at det å trene og være i aktivitet gir deg en tilleggsdimensjon som oppleves fordelaktig blant den fysiske aktive overklassen. Om de som trener forstås som personer som er «mer tillitsfulle», og de som ikke trener tillegges egenskapen «likegyldighet» – trekkes det samtidig noen moralske skillelinjer. Informantene forstår med andre ord trening som et tegn på flere grunnleggende egenskaper, som «målrettet», «energisk» og «initiativrik». Disse egenskapene ser videre ut til å kunne konverteres eller byttes inn i privilegier og fordeler, eksempelvis det å bli ansatt. Dette resonnerer med Lauren Rivera (2012) sin forskning på ansettelsesprosesser, hvor hun finner at arbeidsgivere i «elite professional service firms» baserer seg på såkalt *cultural matching* når de ansetter. Dette innebærer at arbeidsgivere ønsker ansatte som ikke utelukkende er kompetente, men som også ligner dem selv kulturelt sett – med tanke på fritidsinteresser, opplevelser og selvpresentasjon.

Informantene fra økonomifraksjonen understreker at trening ikke automatisk fører til ansettelse. Direktør og triatlonutøver Bjørnar er tydelig på at det å være fysisk aktiv vektlegges enda mer i andre bransjer enn hans egen, og nevner særlig konsulentbransjen: «der er det nesten sånn ja, “hva løp du på den Holmenkoll-stafett-etappen?”⁴⁷ [...] Der måles man nesten på det». Slik tar flere informanter fra den økonomiske fraksjonen i bruk det som kan forstås som rettfærdiggjøringsmekanismer. Ved å understreke at det er «verre» i andre bransjer, kan en hevde at informantene legger et sammenligningsgrunnlag som fører til at de selv kommer bedre ut, og normaliserer dermed egen adferd.

Informantene fra den kulturelle fraksjonen anså ikke egen trening som å ha overføringsverdi i seg selv, men noen av dem mente likevel at det kunne være av betydning i en ansettelsesprosess:

L: Har du da tenkt at deres fysiske form har vært en ressurs for arbeidsplassen?

S: Jeg tror ikke det har vært utslagsgivende, men det er klart, hadde det komt en kandidat som åpenbart ikke brydde seg om sin fysiske form, så ville jeg jo kanskje stilt spørsmålstegn ved om det var andre ting vedkommende heller ikke brydde seg om. For eksempel arbeidsetikk, arbeidsmoral, disiplin og så videre.

(Stig, kulturleder og racketspiller)

---

⁴⁷ Holmenkollstafetten. Årlig stafett i Oslo og Norges største friidrettsarrangement.

Også her ser en at det trekkes moralske skillelinjer ved at en assosierer personer som ikke trener med å ha mindre «arbeidsetikk» og «arbeidsmoral». Begge professorene var derimot svært tydelige på at vitenskapelig arbeid, ikke fysisk aktivitet og trening, burde være et tema i en ansettelsesprosess. Professor og løper Kristian sier at «jeg tenker at det er positivt å trene, men det bør ikke være negativt å ikke trene. [...] Og det ville det fort bli om det først blir et tema, da ville man komme dårligere ut hvis man først gjorde det til et tema».

Intervjudataene illustrerer at det råder ulike forståelser av og syn på personer som er fysisk aktive og inaktive. Tabellen nedenfor oppsummerer de hyppigste brukte ordene når informantene beskriver dem som trener og ikke trener. Til tross for at de to fraksjonene bruker noe forskjellige ord, ser en gjennomgående at de fysisk aktive beskrives med positive ladede ord, og de inaktive beskrives med negative ladede ord.

Tabell 3: Beskrivelse av fysisk aktive og inaktive personer

	Økonomisk overklasse	Kulturell overklasse
Syn på de som trener	Opplagte, har selvtillit, kompetitiv, positive, felles verdier, sosiale, kan presse seg, gjør en innsats, ambisiøse, målrettet, lettere å drive relasjonsbygging, tar vare på seg selv, performer, fremstår med tillit, overskudd, god mental balanse	Holder oppe en standard, når personlige mål, strebersk, imponerende, gjør noe med livet sitt, effektive, initiativrike, energiske, har drive, godt humør, sprudlende, større kapasitet, sosiale, egoistiske, har disiplin, humør, overskudd
Syn på de som ikke trener	Ikke kontroll på livet sitt, gaming, likegyldighet, bitre, bryr seg ikke, inngir ikke tillit, går glipp av noe	Opplevelse av passivitet, lar det bare skure, tomhetsfølelse, gir blaffen, visner hen, lite drive, trege, tiltaksløshet, manglende arbeidsetikk, manglende arbeidsmoral, manglende disiplin, inaktivitet

4.4 Materielle aspekter og konkurranser

Fysisk aktivitet har flere materielle aspekter som gjør at utøveren kan uttrykke både status og identitet. I tråd med begrepet *refleksiv habitus* (Sweetman 2003) kan materielle aspekter ved fysisk aktivitet forstås som en del av utøverens refleksivt konstruerte livsstilsvalg. Da vil *konkurransene* en deltar i, *utstyret* en kjøper og *sportsmerkene* en velger alle være del av ens persons klassede måte å utvikle et personlig narrativ på. Intervjudataene viser nemlig at ulike materielle aspekter tillegges ulik verdi og mening, men videre at denne forståelsen varierer med klassefraksjonene som informantene tilhører.

4.4.1 Konkurranser

Interessen for og deltagelse i sportslige konkurranser har økt de siste ti årene.⁴⁸ Alle informantene i denne studien viser til populariteten ved å «ha startnummer på brystet», men de to overklassefraksjonene opplever «fenomenet» forskjellig. Informantene fra den økonomiske fraksjonen er særlig interessert i konkurranser innen løping, langrenn og triatlon, og beskriver sine respektive konkurranser som «artig», «fantastisk», en måte å «bryte noen grenser» på og noe som gir «gode følelser».

Selve maratonløpingen syns jeg er ganske artig, sant. [...] Sånn som å løpe New York-maraton⁴⁹ så er det masse folk langs veien og masse band underveis og det er liksom en ganske stor *happening*. [...] Og så er det selvfølgelig greit å ha et mål å trene mot og.

(Erik, direktør og løper)

Det er gjengs blant informantene fra den økonomiske fraksjonen at de sportslige konkurransene gir «positive opplevelser» og noe å «trene mot».⁵⁰

Informantene fra den kulturelle fraksjonen opplever ikke konkurransene så utelukkende positivt som informantene fra den økonomiske fraksjonen. Tre av dem har vært med på konkurranser i tilknytning til fysisk aktivitet, og beskriver det som «ikke så veldig konkurransepreget». Flere av

---

⁴⁸ Eksempelvis har deltagelse i maratonløp fra 2009 til 2014 økt med over 13 prosent på verdensbasis, og i overkant av 28 prosent i Norge (RunRepeat 2015).

⁴⁹ Verdens største maraton. Arrangeres årlig i New York, USA.

⁵⁰ Direktør og golfspiller Fredrik er den eneste informanten fra den økonomiske fraksjonen som ikke deltar i sportslige konkurranser. Fredrik er også den eldste blant informantene, og det kan tenkes at alderen spiller inn på motivasjon for å delta i konkurranser.

---

informantene understreker at resultatene ikke er viktige, og professor og løper Kristian omtaler dette når snakker om kollegaer som er med på «Stoltzen»:⁵¹ «Det er sporty at du stiller opp, men ikke noe sånn at man gjør noe nummer ut av hvem som fikk best tid i Stoltzen eller noe sånn». Et par av informantene fra den kulturelle fraksjonen tar også noe større avstand fra konkurransene, og særlig «det ekstreme»:

Men det er blitt meget populært, og det er nesten en slags medalje som de bærer på seg, at de har løpt Birkebeineren. [...] Jeg har en annen venn som driver med maratonløping, og slik jeg forstår hans Facebook, så skjønner jeg ikke hvordan han har tid til å gå på jobb.

(Gaute, kulturleder og kampsportutøver)

Flere av informantene fra den kulturelle fraksjonen beskriver konkurransene de selv deltar i som «folkelige», og anser en del av andres konkurransedeltagelse som mer «ekstrem» enn det den økonomiske fraksjonen gjør. Intervjudataene illustrerer at det råder ulike forståelser av og syn på fysiske aktiviteter og konkurranser.

Tabellen på neste side oppsummerer hva den økonomiske og den kulturelle fraksjonen anser som henholdsvis «normal og positiv trening» og «ekstrem og negativ trening». Her ser en at informantene fra den økonomiske fraksjonen er langt mer aktive i konkurranser enn kulturfraksjonen, og videre at den økonomiske fraksjonen har en mer omfattende forståelse av hva som anses som «normal» eller «positiv» trening.

---

⁵¹ Stoltzekleiven Opp. Motbakkeløp i Bergen. Omtales som «verdens bratteste løp».

Tabell 4: Forståelser av positiv og negativ trening

	Økonomisk overklasse	Kulturell overklasse
Normal og / eller positiv trening	Halvmaraton, maraton, Ulriken opp, Stoltzekleiven, triatlon, golf, løping, langdistanseløping i sump, sykling, crawling, Holmenkoll-stafetten, Melkesyren, fjellturer, toppturer, langrenn, Bergen Fjellmaraton, skiløp, New York-maraton, Skarverennet, Engadin Skimarathon, Bergen-Voss, yoga, skøyteski, fotball, helsestudio, langrenn, Holmenkollen Skimaraton	Kampsport, mosjonist, mental trening (del av kampsport), løping, fjellturer, alpint, sykling, maratonløping, Bergen-Voss, Stoltzekleiven, fotball, styrketrening, håndball, racketsport, sirkeltrening, ballspill, yoga
Ekstrem og / eller negativ trening	Synkronsvømming, moderate dårlige skiløpere, ultraløping, Norseman, kappgang, gå med staver, «det sykkelgreiene»	Birken, maratonløping, folk som sykler (sammenlignet med «syklister»), body-building, triatlon, «Birken-syken», sykkel til 150.000 kroner, sprangridning

4.4.2 Utstyr, merker og pengebruk

Fysisk aktivitet krever ofte eget utstyr og egne klær, men det var varierende hvordan informantene prioriterte og vurderte sitt eget forbruk knyttet til dette. De fleste av informantene omtalte utstysforbruket sitt som «beskjedent», at de «ikke la mye energi ned i det» eller som «veldig billig». ⁵² Informanter fra begge overklassefraksjonene var opptatt av «kvalitet» og «funksjonelt utstyr», men flere sa at de ikke brydde seg om hvorvidt det var «fjorårets modell» eller hvilken farge de hadde. Merker som Nike, Adidas og Asics var anerkjent hos både den økonomiske og kulturelle fraksjonen. Til tross for at det er flere likheter mellom den kulturelle og den økonomiske

⁵² Informantene anslo at de brukte mellom 4.000 og 35.000 kroner årlig i tilknytning til fysisk aktivitet, hvor den kulturelle fraksjonen jevnt over brukte mindre enn den økonomiske.

fraksjonen, vektla informantene fra den økonomiske fraksjonen utstyr, merker og klær i noe større grad:

Nei, kanskje det handler om at man ønsker å fremstå som nytenkende, ja, og hele tiden være oppdatert på hva som skjer. [...] Litt opptatt av *gadgets* er jeg, altså. Jeg tror det generelt handler om at man ønsker at man skal følge litt med i tiden, jeg tror det handler litt om det.

(Bjørnar, direktør og triatlonutøver)

Jeg har en kompis som sier at jeg er helt tulle på skiutstyr. [...] Det er jo enorm forskjell på gode skipar og dårlige skipar. Så de kjøper vi jo da med eksperthjelp. Altså, vi har noen bekjente som fikser det via og så via, så vi kjøper ikke i butikkene lenger. [...] Du må jo ha rett spenst sant, og rett... Det er jo vitenskap, det.

(Jonas, konsernsjef og langrennsløper)

Eget utstyr ble hovedsakelig koblet til «funksjonalitet» og «vitenskap», og Jonas understreket at en som langrennsløper i et renn «har ikke sjans hvis dine ski er dårligere enn de andre sine». Slik koblet flere av informantene utstyret til *bruksverdien*. Samtidig illustrerer Bjørnar i sitatet ovenfor at det også kan handle om at en vil fremstå «nytenkende», og synliggjør her at utstyret kan ha en form for *bytteverdi*. Noen av informantene fra den økonomiske fraksjonen trakk også fram at det var «verre» i andre sporter, og normaliserer slik sitt eget konsum.

L: Syns du at det er noen som kan være *for* opptatt av merker og utstyr?

F: Ja, definitivt! Definitivt. Det *er* jo det. Altså jeg har noen venner som har begynt med den der syklingen... Altså, det er 25.000 i året og da har du egentlig bare kjøpt skoene og sokkene, sant. [ler] Ja, men det er helt forferdelige priser altså! [...] Det er noen typer som det er veldig mye hysteri rundt.

(Fredrik, direktør og golfspiller)

Informantene fra den kulturelle fraksjonen var opptatt av «kvalitet» på utstyret, og kjøpte helst noe de kunne ha over flere sesonger. Også her trakk flere fram at «utstyrspresset» var verre i andre sporter enn ens egen. Racketspiller og kulturleder Stig omtalte «Birke-gjengen» som å ha et forbruk som var «helt over styr», mens han omtalte eget utstyr som «ganske enkelt og homogent» og en «investering». Flere anså «syklistene» som å ha et høyt forbruk, noe syklist og professor Henrik selv bekrefter:

Det er jo et spørsmål om hvor mange av syklene som skal telles. [...] Utstyrspresset er høyt. [...] Men jeg er nok litt snobbete på det punktet der, akkurat med sykler. Jeg tror nok at jeg ville styrt unna for eksempel de store billigkjedene sine egne husmerker. [...] Det er jo ikke utelukkende behagelig og skulle rekapitulere sin egen pengebruk knyttet til dette.

Sitatet ovenfor illustrerer også hvordan det kan være problematisk for informantene å prate om sitt eget forbruk. De informantene som drev med potensielt kostbare idretter som sykling og ski, var

tydelig klar over hvordan andre kunne vurdere deres eget utstyr. Dette kan forstås i sammenheng med begrepet refleksivitet, i den forstand at informantene utviser en refleksiv holdning til ens selvpresentasjon i møtet med folk som oppleves annerledes enn de selv.

4.4.3 Misforhold mellom utstyr og prestasjon

De fleste av informantene, både fra den økonomiske og kulturelle fraksjonen, har gjort seg noen oppfatninger rundt hva de opplever som «kvalitetsutstyr» og hvem som eventuelt er preget av et utstyrs-«hysteri». Likevel er ikke utstyr statisk, i den forstand at «bra utstyr» alltid er positivt. Flere av informantene forstår treningsutstyr i tilknytning til prestasjon, og særlig den økonomiske fraksjonen er opptatt av at det skal være en «balanse» mellom disse to. Løper og advokat Andreas opplever at det er noen som bruker «uforholdsmessig mye penger og krefter» på å prøve «gjennom utstyret å bli bittelite granne bedre enn det de egentlig er». Det «gode utstyret» er reservert for de «gode», og informantene fra den økonomiske fraksjonen opplever at det er «flaut» dersom en har godt utstyr, men kun er «moderat god». Direktør, skientusiast og løper Erik eksemplifiserer dette:

E: Jeg husker en gang [...] det var en som kom med sånn tights, a la Bjørn Dæhlie-tights, og med tynne langrennsski, og så var han ganske tykk og så var han ganske dårlig. [ler] Så jeg husker at det gjorde veldig inntrykk. Så det skal liksom være match. Å gå med flotte, fancy klær og ikke være noe flink, det er ganske flaut. Det gjelder å balansere, sant.

L: Hva er det som er flaut?

E: Nei, da er tanken at du framstår... Du tror du er bedre enn du er, sant, hvis du går med tights og alt mulig, hvis du bare skal gå rolig bortover. Det tror jeg faktisk er det flaueste av alt, hvis du kjøper sånn superbra utstyr og så er du ikke noe spesielt flink. Så det er ikke et mål å ha best mulig utstyr, for det skal matche. Hvis ikke du er ordentlig flink, så er det flaut.

Flere av informantene oppfattet, som Erik, at det skulle være en «balanse» mellom utstyret og den sportslige prestasjonen. Intervjudataene ser samtidig ut til å synliggjøre at denne normen kun gjelder for bruk av «bra utstyr». Informantene var nemlig svært positive til en ubalanse mellom prestasjon og «dårlig utstyr». Det var særlig informantene fra den økonomiske fraksjonen som trakk fram eksempler på «imponerende prestasjoner med dårlig utstyr».

Og hvis vedkommende likevel er veldig sterk eller flink eller noe, så blir jeg utrolig imponert. Jeg har jo hørt historier om at, det var for bare to år siden tror jeg, at det var en som syklet Bergen-Voss⁵³ og hang med av de fem beste av de alle, med omtrent en sånn sykkel med kurv foran sant. Men han var jo da ekstremt god til å sykle, og hadde på seg sånn der tullede sykkelklær. [...] Og det syns jeg er ganske gøy da, når noen gjør det bra med dårlig utstyr.

(Bjørnar, direktør og triatlonutøver)

⁵³ Årlig sykkelritt som starter i Bergen og ender på Voss.

Det er også informanter fra den kulturelle fraksjonen som kjenner til dette «misforholdet», men blant dem ser ikke dette ut til å være like «imponerende».

Franske (eks. Dubet 2009: 55) og britiske studier (eks. Savage, Bagnall & Longhurst 2001) har vist at suksess og videre ulikhet innen meritokratiske rammer har vært ansett som legitimt. Norske forskere har skilt mellom ulikhet i mulighet⁵⁴ og ulikhet i utfall,⁵⁵ og vært særlig opptatt av sistnevnte (eks. Hernes & Knudsen 1976). Denne studien illustrerer at den økonomiske fraksjonen blir imponert av dem som gjør det godt i konkurranser «mot alle odds», og motsatt at det er flaut å «tro du er noe» ved å gå med godt utstyr (når du egentlig er «moderat god»).⁵⁶ Sett i sammenheng med «ulikhet i mulighet» og «ulikhet i utfall», kan dette således vitne om at den norske økonomiske overklassen ligner mer på sine posisjonsfeller i andre land enn andre nordmenn. Informantene fra den økonomiske fraksjonen anser det som «imponerende» og «positivt» å være eller kunne vise at man er god eller best. Det er derimot høyst problematisk dersom en sender signaler om å være god, eksempelvis gjennom profitt utstyr, uten å faktisk være det. Dette peker ikke på et ideal om likhet i utfall, og impliserer at det ikke er hierarkiet i seg selv som er problematisk – men det problematiske er snarere det å utgi seg som noe man ikke er, å være *uærlig*. Dette resonnerer med Lamonts (1992: 25-26) funn om amerikaneres avstandtaking til *phonies*.⁵⁷ I kontrast til dette anser informantene fra den kulturelle fraksjonen «utstyrshierarkiet» i seg selv som problematisk, og flere omtaler det som «hysterisk». Professor og syklist Henrik, som selv har et dusin sykler, synes det er «ikke utelukkende behagelig» å snakke om dette forbruket.

4.5 Konklusjon

Dette kapitlet har undersøkt hvorvidt og hvordan symbolske grensedragninger knyttet til trening gjør sitt utslag blant den fysisk aktive overklassen i Bergen. For det første illustrerer dataene at informantene tar avstand til de som er annerledes og trekker grenser nedover i hierarkiet, men også

---

⁵⁴ Sjanselighet. Ethvert medlem av en gruppe skal ha lik mulighet til å oppnå et resultat som ethvert medlem i en annen gruppe (Hernes & Knudsen 1976: 20).

⁵⁵ Resultatlighet. Forskjellsbehandling må til for å redusere forskjeller (Hernes & Knudsen 1976: 20).

⁵⁶ Dette resonnerer med datamateriale i denne studien som viser at noen av informantene opplever at folk i «god form» underdriver egen trening – for så å imponere i konkurranser. Motsatt hevder noen av informantene at folk som er i «dårlig form» overdriver egen trening for å fremstå i et bedre lys.

⁵⁷ Det finnes ingen god norsk oversettelse, men kan forstås som det å være noe en ikke er eller å ikke være oppriktig.

at de gjør grensedragninger til det som skiller de to overklassefraksjonene fra hverandre. Informantene trekker med andre ord både horisontale og vertikale skillelinjer. I tillegg kommer det frem i dette kapittelet at både aktivitetsnivå og type trening forstås som uttrykk for en del av ens moralske karakter. I dette kapittelet er det vist hvordan fysisk aktivitet knyttes til positive egenskaper, og således kan anses som en form for distinksjonsspill. I ansettelsesprosesser innen det økonomiske feltet kan det hevdes at *riktig* fysisk aktivitet og *riktig* trening kan ta form som fysisk kapital, noe som videre ser ut til å øke sannsynligheten for å bli ansatt. For det tredje resonnerer mine funn med Bourdieus modell om horisontale forskjeller i toppen av klassehierarkiet. Denne ulike verdien av fysisk aktivitet varierer med klassefraksjon, og funnene kan tolkes som et uttrykk for systematiske ulikheter mellom det kulturelle og det økonomiske feltet. Dette kan implisere at trening og valg knyttet til trening henger sammen med feltenes spilleregler og unike doxa, det som er ikke er uttalt, men tatt for gitt (Bourdieu 1977: 166). For det fjerde synliggjør dette kapittelet også at *refleksiv habitus* er et treffende begrep for å omtale de ulike opplevelsene i tilknytning til klassefraksjon og sport. Dette begrepet illustrerer mellom annet hvordan kapitalkomposisjon former opplevelsen av hva som anses som «normalt» eller «vulgært». Med andre ord har kulturfraksjonen og økonomifraksjonen forskjellige måter å være refleksive på ved at habitus former hvordan de bygger opp «narrativet» om seg selv – eksempelvis gjennom hvilken sport de bedriver, hvordan og hvor ofte de utøver den og hvilket utstyr de foretrekker.

Kapittel 5 Det distingverende kostholdet

5.1 Introduksjon

«Fortell meg hva du spiser, og jeg skal fortelle deg hvem du er»,⁵⁸ ble det sagt for rundt 200 år siden. De siste årene har det oppstått økende interesse for nye former for kulturelle distinksjoner (Friedman et.al. 2015), og i klasse- og livsstilssosiologien har en innen bourdieusk tradisjon forstått ernæring som sammenvevd med sosial klasse (eks. Holm 2013, Christensen & Carpiano 2014, Prieur, Rosenlund & Skjøtt-Larsen 2008, Cockerham 2005). Således kobles mat nettopp til livsførsel og livsstil. Johnston & Bauman (2009: 2) hevder at studier av mat «can teach us not only about eating, but also about the cultural politics of belonging, exclusion, and status». Det er generelt gjort lite forskning på dette i den nåværende klasseanalysen, og de mest siterte har typisk vært utført i Frankrike, Storbritannia og USA. Her tyder imidlertid forskningen på at matpreferanser følger klassede skillelinjer (eks. Bennett et.al. 2009, Bourdieu 1984, Johnston & Baumann 2009, Mennell 1985, Warde 1997). I Norge finner en også at matkonsumet er knyttet til inntekt og utdanning (Bugge 2015, Bugge & Almås 2006, Bugge & Lavik 2010, Skuland 2015). Flemmen, Hjellbrekke og Jarness (2016) finner at personer fra de øverste klassene har en «sunn smak»⁵⁹ og at personer fra arbeiderklassen har en «mindre sunn smak». I tillegg finner de, i tråd med Bourdieus begrep *taste of freedom*, at overklassen og middelklassen kan nyte både «legitim» mat og mat som enda ikke er ansett som legitim. Hvilken mat som anses som den distingverende og legitime er i stadig forandring, men forskjellene mellom klassene kan likevel bestå og være stabile.

Studier knyttet til smak og mat har i stor grad vært kvantitativt funderte, og sentrert rundt statistiske sammenhenger mellom matforbruk og bakgrunnsvariabler som klasse, utdanning, inntekt, kjønn og alder (eks. Bourdieu 1984, Øygard 2000, Rosenlund 2009, Christensen & Carpiano 2014, SSB 2016c). Dette etterlater et sosiologisk tomrom med tanke på hvordan folk selv forstår og gir mening til sine egne og andres matpreferanser og -vaner (se eks. Jarness 2013, Rhys-Taylor 2013, Johnston

---

⁵⁸ Sitat fra den franske politikeren, advokaten og gastronomen Jean Anthelme Brillat-Savarin (1825 [2004]).

⁵⁹ Baseres på kosthold som er i tråd med kostholdsrådene til statlige og internasjonale organer, som WHO og Helsedirektoratet.

& Baumann 2014, for noen unntak). I dette kapittelet vil nevnte understuderte aspekter ved den kulturelle klasseanalysen utforskes.

5.2 Smak og avsmak: Matvaner og kosthold

5.2.1 Forståelse av egne matvaner og «det gode kostholdet»

Informanter fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen rapporterer at de har en «interesse» for mat. De er opptatt av å tilberede måltider, «nyte» maten, snakke om maten og vite hva den består av. Direktør og golfspiller Fredrik forteller at han liker «å eksperimentere med å lage mat. Altså, det er på en måte i seg selv en glede». Denne interessen gjør også sitt utslag i hva de drikker, og hvordan denne drikken «nytes». Stig, kulturleder og racketspiller, forteller at han «setter pris på god vin», og videre at dette er en «kilde til glede», og direktør og triatlonutøver Bjørnar tror han er «over gjennomsnittet interessert i mat og vin». Slik kan det hevdes at mat og drikke har en *bruksverdi* (Sayer 2005) for informanter fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen; maten og drikken har en egenverdi for dem.⁶⁰

Videre er informanter fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen opptatt av at maten de spiser skal være «laget fra bunnen av» med «ekte råvarer». Det var gjennomgående for informantene fra begge grupper å verdsette og prioritere å lage mat på en «ordentlig måte», noe som for dem betydde å lage mat fra «scratch», uten noen «halvfabrikater». Informantene vektla det å lage «hjemmelaget», «ordentlig» mat i større grad enn å spise utelukkende «sunt». Eksempelvis nevnte flere av informantene at de likte «gode pastaretter», så lenge de var laget på en «skikkelig måte». Musiker og yogautøver William forteller at «Vi kjøper råvarer og lager ting selv da [...] Vi har det ganske sunt og rent da [...] det er det viktigste». På lignende vis sier direktør og golfspiller Fredrik at:

Vi lager all maten selv. Jeg kjøper ikke ferdigmat. Altså, fiskekaker lager vi av den fisken vi selv har fisket, og så vi kjøper ikke bearbeidet mat. Vi kjøper ikke den ferdig porsjonerte i plastposer som du kan varme opp. Ingenting sånt. Vi er veldig på at vi skal vite hva som er i maten. [...] Jeg har veldig god tilgang til fisk, skalldyr og den type ting. [...] Og min store hobby her i livet er jo å foredle bær. [...] Og så har jeg 20-25 frukttrær, med masse frukt på. [...] Når vi har vår egen frukt, jeg har mine egne epler, så lager jeg jo min egen eplejuice for hele vinteren.

⁶⁰ Konsernsjef og langrennsløper Jonas og direktør og løper Erik representerer unntakene da de «ikke er opptatt av mat i det hele tatt» og er interessert i å få unna matlagingen «veldig kjapt». Det er med andre ord noe intern variasjon blant informantene i den økonomiske fraksjonen med tanke på interessen for mat og matlaging.

Fredrik er svært opptatt av å vite hva maten og drikken han konsumerer består av, og dette gikk igjen blant informantene. Særlig opptatt er de av å selv bestemme mengden salt i maten, og å unngå alle «E-ene» som er oppgitt i svært mange mat- og drikkevarer. Direktør og triatlonutøver Bjørnar sier også at *måten* maten er tilberedt på er viktig for han:

Jeg tror ikke lasagne, for eksempel, er så veldig sunt, for det er både fett [...] og masse karbohydrater og sånn i det. [...] Men det fremstår for meg, når det er hjemmelaget, som skikkelig mat, da. Men hvis jeg hadde kjøpt den helt ferdig, sånn frossen-lasagne, sånn som den de fant hestekjøtt i for noen år siden, så føler jeg at jeg hadde vært litt på det dårlige kostholdet igjen – selv om det kanskje er akkurat det samme. Så for meg handler det mye mer om hva som er, om det er laget ordentlig, om det serveres i fellesskap, om man setter seg ned og prater sammen om hva som har skjedd, [...] enn akkurat innholdet i det, da.

Sitatet fra Bjørnar illustrerer at det å spise en spesifikk matvare, her lasagne, betyr ikke utelukkende *en* ting. Her trekkes det frem viktigheten rundt måten maten tilberedes på, hvorvidt den serveres i fellesskap og den sosiale settingen knyttet til måltidet. En ser med andre ord at *hvordan* maten tilberedes og verdsettes kan være vel så viktig som *hva* som spises.

Både informanter fra den økonomiske og kulturelle fraksjonen er opptatt av at de gjennom maten skal få i seg det de «trenger».⁶¹ Likevel legger informantene fra den økonomiske og kulturelle fraksjonen noe ulike kriterier til grunn når de beskriver hva de vektlegger i kostholdet sitt. Innen den økonomiske fraksjonen fokuserer flere på energinivået i maten, og er opptatt av å ikke spise mer enn de trenger. Advokaten og løperen Andreas forteller at «kaloriregnskapet skal gå opp [...] At jeg ikke spiser mer enn jeg har behov for». Direktør og løper Erik er også opptatt av energien knyttet til maten, og forteller at han særlig passer på kaloriregnskapet før en maraton: «For der betyr vekten en del. Men det er litt avvenning i forhold til mat. Det er en fordel å ha liten vekt». Erik er også opptatt av at maten er «praktisk»:

Og så syns jeg rasjonelt sett at salat er veldig oppskrytt. For det er jo stort sett bare vann i det. Så en bruker mye tid og penger på å lage det til, og så er det liksom ikke noe særlig. Så derfor er jeg ikke så ivrig på grønnsaker.

Med andre ord ser flere av informantene fra den økonomiske fraksjonen ut til å ha et *pragmatisk*

⁶¹ Her trekker begge gruppene fram at de prøver å spise «sunt», men samtidig ikke «for diettaktig». Begge gruppene tar også i stor grad avstand fra «slanking» og at fokuset på sunn mat ikke må være «for ekstremt».

og *funksjonelt* forhold til maten de spiser. For disse spises maten som et ledd i å oppnå noe annet, i kontrast til å nyte noe som et mål i seg selv.

Informantene fra kulturfraksjonen vektlegger i større grad at maten inngår som en del av en større helhet, og flere omtaler viktigheten av «balanse» i kostholdet. Musiker og yogautøver William verdsetter at kostholdet hans er «sunt og rent», og mener at det har skjedd flere positive endringer i Norge de senere årene:

Det var et sånn ordtak før [...] At i Danmark lever de for å spise, men i Norge spiser vi for å leve. Liksom at det bare er noe du skal ha for at kroppen skal holde seg gående sant. Så det fokuset på det sanselige med mat er sikkert noe som har kommt de siste årene. Og samme med øl og. Før var det jo bare Hansa og «ta seg en øl», sant, men nå bryr faktisk folk seg om hva en øl smaker.

Stig, kulturleder og racketspiller, er også opptatt av å ha et «rent» kosthold. Han forteller at han hverken spiser næringstilskudd eller ekstra vitaminer:

Alt det der har jeg, tror jeg at jeg dekker gjennom kostholdet mitt. Frukt, grønt, proteinrik mat, og det kan være vegetar i stedet for kjøtt og så videre. Så jeg har den samme yin-yang-følelsen der som jeg har... Jeg tror det går til en høyere enhet.

Professor og syklist Henrik mener måltidet skal ha en «nytelsseside» ved seg, og mener at særlig restaurantmåltidet bør være en «sanselig affære». Således ser flere av informantene fra den kulturelle fraksjonen ut til å ha et *estetiserende*⁶² og/eller *holistisk*⁶³ forhold til maten de spiser. I kontrast til dem med et pragmatisk forhold til maten, anser disse maten som et mål i seg selv.

I tillegg er informantene fra kulturfraksjonen opptatt av kunnskap og etikk knyttet til maten de spiser. Informantene fra denne gruppen ønsket å ha informasjon om maten de spiste, slik at de videre kunne ta bevisste valg knyttet til «etiske ting». I tillegg trakk flere av informantene fra kulturfraksjonen frem at de jevnlig får levert økologiske grønnsaker hjem eller at de prøver å kjøpe økologisk. Etske hensyn og kunnskap om mat påvirker hvilke matvarer de *ikke* kjøper (eller unngår å kjøpe), hvordan de snakker om maten og gir et ønske om å ikke kaste mat.

---

⁶² Estetisere: «ensidig anvende forskjønnende metoder eller anlegge estetiske synsmåter» (SNL 2009).

⁶³ Holisme: helhetstenkning. «Helheten som forklaringsprinsipp» (SNL 2015).

Vi har sluttet helt å kjøpe scampi for eksempel, og de tingene som er i nyhetsbildet som er litt fy-fy prøver vi å unngå. Og laks, det er vanskelig å unngå, men vi vil jo prøve å begrense oppdrettslaks-bruken da. [...] Og palmeolje er jo selvfølgelig sånn, men det er det sikkert ikke så mye igjen av nå. [...] Jeg tenker vel litt på sånn boikott-greier for tiden.

(William, musiker og yogautøver)

Professor og syklist Henrik verdsetter også kunnskaps- og etikkaspektet ved maten, og mener måltidet er en arena for å diskutere «kunnskapsaspektet» knyttet til mat i et «globalt perspektiv». Å begrense innkjøp av visse matvarer og snakke om ulike aspekter ved matproduksjon er viktig for flere fra den kulturelle fraksjonen. Til tross for at informanter fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen er opptatt av å lage mat fra bunnen av med «ekte» råvarer, er det delvis varierende *hvordan* de spiser maten. Mens flere fra den økonomiske fraksjonen er opptatt av å ikke spise «for mye» og at «kaloriregnskapet skal gå opp», er flere fra den kulturelle fraksjonen opptatt av «kunnskap» og «etiske hensyn» knyttet til maten. Med andre ord: til tross for at *hva* de spiser kan være relativt likt mellom de to gruppene, er *hvordan* de verdsetter og vurderer maten mer differensiert. Her ser informantene ut til å ha ulike måter å konsumere de samme varene på. Dette resonnerer med Jarness (2015) sine funn, der han finner tydelige klassede forskjeller i måten folk bruker kultur på.

5.2.2 Forståelse av generelle andre og «det dårlige kostholdet»

Selv om informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen har noe ulik forståelse av *hvordan* en har et «godt kosthold», er de to gruppene mer unisone hva angår «det dårlige kostholdet». Ord som «ferdigmat», «ensidig», «ubalansert», «mye brus» og matvarer som «ikke er ekte» er gjennomgående i beskrivelser av et «dårlig kosthold». Direktør og triatlonutøver Bjørnar beskriver kostholdet som usunt dersom en «ikke tar seg tid til å lage ordentlig middag, og det bare blir sånn hurtigmat hele tiden». Stig, kulturleder og racketspiller, sier at: «Et dårlig kosthold er et ensidig kosthold». Professor og syklist Henrik karakteriserer det slik:

Altså, et ugjennomtenkt og litt [...] tilfeldig kosthold. [...] For mye ferdigmat. Og det prøver jeg å unngå, selv. Den helt ferdige maten, Fjordland-produkter og sånne ting. Det har jeg bare et få ganger spist, men de har jo for meg opplevdes som veldig ubalanserte. Veldig høyt fettinnhold, og ubehagelig sånn smaksmessig. [...] Men et veldig ustrukturert kosthold med store forskjeller i... Altså, der måltidene inntas på veldig ulike tider fra dag til dag da.

Her ser en at det ikke utelukkende er selve næringsinnholdet som forstås som «usunt», men igjen også *måten* maten inntas på. Intervjumaterialet viser at det gjennomgående er karakterisert som «usunt» å ha uregelmessige måltider. I tillegg trekker Henrik her inn at han selv «unngår» ferdigmaten som karakteriser «det usunne kostholdet», og videre at han opplever selve smaken av disse rettene som «ubehagelige». Slik kan det hevdes at han tar avstand fra denne typen kost, og driver samtidig en form for *distinksjonsspill* (Bourdieu 1984) i form av ubehaget han knytter til denne *smaken*. Ved at den «usunne» maten oppleves ubehagelig, opphøyes samtidig hans eget kosthold. Informanter fra både den kulturelle og økonomiske fraksjonen knytter med andre ord et «dårlig kosthold» til hva det består av, hvordan maten inntas, innholdet av eksempelvis fett og salt, og måten selve maten er laget (særlig kontrasten mellom «hjemmelaget» og «ferdigmat»).

I tillegg til at informanter fra begge gruppene anser «ferdigmat» og «ubalansert» kosthold som usunt, trekker informantene fra den økonomiske fraksjonen fram at et «usunt kosthold» består av «for mye» mat. Advokaten og løperen Andreas sier at: «Jeg føler vel at det er et dårlig kosthold hvis du overhodet ikke har et samsvar mellom det inntaket du har og det forbruket av kalorier som du har». Direktør og løper Erik trekker også frem dette poenget: «Men jeg tror for de aller, aller fleste, så er problemet det at de spiser for mye sant. [...] Ja, at det blir for mye energi». Slik kobles et usunt kosthold til et for høyt inntak av mat i seg selv. Dette kan igjen illustrere at noen av informantene fra den økonomiske fraksjonen har et mer pragmatisk forhold til maten og hva som er «sunt». De anser med andre ord maten som et ledd for å oppnå noe annet, i kontrast til informantene fra kulturfraksjonen som anser maten som et mål i seg selv.

Tabellen på neste side oppsummerer hva den økonomiske og den kulturelle fraksjonen anser som mat som henholdsvis gir «positive» og «negative» assosiasjoner. Her ser en at informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen har en relativt lik forståelse av hva som kan anses som «sunt» og «usunt», men samtidig at informantene fra kulturfraksjonen tillegger matvarer som er «etisk problematiske» en negativ assosiasjon.

Tabell 5: Forståelser av «sunt» og «usunt»

	Økonomisk overklasse	Kulturell overklasse
Mat og drikke som gir positive assosiasjoner	Grovt brød, ferskvarer, kjøtt, rødvin, god salat, biff, godt fiskestykke eller -suppe, sushi, proteinbarer, indisk, thaimat, bær, frukt, egenfisket/fersk fisk, Kviteseidsmør, ferske reker	Norsk tradisjonsmat, lammesteik, tagliatelle, god vin, salat, fersk fisk, kvalitetsråvarer, frukt, grønnsaker, økologisk mat, god øl, rødbeter, grønnkål, poteter, ris, vegetarmat, yoghurt med honning og frokostblanding, verdensmat
Mat og drikke som gir negative assosiasjoner	Ostepop, Grandiosa, pommefrites, søt og parfymert vin, kjøttpølse, halvfabrikat, sjokolademelk, Nugatti, ketchup, junk food, bearbeidet mat, Melange, øl, frossenmat, brus, hamburgere, Coca-Cola	Ferdigmat, Fjordland, kjøtt, chips, «masseprodusert drittmat», kosttilskudd, sjokolademelk, rødt kjøtt, bearbeidet kjøtt, Hansa-øl, sukker, halvfabrikat, Grandiosa, hamburger, scampi, oppdrettslaks, E-stoff, mye fett og salt, tunfisk, palmeolje, brus

5.2.3 Restauranter, spisesteder og matbutikker

Dette kapittelet har vist at informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen er opptatt av mat. Denne interessen kommer også til uttrykk gjennom hvor de velger å handle mat, og hvor de velger å gå ut for å spise. De fleste informantene har et bevisst forhold til hva de liker og hvorfor. Pengene som går med vil de bruke på mat som er «ordentlig» og «hjemmelaget», og som består av «kvalitetsråvarer» og «ferskvarer». Blant de fleste informantene ble det foretrukket å handle på Meny, og da særlig fordi denne butikken har «godt utvalg» og «ferskvaredisk».

Vi handler stort sett på Meny. [...] For meg er det avgjørende å handle et sted med ferskvaredisk. Jeg handler bare ikke på butikker som ikke har det i det hele tatt. [...] Ja, det er jo kvalitet, da. Sant. At det må være bra kvalitet. [...] Så det er altoverskyggende for oss.

(Fredrik, direktør og golfspiller)

For Fredrik er det «altoverskyggende» å handle varer av «kvalitet», og dette er et standpunkt som

deles med flere. Professor og syklist Henrik forteller at det er Meny-butikkene han «liker å handle i», fordi de har et «godt ferskvareutvalg». Direktør og triatlonutøver Bjørnar forteller at han blir mer «glad» og «motivert» av å gå i en Meny-butikk. For de fleste informantene var «kvalitet» viktigere enn pris. Musiker og yogautøver William sier at han «heller betaler mer for å spise sunt, enn å spare og kjøpe det billigste av alt». Slik var ikke prisen av noen særlig betydning når det gjaldt matinnkjøp. Dette gjorde seg også gjeldende i informantenes valg av spisesteder.

Begge gruppene spiser gjerne på «dyrere» steder for å få «ordentlig» mat. Restauranter som Colonialen, Cornelius, Lysverket og Dickens var hyppigst nevnt som steder informantene selv likte å gå. Videre trakk informantene fra både den økonomiske og kulturelle overklassen frem at de satt stor pris på «verdensmat» og «eksotisk mat», eksempelvis indisk, thailandsk, mongolsk og japansk. Dette støtter annen forskning som har vist hvordan «eksotisk mat» kan være uttrykk for «nye distinksjonsformer» og *kosmopolitisme* (Johnston & Baumann 2014, Prieur & Savage 2013, Friedman et.al. 2015, Flemmen, Hjellbrekke & Jarness 2016).

Datamaterialet i denne studien viser samtidig noen interne ulikheter i overklassen. Informantene fra den økonomiske fraksjonen har noen andre kriterier knyttet til valg av spisesteder enn informantene fra kulturfraksjonen. Flere av informantene fra den økonomiske fraksjonen verdsetter en restaurant som er effektiv i serveringen, men flere av informantene fra kulturfraksjonen er opptatt av kunnskap knyttet til maten og måltidet de spiser. Tidligere i kapittelet ble det vist at den økonomiske fraksjonen kan hevdes å ha et mer pragmatisk forhold til maten de selv lager hjemme, og tilsvarende viste kulturfraksjonen seg å være opptatt av kunnskap og etikk knyttet til maten – og videre ha et estetiserende forhold til matopplevelsen. Dette ser også ut til i noen grad å påvirke restaurantpreferansene deres. Informantene fra den økonomiske fraksjonen forteller at de ofte har «dårlig tid» og at lederjobben er «et maratonløp». Dette gjør dem blant annet opptatt av at ting skal være effektivt når de bestiller mat på restauranter. Advokat og løper Andreas eksemplifiserer dette når han forteller at «Det viktigste er nok [...] å få god service og rask levering. At du slipper å sitte og vente». Til tross for intern variasjon blant informantene fra den økonomiske fraksjonen, er flere av dem opptatt av at restaurantbesøkene skal være «effektive».

Blant informantene fra den kulturelle fraksjonen er det flere kriterier som vektlegges i tilknytning til restaurantbesøk. Det trekkes særlig frem at maten skal være laget av «kvalitetsråvarer», og at de som lager og serverer maten skal inneha «kunnskap» og «interesse». Professor og syklist Henrik er opptatt av å gå på steder der de «*kan* lage mat» og steder som har et «profesjonelt forhold til det å servere mat»:

Altså, mat er også... Og særlig da mat på restaurant, maten er en kunnskapssak. Det er jo ikke bare en nytelses- og sanselig affære. Det er også delvis et spørsmål om hva man interesserer seg for. Og hva man kan. Så der jeg liker å spise så er jo der de også ser at et restaurantmåltid må være noe mer enn bare et måltid: Også en seanse, om ikke er seremoni, så i alle fall en anledning da.

Henrik er særlig opptatt av kunnskap knyttet til maten. Igjen illustreres det hvordan måltidet ikke utelukkende handler om *hva* som tilberedes og serveres, men også om *hvordan* det tilberedes og serveres. På lignende vis trekker Stig, kulturleder og racketspiller, frem en form for kunnskapsaspekt når han sier at kokkene på stedene han liker å gå er: «opptatt av noen av de samme tingene som jeg er opptatt av. Altså, balanse, næring, innhold og smak. [...] Og jeg får også inspirasjon fra mine reiser». Her kan det hevdes at det impliseres en form for kunnskap både ved det å være opptatt av «smak» og ved å få «inspirasjon» fra utenlandsturer. Interessen som flere av informantene har for «kunnskap» og «etikk» i tilknytning til mat kan også sees igjen i stedene de vil kjøpe mat. I tillegg til å foretrekke Meny, i likhet med informantene fra den økonomiske fraksjonen, trekker flere frem at de handler eller ønsker å handle matvarer fra steder som ferskvaremarked, grønnsakshandlere, slaktere, fiskebutikker, Bærekraftige liv⁶⁴ og Finnegarden.⁶⁵ Musiker og yogautøver William er av dem som prøver å kjøpe «relativt økologisk», og Gaute, kulturleder og kampsportutøver, får ukentlig levert «råvarer» gjennom prosjektet til Bærekraftige liv. Etikk og kunnskap er slik sentralt for noen av informantene fra kulturfraksjonen, og dette skiller dem fra informantene fra den økonomiske fraksjonen.

Informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen hadde flere eksempler på spisesteder de unngikk. Informantene hadde svært like svar på spørsmål om spisesteder de aldri

⁶⁴ Gir deg en kasse med råvarer fra vestlandsbønder på døren hver uke.

⁶⁵ Gård på Voss som leverer økologisk dyrket og foredlet mat til Bergensregionen.

gikk til, og her var McDonalds, Burger King, Dolly Dimples og Peppes Pizza gjennomgående. Disse stedene ble omtalt som å servere «ikke gode råvarer», «drittmat» og «søppel».

Gaute: Aldri, aldri Peppes. Aldri Dolly Dimples. [...] Nei, Dolly Dimples og Peppes er ikke en del av vårt restaurantrepertoar.

Lisa: Nei... Hvorfor ikke det?

G: Fordi... [...] Kanskje fordi jeg tenker at det ikke er så sunt med pizza. Og kanskje fordi det er på linje med McDonalds og Burger King, det er litt sånn masseprodusert drittmat som egentlig ikke er god mat. Det er brød med tomat saus og ost, med noe stoff på toppen av. Det er sannsynligvis ikke gode råvarer og det er en kjedeløsning.

(Gaute, kulturlleder og kampsportutøver)

Her trekker Gaute særlig fram at maten er «masseprodusert», og er videre negativ til at det er en kjedeløsning. Informantene er opptatt av at det skal være et «opplegg rundt maten», og direktør og golfspiller Fredrik mener at «hvis jeg først skal spise middag, så skal den være tilberedt på skikkelig vis. Og du skal ikke stille deg i lang kø for å få en McDonalds». Informantene tok avstand fra det dårlige «næringsinnholdet», det høye saltinnholdet og mengden fett i maten, som de mente at maten på disse stedene bestod av. Slik tas det med andre ord avstand fra selve maten. Et sitat fra Stig, kulturlleder og racketspiller, eksemplifiserer dette når han tar avstand fra denne type steder, og særlig Egon, Peppes Pizza og TGI Fridays: «Altså, den type idiotrestauranter med ferdigfabrikerte, oversalta, oversukra drittmat. Det ville jeg ikke vurdere å bruke en krone på. [...] Nei, det er ikke møtemat engang. Det er søppel». I tillegg tok mange av informantene også avstand fra det at restaurantene de omtalte var «standardiserte», «samlebåndsgreier» og «kjeder». Eksempelvis vektlegger musiker og yogautøver William dette når han beskriver disse stedene som å servere en «ferdig mega-porsjon de har smelt oppi en maskin». Det er stor enighet blant informantene om at maten som serveres på nevnte spisesteder er usunn, og det tas avstand både fra selve stedene og «samlebånds»-aspektet.

Informantene fra den kulturelle fraksjonen knytter også mangel på etikk og kunnskap når de snakker om spisesteder de unngår. Professor og løper Kristian forteller at han ville vegret seg for å spise et sted der han fikk vite noe negativt om «arbeidsforholdene på en restaurant». Slik ønsker Kristian å spise et sted som han etisk sett kan forsvare. Professoren og syklisten Henrik forteller at han selv ikke spiser på bensinstasjoner, og knytter videre dette til kunnskap, eller mangel på kunnskap:

Jeg syns jo den sammenblandingen av olje på hendene og pølse på grillen er i seg selv litt sånn hygienisk problematisk. Men og sikkert fordi jeg av nostalgiske grunner skulle ønske at vi ikke hadde beveget oss så langt i retningen av et fullstendig sånn, uspesialisert næringsmiddel-marked. [...] Det knapt finnes slaktere, det finnes knapt fiskebutikker, det finnes nærest ingen lenger rene grønnsakshandlere og så videre... Og det betyr også at fagkunnskapen knyttet til, nå er vi tilbake på den kunnskapsdelen som vi snakket om, råvarer og til bruk av de er på vikende front. Og lavest tenker jeg at den kanskje må være på et sted der fagkunnskapen *egentlig* i utgangspunktet er knyttet til å kunne fikse en motor. Og ikke til å kunne lage en god pølse.

I tillegg viser datamaterialet at det knyttet til restaurantpreferanser finnes ulike *måter* å spise de samme rettene på. Her gjør flere av informantene sammenligninger mellom stedene de selv foretrekker og stedene de unngår. Direktør og triatlonutøver Bjørnar omtaler her kontrasten til en McDonalds-hamburger: «Men når du får en skikkelig burger, for eksempel på Bien på Danmarks plass og sånn, så merker du at det er noe helt annet. Der er jo superkvalitet, ikke sant, og ting er bare så ferskt og deilig». Flere av informantene fra den kulturelle fraksjonen gjør slike sammenligninger:

Men hvis jeg skulle ut og spise en pizza så ville jeg gått til for eksempel Bocca, hvor jeg vet at du får en nylaget deig, du får god ost, du får gode tomater og du får litt salat på toppen. Du får, eller jeg har i hvert fall en tanke om at du får kvalitetsråvarer på toppen av den pizzaen der, i stedet for en frossen bunn med en masseprodusert mat.

(Gaute, kulturleder og kampsportutøver)

Musiker og yogautøver William gjør også en lignende sammenligning:

Og du merker, hvis du er litt bevisst på smak, at hvis du går på Lysverket og spiser, så er det bare helt vilt det som skjer i sansene. Men hvis du går på Burger King så er det egentlig mest deprimerende [ler]. [...] Men det er sikkert veldig mange som hverken vil ta seg råd til det og prioriterer helt annerledes, sant. Vil heller kjøpe en 70 tommer 4K, buet TV enn åtte middager på Lysverket.

Slik handler det for informantene ikke utelukkende om hva som spises, men *hvordan* og *hvor* det spises.

Tabellen på neste side oppsummerer hvilke spisesteder og matbutikker den økonomiske og den kulturelle fraksjonen anerkjenner og ikke, og hva som gir positive og negative assosiasjoner. Her ser en at informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen har en relativt lik forståelse av hva som kan anses som «anerkjent» og ikke, men samtidig at informantene fra kulturfraksjonen i tillegg vektlegger etiske og kunnskapsbaserte aspekter i sine preferanser.

Tabell 6: Forståelse av spisesteder og matbutikker

	Økonomisk overklasse	Kulturell overklasse
Anerkjente spisesteder	Cornelius, Colonialen, Dickens, Hotel No13, Da Stefano, Bryggeloftet, Theatro, Bien, Maaemo, Escalon, To kokker, restaurantene på Neptun, ⁶⁶ Enhjørningen, TAKE Sushi, thaimat, Kroa-thai, indisk	Colonialen, Lysverket, Kroa-thai, Bocca, Smakverket, Pingvinen, Naboen, Dickens, Godt Brød, italienske restauranter, Allé hjørnet, Maharaja, kinarestauranter, indisk
Spisesteder som gir negative assosiasjoner	McDonalds, Burger King, Peppes pizza, kebabsjapper, Trekroneren, «de brune restaurantene i Strandgaten», 7/11	McDonalds, Burger King, Peppes pizza, Dolly Dimples, Egon, TGI Friday, Holbergstuen, Wesselstuen, bensinstasjoner
Butikker / utsalg som gir positive assosiasjoner	Meny, Rema 1000	Meny, Bærekraftige liv (Matkollektivet), ferskvaremarked, slaktere, fiskebutikker, grønnsakshandlere, Global Food, Kiwi, Finnegarden, Coop Extra
Butikker / utsalg som gir negative assosiasjoner	Coop Prix, Rimi ⁶⁷	«De mest stressende kjøpesenter-butikkene», bensinstasjoner, Coop Prix

5.3 «Oss», «de» og symbolske grenser

På et generelt spørsmål om hva informantene tenker om de som har det de selv beskriver som et «usunt kosthold», vegret de fleste seg for å være dømmende. Advokat og løper Andreas trekker selv frem det at han er «ressurssterk» og «har mye å gjøre», og legger videre til at «det er lett for meg å si i min situasjon, men det er ikke sikkert det er så lett for alle». I tillegg sier han at han ikke

⁶⁶ Dette utgjør spisestedene Pascal Mat & Vin, Restaurant Entré og Restaurant Lucullus.

⁶⁷ Nå en del av Coop.

ønsker å være «nedlatende på noen måte»: «Så, jeg har ikke lyst å være, å se ned på andre, og andres livssituasjon. Så det, er jo rett og slett fordi det ikke er bra å ha den holdningen». Her får en frem det Pugh (2013) omtaler som *meta-feelings*, hvordan en føler om det en føler. Andreas vegrer seg for å felle moralske dommer, og reflekterer over hvorfor han ikke har lyst til det. Flere av informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen vegrer seg for å felle dommer, og intervjudataene knyttet til generelle andre genererte hovedsakelig svar av typen *honorable* (Pugh 2013). Dette samsvarer med verdier som egalitarisme og janteloven. På spørsmål knyttet til konkrete andre viser derimot intervjudataene at informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen trekker tydeligere symbolske grenser nedover i hierarkiet, noe som også var tilfellet ved spørsmålene knyttet til fysisk aktivitet. Det var særlig spørsmålene om hvorvidt det var noen plasser en aldri ville vurdert å gå ut å spise og hvordan en vil beskrive de folkene som går nevnte steder, som genererte informasjon om tydeligere symbolske grensedragninger.

Informantene hadde jevnt over et homogent restaurantrepertoar som de foretrakk, og steder som Cornelius, Colonialen, Lysverket var gjennomgående. Da informantene ble bedt om å beskrive dette klientellet, kom det klart frem at de anså denne gruppen, «oss», som å ha flere fellestrekk enn utelukkende like kulinariske preferanser. Stig, kulturleder og racketspiller, karakteriserer klientellet på Colonialen og Lysverket som «vellykkede off-white nordmenn med representasjonskonto». Slik kan han hevdes å trekke en sosioøkonomisk skillelinje, da klientellet her beskrives som å inneha høy sosioøkonomisk status. Musiker og yogautøver William karakteriserer den samme gruppen som «litt mer bevisste da på hva de både spiser og gjør i livet. Og hvordan de oppfører seg». Slik kan han hevdes å trekke både en kulturell og moralsk grense når han knytter valg av spisested til bevissthet og oppførsel. Stig trekker også en horisontal symbolsk grense da han omtaler vinkonsumet til henholdsvis «næringslivet» og «kulturlivet». Han trekker frem at begge gruppene har en stor interesse for «god vin», men mener likevel at folk i kulturfeltet forholder seg til vin på en annerledes måte enn i næringslivet.

Næringslivet, altså Birken-gjengen, [...] ligger jo i sovepose utenfor polet for å handle de siste slipper. [...] Og de ser på det som investeringer, og vi ser på det som nytelse. [...] Og så kjøper man (de) det liksom på bulk i fra Bordeaux og sier at «den vinen tappes om seks år, da skal jeg ha den». Så de ser på det som en investering, mens vi ser på det mye som... Altså, vi lager vinkjellere og nyter god vin.

Her omtaler han «Birken-gjengen» som å utelukkende «investere», mens folk i kulturlivet «nyter

god vin». Dette kan sees i sammenheng med den tidligere nevnte pragmatiske og estetiserende smaken, hvor kulturfeltet her kan anses som å tilhøre dem som ser på vinen som et mål i seg selv.

Informantene fra både den økonomiske og kulturelle fraksjonen hadde flere eksempler på spisesteder de unngikk, og flere av dem felte også tydelige moralske dommer over dem som gikk der. Her var McDonalds og Burger King gjennomgående eksempler. Intervjumaterialet viser at informantene gjennomgående anser dette klientellet som å ha «mindre utdanning», «lite trening», velge «lette løsninger» og som å være «lite reflekterte».

Ja, nå kommer jo alle fordommene fram da. [ler] Nei, altså, ofte så tenker jeg at det er folk som kanskje ikke er så veldig, hva skal jeg si, kulturelt bevisste [...] For meg virker det som at det er mange folk som lever et veldig sånn, hva skal jeg si, A4-liv. [...] Som ikke er så veldig reflekterte over innholdet i livet sitt [...] De ser usunne ut, synes jeg. Og ungene deres er ofte veldig sjokkerende overvektige [...] Det synes jeg er ganske trist å se da. Og tenker at det er utrolig kjipt gjort av foreldrene å la det gå dit [...] Så det handler mye om kultur og oppdragelse. [...] Og da tenker jeg at de må være utrolig lite reflektert, rett og slett. [...] Jeg må jo innrømme at jeg ser litt ned på de da, på en måte. Jeg tenker at de burde skjerpe seg liksom. De kan ikke leve sånn. Men det er jo noe med at man skal jo liksom ikke si det, for da er man jo en snobb sant. [ler] Elitist, er ikke det det som er det nye nå da? [ler] [...] Jeg synes jo det er helt ekstremt å være sånn som den gruppen som jeg beskrev som er mye på Burger King, så for meg er ikke det «vanlige folk», men jeg vet jo at det er vel den gruppen som det fins flest av i landet vårt etter hvert.

(William, musiker og yogautøver)

Sitatet over viser hvordan det tas tydelig avstand fra de som går på steder som han selv unngår. I tillegg synliggjøres det hvordan preferanser på spisesteder kan oppleves som å si mer enn nettopp dette om en person. Her kobles det å spise ofte på McDonalds og Burger King til å være «lite kulturelt bevisst», opptre dårlig ovenfor egne barn, leve et «A4-liv», å være «lite reflektert», overvekt og «kultur og oppdragelse». Slik trekkes det både kulturelle og moralske grenser, da preferanser på spisesteder kobles til det en selv anser som «mindre verdig» kultur og moral. Dette er også et eksempel på hvordan spørsmål om konkrete andre kan generere informasjon av typen *visceral* (Pugh 2013). Til tross for at informantene oppholder en åpen og tolerant front, dukker slike dommer sporadisk opp.

Direktør og løper Erik forteller at han «unngår» «noen av de brune restaurantene i Strandgaten og sånt», og beskriver videre dette klientellet slik:

De er jo på mange måter forskjellige fra de i det miljøet jeg treffer mest. Jeg vil tippe det var lite trening på de og mindre yrkesutdanning. Og når jeg tenker på det som kjennetegner de i min bransje, så er det at de investerer først. De trener først, og hygge etterpå. Men disse gjør egentlig ikke den investeringsbiten, de bare går og hygger seg.

Dette illustrerer hvordan informantene kan forstå spisepreferanser som et tegn på noe mer enn selve maten de foretrekker. Her anses klientellet som å ikke «investere», men utelukkende «hygge seg». Slik kan en hevde at det trekkes en moralsk skillelinje, da valg av spisested forstås som å si noe om klientellets moralske karakter. Her kan det videre hevdes å synliggjøres et slags distinksjonsspill (Bourdieu 1984), da han knytter eget miljø til noe positivt (investering), og videre tar avstand fra de som går på «de brune restaurantene i Strandgaten».

Tabellen nedenfor oppsummerer hvordan den økonomiske og den kulturelle fraksjonen beskriver henholdsvis de med et «sunt kosthold» og de med et «usunt kosthold». Her ser en at informantene anser de to gruppene som relativt ulike, og samtidig at informantene fra kulturfraksjonen i større grad feller moralske dommer enn informantene fra den økonomiske fraksjonen.

Tabell 7: Symbolske grenser av «de sunne» og «de usunne»

	Økonomisk overklasse	Kulturell overklasse
Ord som brukes for å beskrive «de sunne» og «sunt kosthold»	Investerer først, lager all maten selv, familien samles ved måltidene, bruker ekte varer	Lager mat fra bunnen av, balansert, fellesskap rundt maten, yin og yang, god økonomi, næring, innhold, smak, vellykkede off-white nordmenn, opptatt av nytelse, rent, vanlige folk, rike, interessante
Ord som brukes for å beskrive «de usunne» og et «usunt kosthold»	Mindre utdanning, vet litt mindre om kosthold, spiser for mye, investerer ikke, middag i sofaen, lette løsninger, store porsjoner	Ugjennomtenkt, tilfeldig kosthold, lite kulturelt bevisste, A4-liv, lite reflekterte, trener lite, lite variasjon, høyt fett- og saltnivå i maten, billig mat, standardisert, masseprodusert, mettet fett, restaurantkjeder, store porsjoner, dårlig klesstil

5.4 Konklusjon

I dette kapitlet har det blitt undersøkt hvordan informantene forstår sine egne og andres preferanser knyttet til mat og spisesteder. Det kommer frem at informantene har tydelige forståelser av hva som karakteriserer «det sunne» og «det usunne» kostholdet, noe som både omhandler selve næringsinnholdet og måten det spises på. Dette strekker seg også til valg av spisesteder, og hvilke spisesteder som vekker aversjon, i den forstand at disse valgene tas på bakgrunn av både maten stedene serverer i seg selv, men også måten maten serveres på. Videre kan funnene i dette kapitlet oppsummeres slik:

For det første viser dataene at informantene trekker tydelige symbolske grenser i tilknytning til kosthold, ernæring og spisesteder. Særlig i tilknytning til konkrete andre som spiser på steder som de selv unngår, ble det gjort grensedragninger. For det andre indikerer funnene i dette kapitlet at ulikhetene mellom hva den økonomiske og kulturelle fraksjonen spiser, hvor de spiser og hvor de handler, er relativt små – i hvert fall sammenlignet med funnene i forrige kapittel, som viste større horisontale ulikheter. En mulig forklaring på dette kan være de naturlige geografiske begrensningene. I Bergen er antallet *distingverende* restauranter og matbutikker begrenset, og av den grunn kan det tenkes at overklassefraksjonene verdsetter lignende steder. Dessuten er tilbudssiden knyttet til mat relativt lite differensiert sammenlignet med andre aspekter ved livsstil, for eksempel sportsutstyr, klær, musikk og litteratur. Til tross for flere likheter, viser funnene i dette kapitlet at maten tilberedes, spises og forstås på *ulike måter*. I dette kapitlet synliggjøres det hvordan *måten* maten forstås på, varierer med horisontal klasseposisjon. I tillegg trekker informantene tydelige vertikale grenser «nedover» i hierarkiet, og viser således hvordan de posisjonerer seg og sin smak vis-a-vis andre. For det tredje synliggjør analysen nytteverdien av begrepet refleksiv habitus (Sweetman 2003). I dette kapitlet synliggjøres dette eksempelvis gjennom refleksiviteten informantene baserer seg på i tilknytning til maten de spiser og at kostholdet inngår som en del av narrativet de forteller om seg selv.

Kapittel 6 Den klassede kroppen

6.1 Introduksjon

Innen klasse- og livsstilssosiologien har kroppen vært et understudert tema (se Bourdieu 1984, Crossley 2001, Vandebroeck 2013, Kuipers 2015, for noen unntak). Kropp er ansett som individuelt og privat, og til tross for at fokuset på kroppen i sosiologien generelt har økt, har studier av *den klassede kroppen* nærest uteblitt (Vandebroeck 2013: 5-6). Bourdieu har likevel omtalt kroppen som «the most indisputable materialization of class taste». Ifølge Bourdieu kommer klasse til uttrykk gjennom faktisk kroppsdimensjon og -form, som videre sier noe om hvordan kroppen ivaretas og avslører «the deepest dispositions of the habitus» (Bourdieu 1984: 190). Ulikheter i kroppslig fysisk størrelse, målt ved BMI,⁶⁸ er tett sammenvevd med klassestrukturen (Vandebroeck 2014: 228). Vandebroeck (2013: 6-7) argumenterer for at nettopp fordi klasseulikheter er materialisert i kroppens fysikk, og dermed blir *individualisert* og *naturaliggjort*, er det lettere for at ulikheter blir «misperceived as natural, individual, moral dispositions instead of socially mediated forms that relate directly to cultural relations of domination and exclusion» (Charlesworth 2000: 158). Ulikheter innen kroppsvekt er ansett som å falle mellom natur og kultur, og leses som tydelig indikator for viljestyrke og selv-kontroll, og er derfor et effektivt verktøy for å legitimere klasseforskjeller (Vandebroeck 2014: 247).

På bakgrunn av dette vil kapittelet sentreres rundt den *klassede* kroppen, og undersøke de diskursive og subjektive aspektene blant informantene fra den økonomiske og kulturelle overklassen. Det vil utforskes hvordan informantene forstår og gir mening til sin egen smak og avsmak, og hvordan de forholder seg til diskursen knyttet til kropp som uttrykk for moralske verdier som regulering og selvkontroll. Videre vil betydningen av kropp sees i sammenheng med yrke, og avslutningsvis hvilken betydning informantene ilegger kropp i egne ansettelsesprosesser.

---

⁶⁸ Body Mass Index. Formel som viser balansen mellom høyde og vekt (Folkehelseinstituttet 2015a).

6.2 Den personlige betydningen av kropp

6.2.1 Kroppsfokus

De fleste av informantene, og særlig de fra økonomifraksjonen, gir uttrykk for å ha et svært avslappet forhold til sin egen kropp. Bjørnar er triatlonutøver, og fordi konkurransene han deltar i gjennomføres på sommeren er det også under denne årstiden han er på sitt sprekeste og letteste.

Men jeg blir ikke stressa om jeg går opp ti kilo for eksempel. Og det gjør jeg, hvert år. Går opp ti kilo stort sett hver vinter. Og så vet jeg at jeg trener litt mer om sommeren, så da kommer jeg til å gå ned. Så jeg blir aldri stressa for det.

(Bjørnar, triatlonutøver og direktør)

Slik illustrerer Bjørnar at han *mestrer* å regulere sin egen kropp. På lignende vis forklarer direktør og løper Erik at han tilpasser vekten ut fra hvilken fysisk aktivitet som er i sesong: «Det går an å veie noe mer om vinteren, for da er det mest ski, og før et maraton så pleier jeg hvert fall ikke å veie mer enn vanlig». Erik og Bjørnar har slik et pragmatisk forhold til egen kroppsvekt, da de begge tilpasser den etter årstid og fysisk aktivitet. Her beskrives kroppsvekten som et ledd i å oppnå noe annet, i kontrast til å være et mål i seg selv.

Mens informantene fra den økonomiske fraksjonen opplever at de «lykkes» med å «ivareta» sin egen kropp, er det flere fra den kulturelle fraksjonen som rapporterer at de ikke er utelukkende fornøyd med aspekter knyttet til egen kropp. Dette gjør seg gjeldende både ved at de opplever at de ikke trener nok, og ved at de har et ønske om å bry seg mindre om kroppens utseende. Gaute, kulturleder og kampsportutøver, beskriver seg selv som «litt lat», og musiker og yogautøver William omtaler de som ikke er opptatt av kropp og kroppsfasong som «heldige». Videre forteller William at han gjerne skulle «vært noen kilo tynnere», og utdyper sitt forhold til kropp:

Jeg skulle gjerne vært mindre opptatt av det selv. Hvis jeg kunne... Hvis det ikke hadde vært et issue for meg så hadde jeg foretrukket det på en måte. Men jeg klarer ikke å forestille meg hvordan det ville vært, men det virker bare som en deilig ting å slippe og måtte tenke på.

Dette eksemplifiserer hvordan flere fra den kulturelle fraksjonen opplevde at de tenkte mye på sin egen kropp, og videre at de skulle ønske at de kunne «slippe» dette. Professor og syklist Henrik forteller også at kropp opptar mer av hans tid enn han skulle ønske:

Fordi at jeg selv tenker på det og selv reflekterer over det, og selv også er forfengelig nok til å tenke mer over det enn det jeg selv egentlig helst vil. De som ikke er opptatt av det besitter jo en form for frihet som kanskje er litt sjelden da. [...] Det må jo være fantastisk. [...]

Kropp opptar flere av informantene fra kulturfraksjonen sin tid, og de oppgir at det føles som et «issue» de helst ville unngå. Informantene rapporterer at de opptas av kropp og hvordan den ser ut, samtidig som de er selvkritiske for å ha inntatt et slikt kroppsfokus, noe som kan forstås som et uttrykk for at de er både refleksive og ambivalente. Informantene fra den kulturelle fraksjonen ser dermed ut til å bruke mer tid på dette enn sine økonomiske posisjonsfeller, og at måtene de forstår og opplever egen kropp på varierer: Den kulturelle fraksjonen anser kropp som noe de «reflekterer» over, mens den økonomiske fraksjonen er mer opptatt av kropp som et ledd i å oppnå noe mer. For informantene fra den kulturelle fraksjonen ser det ut til å eksistere en spenning mellom opplevd og ønsket kroppsfokus; de opplever å tenke mye over egen kropp, men vil helst være «fri» fra «det mediale trykket» knyttet til kropp. Dette resonnerer med funnene i kapittelet om ernæring, hvor en fant at kulturfraksjonen baserte seg på etikk og politiske idealer i sine vurderinger av mat og spisesteder. I tilknytning til kropp, finner en også at flere informanter fra den kulturelle fraksjonen inntar et underliggende samfunnskritisk perspektiv som ingen fra den økonomiske fraksjonen gjør.

6.2.2 Kropp, smak og bruksverdi

Under intervjutemaet «kropp» ble det brukt *photo elicitation*, hvor informantene fikk utlevert en tegning av ulike kroppsfigurer.⁶⁹ Denne «kroppsskalaen» gikk fra det undervektige (kropp A) til det tydelig overvektige (K), med en svært muskuløs kropp (F) i midten. På samme vis som i Vandebroek (2013) sin doktoravhandling, ble informantene spurt om hvilken av kroppsfasongene som best representerte deres nåværende kropp, deres personlige idealkropp og kroppen de minst ønsket seg. Det var størst enighet rundt kroppen de minst ønsket seg, her svarte ni av dem K.⁷⁰ Slik rådet det stor enighet blant respondentene om at den mest overvektige kroppen også er den minst ønskelige. De fleste forklarer dette med at denne kroppen «ser tung ut» og er «stress å bære på», og noen får assosiasjoner til å være i «dårlig form». Slik kan en hevde at uønsket kropp knyttes til

---

⁶⁹ Se appendiks 4 for figurene av ulike kroppsfasonger.

⁷⁰ Den siste informanten svarte A og B eller J og K.

bruksverdi, eller *mangel* på bruksverdi (Sayer 2005). Kroppen er ansett som å ha en verdi i seg selv, og videre mangler en overvektig og uønsket kropp flere av disse egenverdiene.

Det var noe mer variasjon mellom overklassefraksjonene knyttet til spørsmål om den personlige idealkroppen. Informantene fra den økonomiske fraksjonen anså kroppsfasongene A til F som de ideelle, og kroppsfasong C, D og E var hyppigst ønsket. Informantene begrunnet dette med funksjonen disse kroppene hadde, og da særlig i forbindelse med fysisk aktivitet og idrett. Konsernsjef og langrennsløper Jonas trekker fram at kroppsfasong A er «tynn og fin» og er «sikkert god til å løpe». Til tross for at han mener kroppsfasong F ser tiltalende ut, så er den «litt for tung i musklene til å gå fort på ski». Jonas sier videre at «du driver jo ikke idrett fordi du skal se pen ut». Slik vektlegger Jonas funksjonen kroppen skal ha i idrett. På lignende vis mener direktør og løper Erik at den ideelle kroppen er knyttet til prestasjoner i idrett:

Sånne store muskler ser fine ut, men veldig mange sånne store muskler er jo unødvendig, ikke sant. [...] Så jeg tror egentlig kroppene mer til venstre er mer effektive. Passer bedre til en aktiv livsstil. Hvis jeg løp maraton, så ville jeg valgt A. Da er den den beste.

Det er denne idrettsfunksjonaliteten som verdsettes høyest blant de fleste informantene fra den økonomiske fraksjonen. Som i forrige kapittel om ernæring, ser informantene fra den økonomiske fraksjonen også i denne sammenhengen ut til å vektlegge og verdsette *funksjonalitet* og *pragmatisme*. Når disse informantene skal plassere egen kropp på denne «skalaen», havner de svært nært deres personlige idealkropp. Dette resonnerer med Vandebroeck (2014: 241) sine studier, som finner at avstanden mellom ønsket og faktisk kropp er minst øverst i klassehierarkiet. Således opplever informantene fra den økonomiske fraksjonen i stor grad at de har en kropp som samsvarer med eget ideal, noe de nyter godt av i forbindelse med den fysiske aktiviteten de bedriver.

Informantene fra den kulturelle fraksjonen har noe større variasjon enn den økonomiske fraksjonen i hva de anser som den personlige idealkroppen. Gjennomgående er kroppsfasong A til G, med unntak av F, ansett som å være de mest ønskelige. Når informantene fra den kulturelle fraksjonen skal plassere egen kropp på skalaen, havner disse også nære deres egenrapporterte idealkropper. Det er likevel noe større avstand enn hos den økonomiske fraksjonen, da de rapporterer å selv

befinne seg mellom kroppsfasong D til I. Dette kan indikere at det vil være hensiktsmessig å undersøke både kapitalvolum og kapitalkomposisjon i studier knyttet til ønsket og faktisk kropp.

Flere av informantene fra den kulturelle fraksjonen fikk også assosiasjoner til visse egenskaper som de knyttet til de ulike kroppsfasongene. Det var særlig kroppsfasong F, den mest muskuløse, som ble omtalt i negative termer og som en viss *type* person. Gaute, kulturleder og kampsportutøver, omtaler kropper som er tydelig preget av å hyppig løfte vekter og drive styrketrening som «latterlige». Gaute forteller at han kan assosiere denne typen kropper med en «narsissistisk selvopptatthet», og snakker videre spesifikt om en person han kjenner som har en slik form for kropp:

Han løfter vekter. Ikke for at han skal være sunnere eller at hjertet hans skal pumpe, men han gjør det for å skape en form på kroppen. Og det syns jeg er rart. [...] Han ser nesten ut som en tegnefigur. Han er altfor stor [...] Kroppen blir oppblåst til en helt unaturlig form. Det er ikke estetisk etter min smak.

Gaute tar her avstand fra både motivasjonen til denne type trening og selve kroppsbygningen som han mener denne typen trening kan skape. Her illustreres det også at de estetiske og moralske grensene kan være sammenvevde. Denne kritikken mot den muskuløse kroppen, kroppsfasong F, var gjennomgående blant informantene fra den kulturelle fraksjonen. Det å ha mye muskler kobles til overfladiskhet, og denne type kropp ble sammenvevd med karakteristika som «narsissisme» og «selvopptatthet». Musiker og yogautøver William karakteriserer den muskuløse kroppsfasong F slik:

Det er jo på en måte litt harry på en måte å være så trent da. [...] Jeg tror det er bare at fokuset er så mye på fysikk da, og for lite på noe intellektuelt. Da har du for stor overvekt og fokus på kroppen og trene og vise deg fram, og du er sånn okse-hann liksom... For mye kropp og for lite hjerne, da.

Professor og syklist Henrik mener også at «oppmerksomheten» knyttet til kropp er gått «litt langt», og sier videre at:

Man blir jo moraliserende i det øyeblikket man sier at noen skulle vært mer opptatt av åndelige eller intellektuelle sysler fremfor kun overflate og kropp, men jeg må jo innrømme at jeg nok tenker det. Særlig når det gjelder den oppvoksende slekt.

Det blir både av William og Henrik gjort et skille mellom «overflate og kropp» og det «åndelige eller intellektuelle», hvor sistnevnte verdsettes høyere hos informantene fra den kulturelle

fraksjonen. Slik kobles kroppsfasong F til egenskaper som informantene anser som negative. Flere tok samtidig avstand fra disse, og trakk symbolske grenser idet de karakteriserte disse. Da kroppsfasong F knyttes til karakteristika som egosentrisitet, intelligens og smak, og samtidig tas avstand fra, kan informantene forstås som å trekke både moralske og kulturelle skillelinjer (Lamont 1992: 4). Informantene fra den kulturelle fraksjonen anser selve kroppsstørrelsen, motivasjonen bak å få en slik kroppsform og det at noe mer intellektuelt nedprioriteres som problematisk. Med andre ord ser kroppen ut til å her få en symbolsk verdi, eller en *bytteverdi* (Sayer 2005). Kroppen anses ikke utelukkende som å ha en verdi, eller mangel på verdi, i seg selv. Flere av informantene forstår kroppen som uttrykk for individuelle karakteristika, eksempelvis narsissisme, og slik kan kropp oppleves og vurderes som bærer av symbolske verdier.

Denne spenningen mellom fraksjonene i tilknytning til hvordan de forstår og opplever kroppen, kan videre hevdes å resonnerer med de to ulike kroppskulturene som Rune Slagstad (2017) peker på. Hvor informantene fra kulturfraksjonen trener og opprettholder en viss kroppsvekt gjennomgående av generelle «helsemessige» årsaker – og slik har likhetstrekk med kroppskulturen med folkehelse som øverste mål, er informantene fra økonomifraksjonen mer opptatt av sportslige konkurranser og det å opprettholde en idrettsfunksjonell kropp – noe som sammenfaller med den andre kroppskulturen, og verdier som rasjonalitet og prestasjonsorientering.

6.3 Disiplin, regulering og selvkontroll

Selve kroppsvekten blir ofte ansett som et personlig og individuelt anliggende, noe som også fordrer individuell ansvarliggjøring. En overvektig kropp kan derfor knyttes til mangel på selvkontroll og selvdisciplin (Vandebroeck 2014: 249, Cahnman 1968, DeJong 1980). Vandebroeck (2014: 251) har kritisert denne diskursen knyttet til kroppen, og forstår snarere – som en videreføring av Bourdieu – stigmatisering av overvekt som enda et pålegg av den dominerende livsstilen.

Informantene i denne studien inntar og fordeler seg hovedsakelig mellom to meningsposisjoner i tilknytning til kropp og diskursen om disiplin. Den ene gruppen anså overvekt som tydelig sammenvevd med egenskaper som disiplin, selvregulering og selvkontroll. Den andre gruppen tok

avstand fra denne koblingen av kroppsvekt og personlige moralske karakteristika.⁷¹ Posisjonen informantene inntok fremstår som uavhengig av hvilken overklassefraksjon de tilhører, da alle posisjonene ble inntatt av informanter fra begge fraksjonene.

Direktør og løper Erik er av dem som anser overvekt som et symptom på flere negative egenskaper. Han verdsetter regulering i seg selv som et personlig karaktertrekk:

Erik: Hvis du er overvektig så er du kanskje litt mindre av den typen som jobber hardt. Det fins jo unntak, men sånn generelt så vil jeg tro det. Så vil jeg tro at du er mer tendert til å være den typen som er litt sånn «okei, kan gjøre det i morgen, nå vil jeg slappe av», og at du er mindre energisk.

Lisa: Hva tror du er grunnen til at du tenker det?

E: Nei, fordi det er lett å bli overvektig. Hvis du bare spiser alt du vil, sant. Det er litt godt å spise sjokolade, det er godt å spise chips, det er godt å spise god mat, det er godt å drikke øl. Det enkleste sett, det er bare å hive innpå mer. Men så, for de aller fleste, så må du regulere. [...] Du må regulere det selv. Det er en litt sånn positiv egenskap, å regulere ting. Det er den som får til å jobbe hardt, kanskje.

Erik knytter her overvektige til personer som jobber mindre «hardt», utsetter oppgaver, er «mindre energiske», tar letteste utvei og som har vansker med å «regulere ting». Slik kan han hevdes å trekke moralske symbolske grenser, da overvekt forstås som sammenvevd med en persons moralske karakter. Flere knyttet også overvekt indirekte til moralske egenskaper, eksempelvis direktør og triatlonutøver Bjørnar: «Og noen av de klarer jo ikke å gjøre noe med det. De trener jo heller ikke, så sånn sett har du ikke gjort noen stor innsats for det». Her er overvekten knyttet til en manglende «innsats», noe som kan implisere mangel på moralske verdier som disiplin og selvkontroll. Tidvis omtalte informantene ikke utelukkende kroppsvekt, men omtalte det i sammenheng med en generell dårlig livsstil. Musiker og yogautøver William knytter her personer med dårlig livsstil, hvor overvekt er inkludert, til det å være «giddelaus»:

Jeg tenker vel at de kaster vekk livet sitt på en måte. [...] Jeg syns jo mest synd på de da, og så ser jeg kanskje litt ned på de samtidig. Og så bare at de vil kaste vekk livet sitt sånn. [...] Sannsynligvis så vet de ikke om noe bedre, eller så er det en grunn til at de er sånn. Eller så er de bare slappe og giddelaus, og da syns jeg at det er veldig kjipt hvis de bare ikke gidder.

William omtaler her ikke utelukkende overvektige mennesker, men knytter overvekt sammen med det å «kaste vekk livet» og det å være «slapp» og «giddelaus». På lignende vis forteller professor og løper Kristian at «ekstrem overvekt» har «ofte med disiplin å gjøre». Han trekker også frem en

⁷¹ Noen få av informantene inntok også en mellomposisjon, hvor de i *visse* sammenhenger kunne anse overvekt som uttrykk for moralske disposisjoner.

tidligere jobb hvor de ansatte «ikke tok spesielt vare på helsen», hvor han videre forteller: «jeg tenkte jo at de ga blaffen, på en måte. Det er selvfølgelig litt fordomsfullt». Datamaterialet synliggjør at informantene forstår overvekt som problematisk dersom en person ikke har mestret å «kontrollere» og «regulere» seg selv. Da forstås overvekten som et tegn på å være «giddelaus», lite hardtarbeidende, og som å «gi blaffen». En overvektig person kan da forstås som å ha «valgt sin egen stigmatisering» (Vandebroeck 2014: 249), noe som gjør det enklere å felle moralske dommer.

Den andre gruppen informanter inntar en annen meningsposisjon knyttet til kropp og disiplin. Disse tar avstand fra selve koblingen mellom kropp og moralske verdier. Bakgrunnen for dette er enten at de ikke tror at det faktisk er en sammenheng, eller at de selv vegrer seg for å gjøre slike koblinger. Konsernsjef og langrennsløper Jonas tror ikke denne sammenheng «betyr noe», og presiserer at «det er jo det som er oppi knollen som betyr noe». Advokat og løper Andreas presiserer også at både magre og overvektige kroppsfasonger kan være mennesker av «alle typer kategorier», og videre at det ikke har «noe å si om de er hverken det ene eller det andre». Ingen av disse informantene trekker eksplisitt fram at det er problematisk å omtale og forstå moralske verdier som sammenvevd med kroppsfasong og kroppsvekt. En ser både at denne diskursen er velkjent blant informantene, og også at det mest dominerende er å støtte seg på denne forståelse av koblinger mellom moral og kropp. Professor og syklist Henrik er den som tar tydeligst avstand fra koblingen mellom kropp og moralske verdier:

Nei, det problematiske er jo nettopp at det ligger en sorteringsvilje der. [...] Og det gjør også den som feller dommer [...] det gir vedkommende autoritet. Altså, man kan *få* autoritet *ved* å være i posisjon til å felle den type dommer. [...] Ja, det er en tilsnikelse på et nivå, fordi at det er ikke en autoritet man *har*. Det er en autoritet man *tar*. [...] Som kan og være en måte å, i visse sammenhenger, skaffe seg posisjon. [...] Altså til å regulere sosiale posisjoner. [...] At det også er et verktøy, eller et våpen. [...] I retning av å oppvurdere det sunne og friske, og i et makroøkonomisk perspektiv da forsvarlig til å felle dommer over det som da, det som i tilsvarende perspektiv da ikke er like kostnadssparende, da er vi over i en regnemåte som jo fratar mennesker individualitet og valg. [...] Og det er problematisk da.

Henrik forteller at han forstår denne koblingen av kropp og moral som et utbredt «trykk», og samtidig at han «aktivt» prøver å «ta avstand» fra denne måten å tenke om personer på. Selv synes han dette er «problematiske» fordi det kan utgjøre kropp til et symbolsk «våpen». Han utgjør i denne sammenheng unntaket blant informantene.

6.4 Kropp og yrke

Det er vist hvordan informantene forstår kropp som uttrykk for andre symbolske verdier, det en med Sayers (2005) begrep vil omtale som *bytteverdi*. Videre i kapitlet vil det utforskes hvordan denne bytteverdien eller fysiske kapitalen kan utspille seg konkret i arbeidsmarkedet. Forståelsen om at kropp er sammenvevd med egenskaper som disiplin, selvkontroll og selvregulering, ser ut til å gi konkrete utslag blant informantene i tilknytning til arbeid og ansettelsesprosesser. Likevel ser en, som i kapitlet om fysisk aktivitet, at spørsmål om generelle og konkrete andre genererer ulike svar. I denne sammenhengen gir dette seg utslag i skillet mellom den generelle betydningen av kropp i jobbsammenheng, sammenlignet med den konkrete betydningen av kropp i en ansettelsesprosess.

6.4.1 Rett kropp for jobben

Informantene ble spurt om hvordan de tror de med kroppsfasonger i ytterkantene av kroppsskjemaet ville passe inn eller ikke passe inn i deres bransje. Fra begge overklassefraksjonene var det stor enighet om at det var «hodet» som var viktig for hvorvidt en passet inn i bransjen, og videre presiserte flere viktigheten av karakteristika som «analytiske evner» og «faglig kompetanse». Fredrik, direktør og golfer, er av dem som mener kroppsfasong ikke kan tillegges «så mye vekt», og utdyper at «en kan ikke bedømme et menneske ut fra deres jobbkompetanse og jobbdyktighet i forhold til antall kilo de har på kroppen». Dette resonnerer også med Gaute sin holdning. Gaute, kulturleder og kampsportutøver, forteller at «jeg vil ikke si at kroppsformen har en påvirkning på innsats eller vilje til å yte». Slik kommer det frem hvordan informantene, fra begge overklassefraksjoner, anser kroppsfasong som «mindre viktig» eller irrelevant for hvorvidt en passer inn i deres respektive bransjer.

Musiker og yogautøver William er unntaket da han trekker frem kropp som å være av «stor betydning» i deler av hans bransje:

Så selv om det på en måte er en ting som liksom ikke skal bety noe, så har det faktisk noe å si hvordan du ser ut. Det kommer litt an på hva slags musikk du spiller og hvilken sammenheng du spiller i, men i hvert fall i pop-sammenhenger så teller det i hvert fall negativt om man er veldig tjukk for eksempel. Hvis jeg hadde veid 150 kilo og kom på scenen med NN⁷² og NN,⁷³ så er det ikke sikkert jeg hadde fått lov til å spille.

William er her svært eksplisitt på betydningen kroppsvekt kan ha i bransjen hans, og illustrerer at betydningen av kropp er avhengig av den spesifikke konteksten en befinner seg i. Han nevner senere mindre kommersielle musikksjangre hvor kropp, ifølge han, er av mindre eller ingen betydning. Med andre ord ser kroppsfasong og kroppsvekt ut til å kunne være av betydning også i jobbsammenheng, men kropp betyr ikke utelukkende én ting.

Til tross for at ni av ti informanter mente kropp var av mindre eller ingen betydning på deres arbeidsplass eller i deres bransje, var det flere av dem som trakk fram at de trodde fokuset på kropp var «viktig» i andre bransjer. Eksempelvis tror Gaute, kulturleder og kampsportutøver, at kropp kan være av større betydning i «næringslivet» enn i «kulturlivet»:

Kanskje i næringsliv så er den medmenneskelige relasjonen mer viktig. [...] I finansbransjen har du kanskje mer behov for å stille til møte, og der kan et visuelt inntrykk, et førsteinntrykk, være viktigere.

På lignende vis anser professor og syklist Henrik kroppen som mer avgjørende i «næringslivet» enn i «akademia»:

Altså det man i akademia kan hevde gjennom kunnskap og intellektualitet, er jo også å forstå som autoritet. [...] Når vi forhandler om saker i akademia [...], så er det stort sett for å nå et slags kunnskapsmessig mål der alle parter da når [...] frem til en eller annen høyere innsikt. [...] Mens næringsinteresser, vel, langt på vei må handle om at den ene parten vinner over den andre. [...] Og da tenker jeg at [...] også ikke-rasjonell argumentasjon spiller en ganske stor rolle.

En ser med andre ord at flere av informantene mener at kropp kan være av betydning i yrkeslivet generelt, men at de ikke anser dette som å være treffende for deres egen arbeidsplass eller bransje. Da tematikken gikk over til konkrete ansettelsesprosesser, viste funnene likevel mye det samme som i kapittelet om fysisk aktivitet: idet spørsmålene sentrerte seg rundt konkrete opplevelser, kom

---

⁷² Anonymisert. Kommersielt band.

⁷³ Anonymisert. Kommersiell artist.

det i større grad frem informasjon av typen *visceral*. Kropp viser seg slik å kunne ha konkrete betydninger på deres respektive arbeidsplasser.

6.4.2 Kropp og ansettelsesprosesser

Som tidligere nevnt har samtlige av informantene vært involvert i ansettelse av andre. På spørsmål om hvorvidt de ville vegret seg for å ansette noen i ytterkantene av kroppsskalaen,⁷⁴ var informantene sine meninger og forståelser svært varierte. Likevel synliggjorde det seg noen gjennomgående ulikheter mellom informantene fra henholdsvis økonomisk og kulturell overklasse. Informantene fra den økonomiske fraksjonen hadde ingen betenkeligheter med å ansette den tynneste, men de så flere *potensielle* utfordringer ved det å ansette den mest overvektige. På motsatt side fortalte noen av informantene fra kulturfraksjonen at de *kunne* vegret seg for å ansette «den tynneste»⁷⁵ og «den mest trente»⁷⁶ av kroppsfasongene. Bakgrunnen eller argumentene for disse holdningene viser seg likevel å være ganske like for begge overklassefraksjonene.

Blant informantene fra den økonomiske fraksjonen er det flere som mener at kroppsfasong og kroppsvekt kan være av betydning i ansettelsesprosesser. Som tidligere avdekket i dette kapitlet anser flere av informantene fra den økonomiske fraksjonen kropp som å kunne være uttrykk for flere, og særlig moralske, egenskaper. Dette ser ut til å kunne gi seg konkrete utslag i ansettelsesprosesser.

L: Ville du hatt noen betenkeligheter med, eller vegret deg, for å ansette noen i ytterkantene av kroppsskalaen?

E: Mmm... Altså, mindre bekymring om de er helt på venstresiden. Så er jeg ikke bekymret. Hvis de er på høyresiden, så tar jeg det jo som et tegn på at de egentlig ikke passer så godt på helsen sin. At de kanskje virker litt mindre ambisiøse. Hvis det var førsteinntrykket så ville jeg kanskje vært tryggere på de som var midt i.

(Erik, direktør og løper)

Erik anser ikke de tynneste som å utgjøre noen «bekymring» med tanke på ansettelse, men forstår derimot de mest overvektige som å virke «mindre ambisiøse». Erik er av informantene som anser kroppsvekt som å kunne være symptom for andre moralske egenskaper, og dette ser her ut til å

⁷⁴ Kropp A eller K: en undervektig eller overvektig person.

⁷⁵ Kroppsfasong A.

⁷⁶ Kroppsfasong F.

videre legge føringer på vurderinger han gjør i ansettelsesprosesser. Han legger videre til at dersom en jobbsøker «helt til høyre» på kroppsskalaen var «briljerende», så hadde han «definitivt ansatt han». Dette kan indikere at overvektige jobbsøkere i visse tilfeller må kompensere for det en kan omtale som *manglende fysisk kapital*; disse må være «briljerende» for å komme foran en jobbsøker som innehar store mengder fysisk kapital. Advokat og løper Andreas inntar en lignende posisjon, da han anser kroppsvekt som å kunne ha betydning i en ansettelsesprosess:

Hvis de på en måte er to stykker som er helt likt og den ene... Si at han gjør mye på fritiden som er av sunne og ja, viser at man er aktiv, et aktivt menneske, så kan det selvfølgelig ha en... Et utfall i en tvilssituasjon da. [...] Men det er klart, det er noe med den utstrålingen du har når du kommer inn i rommet på intervjuet.

På lignende vis som Erik, mener Andreas at kroppsvekt, «utstråling» og «utseende» ikke vektlegges «veldig mye», men at det kan være noe som skiller to likestilte kvalifiserte jobbsøkere. Igjen kan det virke som om de med manglende fysisk kapital må kompensere, og videre at fysisk kapital kan være avgjørende i en «tvilssituasjon». Slik kan kropp, og da særlig *kroppsvekt*, kunne gi fordeler og privilegier (eller motsatt: ulemper eller byrder) i ansettelsesprosesser. Bjørnar, direktør og triatlonutøver, er også av dem som kan vegre seg for å ansette en tydelig overvektig person:

Altså, det er jo fristende å si nei, men jeg vet ikke helt. Hvis man kan lure på om dette her kan gå ut over det å gjøre jobben, det å gå i trappene, det å være syk og såne ting, så kan det nok hende at jeg ville ha hatt det i bakhodet. [...] Hvis det hadde vært en person som hadde slitt med å gå opp [...] trappa, så hadde det klart spilt inn.

Her illustrerer Bjørnar at overvekten vil kunne spille en rolle dersom den er så presserende at det vil påvirke daglige bevegelsesvaner, som å «gå opp trappa». Direktør og golfspiller Fredrik sier også at overvekt kan være en medvirkende faktor i en ansettelsesprosess dersom «det var i kombinasjon med en form for likegyldighet». Slik er det ikke overvekt i seg selv som avgjør utfallet, men hvor vidt Fredrik anser dette som å ha en sammenheng med andre mer negative egenskaper. Dette gjør det også vanskelig å fastslå den faktiske betydningen av kroppsvekt. Samtidig kommer det svært tydelig frem at overvekt raskt kan tolkes som å være sammenvevd med andre egenskaper som ikke verdsettes.

Blant informantene fra kulturfraksjonen er det ingen som uttaler at de selv vegrer seg for å ansette

en overvektig person. Stig, kulturleder og racketspiller, understreker at det er «de velfungerende hodene» de er på jakt etter i en ansettelsesprosess. Professor og løper Kristian mener at kroppsvekt i seg selv ikke vil være av betydning, men at det kan spille inn dersom det forstås som «et symptom på noe annet». Han tenker da på «en ekstremt tynn person», og ser for seg at han kunne vært i tvil om hvorvidt denne personen er i «en sunn balanse». Gaute, kulturleder og kampsportutøver, forteller at han ikke ville hatt noen betenkeligheter med å ansette noen i ytterkantene av kroppsskalaen. Det han derimot kunne vegret seg for, er å ansette en person med kroppsfasong F, en som er «unaturlig trent»:

L: Hva tror du gjør at du ville reagert? Altså, hva ville du assosiert det med?

G: Ehh, kanskje en litt sånn narsissistisk selvopptatthet. [...] Kanskje hvis et slikt menneske kom til et intervju, så ville jeg lurt på om vedkommende ville bruke mer tid på gymmen, til ulempe for den mengde tid de har tilgjengelig for å være på jobb. [...] Kanskje det ville blitt et aspekt i en vurdering.

Musiker og yogautøver William forteller imidlertid at han selv har vært involvert i en ansettelsesprosess der overvekt var del av årsaken til at en person ikke fikk jobben. Han gir likevel uttrykk for ambivalente følelser når det gjelder hans rolle i dette:

Ja, altså det var da snakk om å få et nytt bandmedlem i et prosjekt som var sånn kommersielt prosjekt der vedkommende, litt eldre og [...] ganske tjukk. [...] Så da var det liksom noe av det som gjorde at vi ikke ville gå for den personen. [...] Og det er jo ikke lov i det regulære arbeidslivet, men når det er snakk om å plukke folk til et prosjekt så kan man på en måte, med litt dårlig samvittighet [ler] komme frem til at man velger en annen da. [...] Det jeg kan si helt sikkert er at hvis den personens musikalske kvaliteter var helt udiskutabelt best, så ville ikke det fysiske ødelagt for det. [...] Men særlig i sånne popsammenhenger [...] så føles det som om det er mer press på å se noenlunde ut. [...] Hvis du er litt mer enn ganske tynn, så er du egentlig ganske tjukk.

Av dette sitater er det flere moment å merke seg: for det første er det betydningen overvekt har i det «kommersielle» prosjektet, sammenlignet med William sine «egne prosjekt». Her tydeliggjøres betydning av det spesifikke feltet, her: hvilken *del* av musikkbransjen, og kropp. I tillegg får en frem hvordan William føler om dette – til tross for at han har vært delaktig i denne avgjørelsen, forteller han at dette er gjort med «dårlig samvittighet». Slik synliggjøres *meta-feelings* (Pugh 2013), hvordan han føler om dette. Dette tydeliggjør viktigheten av å undersøke ikke bare selve handlingene personer utfører, men også hvordan de føler *om* å utføre disse handlingene. I tillegg synliggjør dette sitatet at kroppsvekt er mest tydelig avgjørende dersom det er i kombinasjon med andre negative, eller manglende, egenskaper. Igjen kan en få et inntrykk av at overvektige personer må kompensere for manglende fysisk kapital.

Her ser en at måten informantene anser en viss type kropp som uttrykk for normative egenskaper påvirker hvordan de vurderer denne typen person i en ansettelsesprosess. Hva de anser som *rett* kropp, og videre hvordan disse vurderes, er samtidig varierende – både mellom overklassefraksjonene generelt og mellom informantene innad i de spesifikke fraksjonene. Det kan, i visse sammenhenger, se ut til å være viktig å ha en *rett kropp for jobben*.

Tabellen nedenfor oppsummerer hvordan den økonomiske og den kulturelle fraksjonen omtaler ulike typer kroppsfasonger.⁷⁷ Kroppsfasongene som er hyppigst omtalt i intervjumaterialet er her inkludert, og er henholdsvis den tynneste, mest muskuløse og den mest overvektige. Her ser en tydelige ulikheter mellom informantene fra henholdsvis økonomisk og kulturelle overklasse. Den tynneste og den mest muskuløse kroppen konnoterer ulike egenskaper hos overklassefraksjonene. I karakteristikken av den mest overvektige kroppen råder det en likere forståelse blant begge gruppene.

Tabell 8 Karakteristikker av ulike kroppstyper

	Økonomisk overklasse	Kulturell overklasse
Undervektig (A)	Tynn, fin, god løper, effektiv	Arbeidssky, uengasjert
Muskuløs (F)	For tung i musklene til å gå fort på ski, unødvendig med så store muskler	Latterlig, narsissistisk selvopptatthet, ikke estetisk, unaturlig form, som en tegneseriefigur, overfladisk, harry, for mye kropp og for lite hjerne
Overvektig (K)	Ser tung ut, stress å bære på, dårlig form, mindre energisk, lite hardtarbeidende, utsetter ting, vansker med å regulere seg, manglende innsats, mindre ambisiøse	Giddelaus, lite disiplinert

⁷⁷ Se appendiks 4 for figurene av ulike kroppsfasonger.

6.5 Konklusjon

I dette kapitlet har det blitt undersøkt hvordan informanter fra den fysiske aktive overklassen i Bergen forstår og gir mening til egen og andres kropp, og videre hvordan de anser kroppsfasong og kroppsvekt som å uttrykke moralske egenskaper. For det første synliggjør dette kapitlet at informantene fra både den økonomiske og kulturelle overklassen feller dommer basert på kropp. Kropp forstås hovedsakelig som bærer av individuelle moralske disposisjoner, snarere enn kulturelle og sosioøkonomiske. Men nettopp fordi kroppsvekt og generell helse er systematisk sammenvevd med sosial klasse, kan en argumentere for at kropp snarere burde forstås som bærer av kulturelle og sosioøkonomiske disposisjoner. For det andre finner en i analysen av kropp flere systematiske ulikheter mellom de to klassefraksjonene. Kropp betyr ikke utelukkende én ting, men forstås ut fra kapitalkomposisjonen en besitter. Betydningen av kropp, og hva som er *rett kropp*, er både internt og eksternt differensierende i den fysiske aktive overklassen. For det tredje illustrerer disse analysene at den ulike statusen og bruksverdien til kropp kan resultere i ulike fordeler og goder (og motsatt: ulemper og byrder). Med andre ord kan rett kropp gi en form for fysisk kapital eller en bytteverdi, som videre gir seg ulike konkrete utfall i tilknytning til yrke og ansettelsesprosesser. Avslutningsvis viser funnene i dette kapitlet at informantene fra den fysiske aktive overklassen forstår kroppen som et refleksivt prosjekt som de kontinuerlig arbeider med. Kropp kan forstås som del av ens klassede refleksivitet, og dette impliserer da at hva som anses som rett og legitim kropp vil variere med *kapitalkomposisjonen* en besitter. Eksempelvis kan en undervektig kropp anses som både «god løper» og som «en person i ubalanse». Både bruksverdien og bytteverdien til kroppen kan således hevdes å henge sammen med ens refleksive habitus, i den forstand at kroppen får og gis sin verdi gjennom ens livsstils-disposisjoner.

Kapittel 7 Avsluttende diskusjon

Denne studien har hatt som mål å kaste lys over hvordan kulturelle klasseskiller gir seg uttrykk i vårt aller næreste og tilsynelatende mest individuelle – kroppen. Med dette som overordnet fokus har jeg undersøkt hvordan subjektive forståelser av den klassede kroppen diskursivt kommer til uttrykk gjennom symbolske grensedragninger. Dette har vært undersøkt i tilknytning til tre undertematikker: fysisk aktivitet, ernæring og kropp. En ledende problemstilling i studien har vært: *Kommer kulturelle klasseskiller til uttrykk gjennom subjektive oppfatninger av kropp, fysisk aktivitet og ernæring, og i så fall hvordan?* For å besvare denne problemstillingen har jeg gjennomført ti semi-strukturerte dybdeintervjuer av den fysisk aktive overklassen i Bergen. Informantene er likt rekruttert fra den økonomiske og den kulturelle overklassen, og jeg har undersøkt spenninger mellom disse.

7.1 Studiens hovedfunn

1) Trekker informantene skillelinjer mellom seg selv og andre grupper, og hvilke verdier, moralske oppfatninger og kulturelle preferanser ligger i så fall til grunn for skillelinjene som trekkes?

Analysene i denne studien synliggjør at informantene fra både den økonomiske og kulturelle overklassen feller tydelige dommer basert på fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Informantene tar avstand til de som er annerledes, både nedover i hierarkiet og det som skiller dem fra andre i toppen av hierarkiet. Dommene felles med andre ord på bakgrunn av både horisontal og vertikal grensedragning. Videre finner jeg at grensene som trekkes er av sosioøkonomisk, kulturell og moralsk karakter. Sosioøkonomiske grenser kommer særlig til uttrykk gjennom oppfatninger av utstyrspress i visse sportsgrener, kulturelle grenser trekkes spesielt gjennom vurderinger tilknyttet kosthold, og kropp er av de tematikkene som særlig får en moralsk dimensjon.

2) Hvordan forstår den økonomiske og kulturelle overklassen kropp, fysisk aktivitet og ernæring? Hvilke likheter og ulikheter finnes eventuelt mellom de to fraksjonene?

Studien avdekker systematiske ulikheter mellom de to overklassefraksjonene. Dette gjør seg utslag i hvordan de opplever ulike fenomener, hvorvidt og hvordan de verdsetter produkter, hvilke kriterier de baserer seg på når de vurderer andre, hva de anser som uttrykk for status, og hva som fører til anerkjennelse og aversjon. Fysisk aktivitet, ernæring og kropp er internt differensierende

---

i den fysiske aktive overklassen, da informantenes vurderinger skiller seg fra hverandre innad i overklassen. Vurderingene som gjøres av informantene må derfor forstås ut fra kapitalformene de besitter, samt feltet de opererer i. Samtidig finnes det ulike grader av spenninger mellom den økonomiske og den kulturelle fraksjonen når det gjelder hvilke aspekter ved kropp, fysisk aktivitet og ernæring det er snakk om. Eksempelvis er spenningene mellom fraksjonene tidvis store i tilknytning til fysisk aktivitet, hvor økonomifraksjonen anerkjenner trening og de fysiske aktive i svært stor grad, mens den kulturelle overklassen tillegger trening mindre betydning og status. De fraksjonsspesifikke spenningene er svakere i sammenheng med ernæring, og både økonomi- og kulturfraksjonen verdsetter eksempelvis flere av de samme matbutikkene og restaurantene. Dette kan henge sammen med det lite differensierte matmarkedet som befinner seg i Bergen, sammenlignet med mulighetene for fysisk aktivitet, trening og utstyr.

3) *Kan det som oppfattes som rett kropp, rett ernæring og rett fysisk aktivitet gi sosiale fordeler, og i så fall hvilke? Kan man i så måte snakke om en fysisk kapital som kan konverteres til andre kapitalformer?*

Analysene illustrerer hvordan visse kroppsfasonger, fysiske aktiviteter og kosthold kan resultere i ulike fordeler og goder (og motsatt: ulemper og byrder). Med andre ord kan det som av informantene forstås som *rett kropp*, *rett fysisk aktivitet* og *rett kosthold* gi en form for fysisk kapital eller bytteverdi. Analysen viser eksempelvis at dersom informantene forstår kropp som bærer av individuelle moralske karakteristika, kan dette påvirke konkrete utfall i forbindelse med ansettelsesprosesser. I ansettelsesprosesser innen det økonomiske feltet ser *riktig* fysisk aktivitet og *riktig* trening ut til å ta form som fysisk kapital, noe som videre ser ut til å øke sannsynligheten for å bli ansatt. Således får de fysiske aktive en fordel i noen jobber, noe som nødvendigvis gir andre en ulempe i ansettelsesprosesser. Fordi informantene i denne studien oppgir at de kan «identifisere seg» mer med de som driver med trening, og videre anser fysiske aktive mennesker som «tillitsfulle» og «energiske», så vil fysiske aktive personer lettere bli ansatt som interessante arbeidstakere. Således begrenses samtidig tilgangen til ansettelse blant fysiske inaktive eller overvektige personer. Uformelle sosiale grenser ser slik ut til å finne sted i tilknytning til fysisk aktivitet, trening og kropp. Sett i sammenheng med begrepet om *differensiell assosiasjon* (Bottero 2005), det å omgås personer vi deler gruppemedlemskap eller andre egenskaper med, så ser en at de fysiske aktive informantene (særlig fra den økonomiske fraksjonen) er mer tilbøyelige til å

ansette personer som ligner på dem selv. Mer overordnet kan en slik se hvordan gruppedannelser kan sammenfalle med sosiale grenser generelt, altså mellom segmenter av befolkningen som objektivt sett besitter ulike former for og mengder av kapital.

4) Opplever informantene fysisk aktivitet, ernæring og kropp som meningsfullt, og i så fall på hvilken måte?

Avslutningsvis viser funnene mine at fysisk aktivitet, ernæring og kropp kan oppleves meningsfullt, både gjennom deres *bruksverdi* og *bytteverdi* (Sayer 2005). Bruksverdien kommer til uttrykk gjennom at informantene opplever at treningen, kostholdet og kroppen deres har en verdi i seg selv. Informantene anser det som viktig og meningsfullt å drive med fysisk aktivitet, lage god mat og opprettholde en viss kroppsvekt. Samtidig har disse aspektene en mer symbolsk verdi, en bytteverdi, i den forstand at de fungerer som utgangspunkt for status, anerkjennelse, distinksjonspill, fordeler og goder.

7.2 Implikasjoner og bidrag

Som beskrevet ovenfor avdekker denne studien hvordan kulturelle klasseskiller på flere vis kommer til uttrykk gjennom subjektive oppfatninger av fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Formålet ved prosjektet er å løfte fram understuderte aspekter ved den kulturelle klasseanalysen, utforske det Bourdieuske rammeverket på nyere tematikker, benytte potensialet i Bourdieus modell for å undersøke horisontale ulikheter i toppen av klassehierarkiet, og utforske subjektive aspekter på faglige områder som hovedsakelig har vært kvantitativt fundert. Dette har ført meg til følgende implikasjoner og bidrag:

Denne studien utforsker et understudert aspekt ved den kulturelle klasseanalysen, da jeg studerer tematikkene fysisk aktivitet, kosthold og kropp. Innen den kulturelle klasseanalysen har en tradisjonelt basert seg på et mer snevert kulturbegrep, og undersøkt kultur og livsstil gjennom uttrykk som musikk, litteratur og teater. En utfordring ved dette er at en ikke klarer å fange opp alle relevante strukturer som former status og makt, og videre skapelse av moderne lagdeling. Jeg har basert meg på et utvidet kulturbegrep og forstår dette, i tråd med Bourdieu, som livsstil og livsførsel. De tydelige symbolske grensene som trekkes understreker også behovet for å undersøke nettopp disse tematikkene i klasse- og kulturforskningen. Ved å benytte seg av et videre

livsstilsbegrep, og da utvide det faglige området som omfavnes av den kulturelle klasseanalysen generelt, kan en i større grad få en mer multidimensjonal forståelse av hvilke prosesser som former symbolske grenser og sosiale gruppedannelser.

Ved å studere subjektiv og diskursiv meningsdannelse, illustreres samtidig fruktbarheten av Michèle Lamonts metodologi. Flere norske studier har vist betydningen av Lamonts empiriske tilnæringsmåte (eks. Jarness 2013, Ljunggren 2014, Skarpenes 2007, Skarpenes & Sakslind 2010, Jonvik 2015), og jeg viderefører dette arbeidet på en ny tematikk. Videre er de symbolske grensene som synliggjøres i analysene mine sjelden utelukkende av kulturell, sosioøkonomisk eller moralsk karakter: forholdet mellom de symbolske grensene kan således hevdes å være mer sammenvevd og komplekst enn det Lamont hevder. Grensedragningene mot «de overvektige»⁷⁸ og «de muskuløse»⁷⁹ kan særlig hevdes å illustrere denne kompleksiteten. Her trekkes det grenser knyttet til både moral («lite hardtarbeidende», «narsissistisk») og kultur («for mye kropp og for lite hjerne», «harry»). Slik trekkes det ikke grenser på utelukkende ett område, men de negative egenskapene tilknyttet en «feil» kropp tilskrives ulike sider av en persons karakter. Det at grensedragningene er mer sammenvevde og mindre entydige, kan også hevdes å gjøre dem mer subtile, effekten mer skjult, og samtidig særs effektive.

Analysene viser videre hvordan symbolske grenser har reelle konsekvenser på arbeidsmarkedet, og illustrerer således sammenhengen mellom *symbolske* (diskursive kategoriseringer) og *sosiale* (objektiverte former for sosial ulikhet) grenser (Lamont & Molnár 2002: 168). Dette gjelder spesifikt i tilknytning til fysisk aktivitet og kropp, hvor det å trene *riktig* og det å inneha en *rett* kropp kan ta form som en bytteverdi eller som fysisk kapital. Analysen viser nemlig at dersom og hvordan informantene forstår kropp som bærer av individuelle moralske karakteristika, kan påvirke konkrete utfall i forbindelse med ansettelsesprosesser. Fysisk kapital kan anerkjennes og gi status i seg selv, og tidligere studier har vist at den også kan konverteres (Bourdieu 1984, Shilling 2003). Slik kan det å inneha en fraksjonsspesifikk eller feltspesifikk legitim kropp kunne gi en form for symbolsk makt, noe som impliserer at overvektige må kompensere for manglende fysisk kapital i ansettelsesprosesser. I mye av den Bourdieu-inspirerte klasseanalysen har fokuset

---

⁷⁸ Viser til kroppsfasong K i appendiks 4.

⁷⁹ Viser til kroppsfasong F i appendiks 4.

vært på å kartlegge sammenhenger mellom livsstil og klasse, og Lamontske studier nøyer seg med å kartlegge klassifiseringer. Jeg har, i tillegg til dette, utforsket rapporteringer av viktige situasjoner utenfor intervjusituasjonen (se eksempelvis Rivera 2012, 2015, Fernandez & Weinberg 1997, Neckerman & Kirschenman 1991, for andre studier av ansettelses- og rekrutteringsprosesser). Slik bidrar min studie med å vise hvordan livsstilsforskjeller har reelle konsekvenser.

Det Lamontske rammeverket videreutvikles metodisk ved bruk av *photo elicitation*, og får dermed tydelig fram ulike nivåer av informasjon som brukes aktivt i analysen. Bilder av ulike kroppsfasonger ser ut til å ha senket terskelen for å prate om eksempelvis legitime kropper, ønskede kropper, uønskede kropper generelt og kropper som vekker avsmak. Slik bidrar studien til et interessant, empirisk perspektiv i den norske debatten om egalitære verdier i de øvre klassers tilbakeholdenhet med å felle dommer. Analysen bidrar også mer generelt med tanke på debatten rundt egalitære verdier og likhetsidealer. Til tross for at informantene presenterer en tolerant front (*honorable accounts*), kommer aversjon mot andre tidvis fram (*visceral accounts*). Analysene viser nemlig at informantene nedspiller ulikhet, modererer egne utsagn og framstiller ulikhet som individualiserte fremfor klassede forskjeller. Samtidig trekker informantene tydelige grenser nedover i hierarkiet og viser tidvis tydelig aversjon mot «de andre». Dette impliserer videre at egalitære verdier og likhetsidealer ikke automatisk resulterer i en mindre betydning av kulturelle klasseskiller, men snarere at disse verdiene er med på å skjule dem. Likhetsidealene kan dermed føre til en kamuflering av hvilke symbolske og sosiale grenser som finner sted, og gruppedannelsers sammenfall med sosiale grenser kan lettere foregå i det skjulte. Tilbakeholdenheten med å felle dommer er slik ikke nødvendigvis et uttrykk for at dette ikke finner sted, slik Skarpenes (2007) konkluderer, men impliserer snarere at det å trekke symbolske grenser er illegitimt og problematisk i et egalitært samfunn. Dette er i tråd med Gullestads analyser (1989, 1996, 2001), som har funnet at denne skjulingsmekanismen finner sted gjennom at en skaper interaksjoner der en fokuserer på det som er likt eller unngår dem som oppleves som «for forskjellige». Dette blir da en form for «forestilt likhet». Slik nedspilling av sosial ulikhet kan bidra til en utvasking av opplevde sosiale skillelinjer, samtidig som de reelle ulikhetene kan være store (Gullestad 2001: 36). Dette samsvarer også med funn fra flere andre norske studier (eks. Jarness 2013, Ljunggren 2014, Hansen 2012, Vormedal 2016). Disse studiene har illustrert hvordan

---

nedspilling av ulikhet foregår på områder tilknyttet økonomi, tradisjonelle kulturelle markører og miljøproblematikk. Mine studier viser de samme trekkene, men er supplerende i den forstand at de synliggjør grensdragninger og «likhetsparadoksene» i mer dagligdagse aktiviteter. Analysene i denne studien viser nemlig at hva man spiser, hvorvidt og hva man trener, og hvilken kroppsfasong en har, alle er strukturerende for hvordan man oppleves, vurderes og verdsettes – samtidig som informantene er opptatt av å presentere en tolerant front mot «de andre».

Videre fremgår det, som en utdypning av forrige poeng, at moral kommer til uttrykk på to ulike måter: gjennom en vegring mot å trekke grenser, men også ved diskursiv avsmak eller aversjon mot andre. Moral har med andre ord både et egalitært og et hierarkisk aspekt. Denne dobbeltheten, eller tvetydigheten, fordrer også at en opptrer varsomt i studier av symbolske grenser. Vegring mot å felle dommer bør ikke automatisk anses som symptomer på utvaskede klasseskiller og egalitarisme, men snarere føre til en dyperegående analyse av potensielt subtile grensdragninger. Denne problematikken synliggjør også relevansen av å skille mellom ulike typer informasjon som det kvalitative intervjuet kan generere; *honorable*, *visceral* og *meta-feelings* (Pugh 2013). Dette metodologiske verktøyet kan være særs nyttig i arbeidet med symbolske grenser i egalitære samfunn. Ved å få frem informasjon både av typen *honorable* og *visceral*, indikeres samtidig viktigheten av det subjektive og diskursive aspektet generelt og spørsmål om grenser og spesifikke andre spesielt.

Denne studien resonnerer med Bourdieus klassemodell og viser videre betydningen av kapitalkomposisjons-prinsippet for sosial differensiering internt i overklassen på et livsstilsområde som har vært lite utforsket. En finner nemlig systematiske ulikheter mellom de to klassefraksjonene. En gitt form for fysisk aktivitet, en spesifikk matvare eller en type kropp har ikke utelukkende én sosial betydning, men er flertydige. Denne flertydigheten ser videre ut til å måtte forstås ut fra kapitalkomposisjonen en besitter, i den forstand at meningskonstruksjonen har sammenheng med hvorvidt en besitter mest økonomisk eller kulturell kapital. Formulert på en annen måte viser analysene i denne studien at personer med lignende posisjoner har en tendens til å konstruere mening på lignende vis, og henger således sammen med klassestrukturen. Dette resonnerer med den generelle klasse- og livsstilsforskningen, både internasjonalt (eks. Bourdieu 1984, Faber et.al. 2012, Skjøtt-Larsen 2012, Prieur et.al. 2008, Cveticanin 2012, Börjesson et.al.

2016) og i Norge (eks. Rosenlund 2009, Jarness 2014, 2015, 2017, Gripsrud, Hovden & Moe 2000), som finner horisontale ulikheter i toppen av klassehierarkiet. I tillegg samsvarer dette med annen forskning som tydeliggjør betydningen av kapitalkomposisjons-prinsippet spesifikt tilknyttet fysisk aktivitet, ernæring og kropp, både internasjonalt (Vandebroeck 2013, 2015, Atkinson 2010) og i Norge (Flemmen, Jarness & Rosenlund 2016). Analysen bidrar således i debatten om hvorvidt overklassen er en monolittisk størrelse, eller om den er internt differensiert på systematisk vis. Dette resonnerer med Jarness (2013) sin forskning, hvor han finner at folk har ulike *modes of consumptions* knyttet til sin kulturbruk. Sett i sammenheng med *omnivore-debatten* så styrker dette argumentet om at det er vel så viktig å studere hvordan folk verdsetter kultur som hva en verdsetter. Mine analyser viser eksempelvis at til tross for at informantene innehar et typisk «sunt» kosthold, så varierer vurderingen av kostholdet med klassefraksjon. Økonomifraksjonen har en mer pragmatisk tilnærming til maten de spiser, mens kulturfraksjonen har en mer estetiserende tilnærming. I denne studien viser jeg, som andre før meg, betydningen av kapitalkomposisjons-prinsippet empirisk. Dette demonstreres ved å synliggjøre at det finnes systematiske horisontale skillelinjer med tanke på kapitalform, og at disse skillene kommer til uttrykk i form av livsstilsforskjeller på en rekke områder. Dette kunne klassemodeller utviklet av eksempelvis Scott (1997), Wright (1978) og Goldthorpe (2001) (særlig hans serviceklasse) ikke avdekket, noe som tyder på at de endimensjonale og økonomiske klasseskjemaene er for minimalistiske og reduksjonistiske.

Sist, men ikke minst viser analysen at en innen klasse- og livsstilsforskningen ikke trenger å avfeie den såkalte individualiseringstesen totalt, men at en snarere bør utforske hvordan det som oppleves som individuelle refleksive prosjekter (eksempelvis kropp), henger sammen med systematiske ulikhetsprosesser mer generelt. I denne studien er dette gjort ved bruk av begrepet refleksiv habitus (Sweetman 2003), noe som viser seg fruktbart for å øke forståelsen for sosial ulikhet og livsførsel i senmoderniteten. Kropp, fysisk aktivitet og ernæring kan alle forstås som del av ens klassede refleksivitet, og dette impliserer da at hva som anses som rett og legitimt vil variere med kapitalkomposisjon. Med andre ord finner en både at informantene tar refleksive livsstilsvalg og at disse valgene følger klassede skillelinjer. Ifølge Giddens (1991) blir selvet et refleksivt prosjekt i senmoderniteten, og informantene tar således daglige livsstilsvalg som former hvordan deres identitet blir oppfattet. Dette selvet er imidlertid formet av habitusen deres, og videre vil

---

feltspesifikke normer og spilleregler forme hva som vil oppfattes som rette og naturlige livsstilsvalg. I denne studien ble det eksempelvis avdekket horisontale ulikheter i tilknytning til syn på trening og jobb. Mens informantene fra økonomifraksjonen anså trening i jobbsammenheng som utelukkende positivt, hadde informantene fra kulturfraksjonen et mer ambivalent forhold til det å vise seg som en fysisk aktør på arbeidsplassen. Begge gruppene var refleksive til hvordan de kombinerte trening med jobbsfæren, men dette utspilte seg likevel på ulikt vis mellom fraksjonene i overklassen. Dette kan illustrere hvordan den feltspesifikke kapitalen kan ses i sammenheng med den refleksive habitusen. Slik bidrar denne studien også til mulig syntese mellom det som er ansett som to faglige motpoler, og eksemplifiserer hvordan analyser av kulturelle klasseskiller også kan inkludere og problematisere refleksivitetsbegrepet.

Til tross for at denne studien ikke fungerer som en uttømmende analyse av overklassens kulturelle grensedragninger, har den som mål å være et bidrag i debatten rundt hvordan kulturelle klasseskiller subjektivt kommer til uttrykk gjennom noen mer hverdagslige og uutforskede anliggender; her fysisk aktivitet, ernæring og kropp. Kroppen – og i dens forlengelse: hva vi ernærer den med og hvordan den beveges – skapes, justeres og verdsettes ikke i et vakuum, men i klassede betingelser som legger føringer på handlinger som former kroppen, og på persepsjonskategorier som former hva som anses som vakkert og vulgært. Det er også et av hovedpoengene i Bourdieus *Distinksjonen* (Vandebroeck 2014: 250); disse klasseforskjellene som er ansett som mer «trivielle», er også, nettopp fordi de er skjulte, særs effektive i dets konsekvenser.

7.3 Ubesvarte spørsmål og videre forskning

Samtidig er ikke denne studien tilstrekkelig for å trekke en endelig konklusjon om forholdet mellom kulturelle klasseskiller og helseforhold. I denne studien intervjues kun ti informanter fra den fysisk aktive overklassen i Bergen, og er følgelig heller ikke en uttømmende analyse av den norske overklassen. Sosiologisk analyse av subjektiv forståelse av kropp og estetiske perspektiver er fortsatt mangelvare, og her trengs det videre forskning for i større grad å forstå hvordan sosial ulikhet innen disse tematikkene skapes, reproduseres og legitimeres gjennom grensedragninger. Empirisk baserer dette prosjektet seg på subjektiv meningsdannelse gjennom ti semi-strukturerte dybdeintervjuer, og målet er følgelig ikke statistisk generalisering.

Som redegjort for i metodekapittelet er det gjort flere avgrensinger knyttet til utvalgsstrategier, med tanke på kjønn, alder, yrkesaktivitet, klasseposisjon, aktivitetsnivå og geografisk bosetning. Dette har vært hensiktsmessig grunnet studiens omfang og problemstilling, men det gir likevel flere ubesvarte spørsmål og åpner videre for nye studier. Et eksempel på videre forskning er tilknyttet kjønn: Hvordan utspiller problemstillinger tilknyttet fysisk aktivitet, ernæring og kropp seg blant den fysisk aktive kvinnelige overklassen? Her ville det være interessant å utforske hvorvidt de horisontale skillene gjør seg gjeldende på samme måter som deres mannlige motparter, og hvordan styrken av de symbolske grensene fordeler seg på de ulike tematikkene. Videre ville det være fruktbart å videreføre bruken av *photo elicitation*, og la kvinner og menn vurdere det motsattes kjønn sine kroppsfasonger. Dette kunne også vært utforsket i sammenheng med ekteskapsmarkedet og hvordan generelle helsemessige og spesifikke kroppslige vurderinger spiller inn i valg av partner. I analysene til denne studien er det også vist at symbolske grenser sjelden er av entydig sosioøkonomisk, kulturell og moralsk karakter, men at de er mer sammenvevde enn hva Lamont hevder. Kompleksiteten av symbolske gresedragninger kan således med fordel utforskes videre. I tillegg kunne en utforsket aldersforskjeller i større grad enn det er gjort i denne studien. Noen av informantene fra kulturfraksjonen har i denne studien vist ambivalens til trening, og da særlig det å være en fysisk aktør i jobbsammenheng. Hvordan vil dette fenomenet forstås av nyere aktører til kulturfeltet? Kan det tenkes at den kulturelle overklassen i større grad enn tidligere inkorporerer «friskusidealer» fra den økonomiske fraksjonen? Videre kunne en studert hvorvidt og eventuelt hvordan holdninger til fysisk aktivitet, ernæring og kropp overføres intergenerasjonelt. Er det eksempelvis slik at foreldre har ulike oppdragerstrategier når det gjelder fysisk aktivitet og stimulering til deltagelse i organisert og uorganisert idrett? Finnes det horisontale forskjeller internt i klassene? Denne studien har også vist hvordan symbolske grenser kan ha konkrete utfall i ansettelsesprosesser. Dette aspektet kan med fordel utforskes mer inngående, eksempelvis gjennom å kombinere kvalitative intervjuer av arbeidsgivere med observasjon av faktiske intervjusituasjoner. Sist, men ikke minst, ligger det et stort potensiale tilknyttet forskning på volumforskjeller i klassehierarkiet med tanke på fysisk aktivitet, ernæring og kropp. I denne studien har flere av informantene trukket symbolske grenser nedover i hierarkiet, men hvordan ville dette utspilt seg blant personer med et lavere kapitalvolum? Trekker personer fra lavere klasser symbolske grenser på lignende vis som overklassen, eller vil en her se flere trekk

til antielitisme og avstandtaking til et slags kroppslig eller ernæringsmessig «snobberi»? Denne studien har slik hatt som mål å utvide ambisjonene og mulighetene til den kulturelle klasseanalysen, og åpner samtidig for flerfoldige nye studier innen klasse- og livsstilssosiologien.

Litteraturliste

- Alver, B.G., Øyen, Ø. (1997) *Forskningsetikk i forskerhverdag: Vurderinger og praksis*. Otta: Tano Aschehoug.
- Arbeidsmiljøloven (2005) *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv*.
- Archer, M. (2007) *Making Our Way Through the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Archer, M. (2013) *The Reflexive Imperative in Late Modernity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Atkinson, W. (2010) *Class, Individualization and Late Modernity. In Search of the Reflexive Worker*. London: Palgrave Macmillan.
- Atkinson, W. (2015) *Class*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Z. (2001) *The Individualized Society*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1992) *Risk Society*. London: SAGE Publications.
- Beck, U., Beck-Gernsheim, E. (2001) *Individualization. Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: SAGE Publications.
- Bennett, T., Savage, M., Silva, E., Warde, A., Gayo-Cal, M., Wright, D. (2009) *Culture, Class, Distinction*. London & New York: Routledge.
- Bergsgard, N.A. (2017) Spillet om idrettsanleggene – hvilke ressurser er virksomme i lokale anleggsprosesser? *Norsk sosiologisk tidsskrift* [Internett], 2(1), s. 171-187. DOI: 10.18261/issn.2535-2512-2017-02-05.
- Birkelund, G.E., Lemel, Y. (2013) Lifestyles and Social Stratification: An Exploratory Study of France and Norway. I: Birkelund, G.E. red. *Class and Stratification Analysis (Comparative Social Research Volume 30)*, Emerald Group Publishing Limited, s. 189-220.
- Borgan, J. (2009) *Vedvarende ulikhet i dødelighet etter yrke*. Økonomiske analyser 3/2009. Statistisk sentralbyrå.
- Bottero, W. (2004) Class Identities and the Identities of Class. *Sociology* [Internett], 38(5), s. 985-1003. DOI: 10.1177/0038038504047182.
- Bottero, W. (2005) *Stratification: Social Division and Inequality*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

-
- Bourdieu, P. (1978) Sport and Social Class. *Social Science Information* [Internett], 17(6), s. 819-840. DOI: 10.1177/053901847801700603.
- Bourdieu, P. (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1985) The social space and the genesis of groups. *Social Science Information* [Internett], 24(2), s. 195-220. DOI: 10.1177/053901885024002001.
- Bourdieu, P. (1986) The Forms of Capital. I: Richardson, J.G. red. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press Inc., s. 241-258.
- Bourdieu, P. (1989) Social Space and Symbolic Power. *Sociological Theory* [Internett], 7(1), s. 14-25. DOI: 10.2307/202060.
- Bourdieu, P. (1991) First Lecture. Social Space and Symbolic Space: Introduction to a Japanese Reading of *Distinction*. *Poetics Today*, 12(4), s. 627-638. DOI: 10.2307/1772705.
- Bourdieu, P. (1998) *Practical Reason: On the Theory of Action*. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P., Wacquant, L. (1992) *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Breivik, G. (2010) *Fysisk aktivitet i den norske befolkning 1985-2009*. Oslo: Manuskript.
- Breivik, G., Rafoss, K. (2012) *Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet - en oppdatering og revisjon*. Rapport 1130/2011 [Internett]. Norges idrettshøgskole og Høgskolen i Finnmark. Oslo/Alta: Helsedirektoratet.
- Breivik, G. & Rafoss, K. (2017) *Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet*. Rapport. Norges idrettshøgskole, UiT Norges arktiske universitet. Oslo/Alta: Helsedirektoratet.
- Brillat-Savarin, J.A. (1825 [2004]) *The Physiology of Taste: Or, Transcendental Gastronomy*. 10. utgave. Tilgjengelig fra: <<http://www.gutenberg.org/cache/epub/5434/pg5434-images.html>> [Lest 6. januar 2017].
- Broadly, D. (1991) *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författerskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.
- Bugge, A.B. (2015) Why are alternative diets such as «low carb high fat» and «super healthy family» so appealing to Norwegian food consumers? *Journal of Food Research*, 4(3), s. 89-102. DOI: 10.5539/jfr.v4n3p89.

- Bugge, A.B., Almås, R. (2006) Domestic dinner representations and practices of a proper meal among young suburban mothers. *Journal of Consumer Culture*, 6(2), s. 203-228. DOI: 10.1177/1469540506064744.
- Bugge, A.B., Lavik, R. (2010) Eating Out: A multifaceted activity in contemporary Norway. *Food, Culture and Society: An International Journey of Multidisciplinary Research*, 13(2), s. 215-240. DOI: 10.2752/175174410X12633934463150.
- Börjesson, M., Broady, D., Le Roux, B., Lidegran, I., Palme, M. (2016) Cultural capital in the elite subfield of Swedish higher education. *Poetics*, 56(3), s. 15-34. DOI: 10.1016/j.poetic.2016.02.004.
- Cahnman, W.J. (1968) The stigma of obesity. *Sociological Quarterly*, 9(3), s. 283-299. DOI: 10.1111/j.1533-8525.1968.tb01121.x.
- Calvert, P. (1982) *The Concept of Class*. London: Hutchinson.
- Chan, T.W., Goldthorpe, J. (2007) The Social Stratification of Cultural Consumption: Some Policy Implications of a Research Project. *Cultural Trends*, 16(4), s. 373-384. DOI: 10.1080/09548960701692787.
- Charlesworth, S.J. (2000) *A Phenomenology of Working Class Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Christensen, V.T., Carpiano, R.M. (2014) Social class differences in BMI among Danish women: Applying Cockerham's health lifestyles approach and Bourdieu's theory of lifestyle. *Social Science & Medicine*, 112, s. 12-21. DOI: 10.1016/j.socscimed.2014.04.017.
- Cockerham, W.C. (2005) Health lifestyle theory and the convergence of agency and structure. *The Journal of Health and Social Behavior*. 46(1), s. 51-67. DOI: 10.1177/002214650504600105.
- Cockerham, W.C. (2013) *Social Causes of Health and Disease*. Cambridge: Polity Press.
- Crompton, R. (1998) *Class and Stratification*. 2. utg. Cambridge: Polity Press.
- Crompton, R., Scott, J. (2000) Introduction: The State of Class Analysis. I: Crompton, R., Devine, F., Savage, M., Scott, J. red. *Renewing Class Analysis*. Oxford: Blackwell, s. 1-15.
- Crossley, N. (2001) *The Social Body: Habit, Identity and Desire*. 1. utg. London: SAGE

Publications Ltd.

- Cveticanin, P. (red.) (2012). *Social and Cultural Capital in Serbia. Centre for Empirical Cultural Studies of South-East Europe*. Serbia: Sven, Nis.
- DeJong, W. (1980) The stigma of obesity: the consequences of naive assumptions concerning the causes of physical deviance. *Journal of Health and Social Behaviour*, 21(1), s. 75-87.
Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/2136696>>.
- Devine, F., Savage, M. (2004) The Cultural Turn, Sociology and Class Analysis. I: Devine, F., Savage, M., Scott, J. & Crompton, R. red. *Rethinking Class. Culture, Identities & Lifestyle* (2005). Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 1-23.
- Devine, F., Savage, M., Scott, J., Crompton, R. red. (2005) *Rethinking Class. Culture, Identities & Lifestyle*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Elstad, J.I. (2010). Klasseforskjeller i helse: Et spørsmål om arbeid? I: Dahlgren, K., Ljunggren, J. red. *Klassebilder: Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Del 1. Oslo: Universitetsforlaget, s. 98-107.
- Elstad, J.I. (2016) Norsk helse. I: Frønes, I., Kjølørød, L. red. *Det norske samfunn*, bind 3. Oslo: Gyldendal Akademisk, s. 114-135.
- Eriksen, R., Goldthorpe, J.H., Portocarero, L. (1982) Social Fluidity in Industrial Nations: England, France and Sweden. I: *British Journal of Sociology*. 33(1), s. 1-34. DOI: 10.2307/589335.
- Ese, J. (2007) Deserving the Peak: When Norwegian Friluftsliv Meets the World. I: Henderson, B. & Vikander, N. red. *Nature First: Outdoor Life the Friluftsliv Way*. Toronto: Natural Heritage Books, s. 47-55.
- EQ Timing (2016) *Fjordkraft Bergen City Marathon*. Tilgjengelig fra: <<http://live.eqtiming.no/20353#result:55662-0-0-1-1->> [Lest 16. februar 2017].
- Faarlund, N. (2007) Defining friluftsliv. I: Henderson, B. & Vikander, N. red. *Nature First: Outdoor Life the Friluftsliv Way*. Toronto: Natural Heritage Books, s. 56-61.
- Faber, S., Prieur, A., Rosenlund, L., Skjøtt-Larsen, J. (2012) *Det skjulte klassesamfund*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Fernandez, R., Weinberg, N. (1997) Shifting and Sorting: Personal Contacts and Hiring in a Retail Bank. *American Sociological Review*, 62(6) s. 883-902. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/2657345>>.

- Flemmen, M., Hjellbrekke, J., Jarness, V. (2017) Class, Culture and Culinary Tastes: Cultural Distinctions and Social Class Divisions in Contemporary Norway. *Sociology*, s. 1-22. Publisert online før print, 26. januar 2017. DOI: 10.1177/0038038516673528.
- Flemmen, M., Jarness, V., Rosenlund, L. (Under publisering) Social Space and Cultural Class Divisions. Forms of Capital and Contemporary Lifestyle Differentiation. *British Journal of Sociology*.
- Folkehelseinstituttet (2015a) *Kroppsmasseindeks (KMI) og helse* [Internett]. Oslo: Folkehelseinstituttet. Tilgjengelig fra: <<https://www.fhi.no/fp/overvekt/kroppsmasseindeks-kmi-og-helse/>> [Lest 12. januar 2017].
- Folkehelseinstituttet (2015b) *Utdanningsnivå og helse - faktaark med statistikk* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://www.fhi.no/hn/ulikhet/utdanningsniva-og-helse---faktaark-/>> [Lest 28. februar 2017].
- Friedman, S., Savage, M., Hanquinet, L., Miles, A. red. (2015) Cultural Sociology and new forms of Distinction. *Poetics* [Internett], 53(6), s. 1-8. DOI: 10.1016/j.poetic.2015.10.002.
- Geertz, C. (1973) Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture. I: Martin, M., McIntyre, L.C. red. *Readings in the Philosophy of Social Science* (1994). Cambridge Massachusetts: MIT Press, s. 213-231.
- Giddens, A. (1990) *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
- Giddens, A. (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1994) *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2002) *Runaway World: How Globalisation is Reshaping our Lives*. 2. utg. London: Profile Books Ltd.
- Goksøyr, M. (2008) *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Goldthorpe, J.H. (2001) Class and Politics in Advanced Industrial Societies. I: Clark, T.N. & Lipset, S.M. red. *The Breakdown of Class Politics. A Debate on Post-Industrial Stratification*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, s. 105-120.

-
- Goldthorpe, J.H. (2007) *On Sociology*. 2. utg. Stanford: Stanford University Press.
- Graham, H. (2007) *Unequal Lives: Health and Socioeconomic Inequalities*. Milton Keynes: Open University Press.
- Gripsrud, J., Hovden, J.F. (2000) (Re)producing a Cultural Elite? A Report on the Social Backgrounds and Cultural Tastes of University Students in Bergen. I: Gripsrud, J. red. *Sociology and Aesthetics*. Oslo: Høyskoleforlaget, s. 55-90.
- Grusky, D.B., Weeden, K.A. (2001) Decomposition without Death: A Research Agenda for a New Class Analysis. *Acta Sociologica*, 44 (3), s. 203-218. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/4194884>>.
- Gullestad, M. (1989) *Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (1996) *Hverdagsfilosofier. Verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (2001) Likhetens grenser. I: Vike, H., Lidén, H., Lien, M.E. red. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Haarr, T.K., Krogstad, A. (2011) Myten om den norske kultureliten. *Sosiologisk tidsskrift* [Internett], 19 (1), s. 6-28. Tilgjengelig fra: < <https://www.idunn.no/st/2011/01/art03>> [Lest 22. februar 2017].
- Hansen, M. (2012) *Grønne grenser: En sosiologisk analyse av sosiale grensedragninger blant miljøvernengasjerte nordmenn* [upublisert masteroppgave]. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Hansen, M.N., Flemmen, M., Andersen, P.L. (2009) *The Oslo Register Data Class Scheme (ORDC). Final Report from the Classification Project*. Memorandum No. 1: 2009. Universitetet i Oslo.
- Harper, D. (2002) Talking about pictures: a case for photo elicitation. *Visual Studies* [Internett], 17(1), s. 13-26. DOI: 10.1080/14725860220137345.
- Harriss, G.S. (2013) Class, Culture and Politics: On the Relevance of a Bourdieusian Concept of Class in Political Sociology. *Sociological Review*, 61(1), s. 172-202. DOI: 10.1111/1467-954X.12009.

- Haskell, W.L., Lee, I.M., Pate, R.R., Powell, K.E., Blair, S.N., Franklin, B.A., Macera, C.A., Heath, G.W., Thompson, P.D., Bauman, A. (2007) Physical activity and public health: Updated recommendation for adults from the American College of Sports Medicine and the American Heart Association, *Medicine & Science in Sports & Exercise* [Internett], 39(8), s. 1423-1434. DOI: 10.1249/mss.0b013e3180616b27.
- Helsedirektoratet (2009) *Aktivitetshåndboken - Fysisk aktivitet i forebygging og behandling*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Helsedirektoratet (2012) *Norkost 3 – En landsomfattende kostholdsundersøkelse blant menn og kvinner i Norge i alderen 18–70 år, 2010–11*. Rapport. Universitetet i Oslo, Mattilsynet og Helsedirektoratet: Oslo.
- Hernes, G., Knudsen, K. (1976) *Utdanning og ulikhet*. Levekårsundersøkelsen. Sluttrapport. NOU 1976: 28. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hjellbrekke, J., Korsnes, O. (2012) *Sosial mobilitet*. 2. utg. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Hjellbrekke, J., Korsnes, O. (2014) Geometrien i det sosiale rommet. I: Korsnes, O., Hansen, M.N. & Hjellbrekke, J. red. *Elite og klasse i et egalitært samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 77-92.
- Holm, L. (2013) Food consumption. I: Murcott, A., Belasco, W. & Jackson, P. red. *The Handbook of Food Research*. London: Bloomsbury, s. 324-337.
- Jarness, V. (2013) *Class, Status, Closure. The Petropolis and Cultural Life* [doktoravhandling]. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Jarness, V., Flemmen, M. (2014) *Revisiting Closure Theory*. Paper presentert på «Knowledge, Status and Power Conference», SciencesPo., Paris, 24.10.14.
- Jarness, V. (2015) Modes of consumption: From «what» to «how» in cultural stratification research. *Poetics* [Internett], 53(6), s. 65-79. DOI: 10.1016/j.poetic.2015.08.002.
- Jarness, V., Friedman, S. (2016) «I'm not a Snob, but...» Symbolic Boundaries and the Downplaying of Difference. *Poetics* [Internett], 61(1), s. 14-25. DOI: 10.1016/j.poetic.2016.11.001.
- Jarness, V. (2017) Cultural vs. Economic Capital: Symbolic Boundaries Within the Middle Class. *Sociology* [Internett], 51(2), s. 357-373. DOI: 10.1177/0038038515596909.
- Johannessen, H. (2010) *Ordførere i Bergen kommune fra 1837 - 2015* [Internett]. Oppdatert 2016. Bergen: Bergen kommune. Tilgjengelig fra:

-
- <<https://www.bergen.kommune.no/politikk/bystyret/ordforeren/7026/article-77860>>
[Lest 16. februar 2017].
- Johnston, J., Baumann, S. (2009) *Foodies. Democracy and Distinction in the Gourmet Foodscape*. 1. utg. New York: Routledge.
- Jonvik, M. (2015) *Folk om forskjellar mellom folk: Oppfatningar av kulturelle praksisar og sosiale hierarki, og deira sosiale tydingar* [doktoravhandling]. Stavanger: Universitetet i Stavanger / International Research Institute of Stavanger (IRIS).
- Kay, J., Laberge, S. (2002) The «New» Corporate Habitus in Adventure Racing. *International Review for the Sociology of Sport* [Internett], 37(1), s. 17-36. DOI: 10.1177/1012690202037001002.
- Kondis - norsk organisasjon for kondisjonsidrett (2017) *Terminlister*. Tilgjengelig fra: <<http://www.kondis.no/terminlister.127681.nn.html>> [Lest 16. februar 2017].
- Korsnes, O. (2014) Innledning. I: Korsnes, O., Hansen, M.N., Hjellbrekke, J. red. (2014) *Elite og klasse i et egalitært samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 11-24.
- Kuipers, G. (2015) Beauty and distinction? The evaluation of appearance and cultural capital in five European countries. *Poetics* [Internett], 53(6), s. 38-51. DOI: 10.1016/j.poetic.2015.10.001.
- Lamont, M. (1992) *Money, Morals & Manners. The Culture of the French and the American Upper-Middle Class*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lamont, M., Molnár, V. (2002) The Study of Boundaries in the Social Sciences. *Annual Review of Sociology* [Internett], 28(1), s. 167-195. DOI: 10.1146/annurev.soc.28.110601.141107.
- Lien, M.J. (2004) *Menn og slanking: en kvalitativ studie av maskulinitet, kropp, mat og helse i møte med menn som opplever overvekt* [upublisert masteroppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ljunggren, J. (2014) *Elitist Egalitarianism – Negotiating Identity in the Norwegian Cultural Elite* [doktoravhandling]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ljunggren, J. (2015). Elitist Egalitarianism: Negotiating Identity in the Norwegian Cultural Elite. *Sociology* [Internett], 51(3), s. 559-574. DOI: 10.1177/0038038515590755.
- Marshall, G. (1997) *Repositioning Class*. London: SAGE Publications.

- Marx, K. (1867 [1983]) *Kapitalen: Kritikk av den politiske økonomien. Første bok. Del to. Kapitalens produksjonsprosess*. Oslo: Oktober forlag.
- Mennell, S. (1985) *All Manners of Food: Eating and Taste in England and France from the Middle Ages to the Present*. Oxford: Blackwell.
- Merriam-Webster. *Visceral* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.merriam-webster.com/dictionary/visceral>> [Lest 28. oktober 2016].
- Michelin (2017) *Guide Michelin – norske restauranter med stjerner i Michelinguiden*. Tilgjengelig fra: <<http://www.michelin.no/tjenester/guide-michelin>> [Lest 23. februar 2017].
- Mikecz, R. (2012) Interviewing Elites: Addressing Methodological Issues. *Qualitative Inquiry* [Internett], 18(6), s. 482-493. DOI: 10.1177/1077800412442818.
- Neckerman, K., Kirschenman, J. (1991) Hiring Strategies, Racial Bias, and Inner-City Workers. *Social Problems*, 38(4), s. 433-447. DOI: 10.2307/800563.
- Nyhammer, E. (2008) *Mellom habitus og frihet: En kvantitativ studie av kulturelle forbruksmønstre i Norge* [masteroppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Nøring, F. (2016) Skattelister 2015. Hele landet. *Dagens Næringsliv*. [Internett], 13. oktober. Tilgjengelig fra <<http://www.dn.no/skattelister/#!/Norge/2015/>> [Lest 20. oktober 2016].
- Odden, A. (2008) *Hva skjer med norsk friluftsliv?: En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004* [doktoravhandling]. Trondheim: NTNU.
- OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development) (2014) *OECD Income Distribution Database (IDD): Gini, poverty, income, Methods and Concepts*. Tilgjengelig fra: <<http://www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm>> [Lest 31. januar 2017].
- Ommundsen, Y., Aadland, A.A. (2009) *Fysisk inaktive voksne i Norge. Hvem er de – og hva motiverer til mer fysisk aktivitet?* Oslo: Helsedirektoratet.
- ONS (Office for National Statistics) (2013) *Statistical Bulletin: Health Gaps by Socio-Economic Position of Occupations in England, Wales, English Regions and Local Authorities, 2011*. Tilgjengelig fra: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171776_335388.pdf> [Lest 12. januar 2017].
- Oregano.no - norges restaurantguide (2017) *Restauranter i hele Norge*. Tilgjengelig fra:

- <<http://www.oregano.no/restauranter/>> [Lest 16. februar 2017].
- Ostrander, S.A. (1995) «Surely You're Not in This Just to be Helpful»: Access, Rapport, and Interviews in Three Studies of Elites. I: Hertz, R., Imber, J.B. red. *Studying Elites Using Qualitative Methods*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc., s. 133-150.
- Pakulski, J., Waters, M. (1996) *The Death of Class*. London: SAGE Publications.
- Palmer, R., Jones, S., Will, C. (2004) *European Cities and Capitals of Culture. Study Prepared for the European Commission* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/palmer-report-capitals-culture-1995-2004-i_en.pdf> [Lest 16. februar 2017].
- Peterson, R.A., Kern, R.M. (1996) Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review* [Internett], 61(5), s. 900-907. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/2096460>>.
- Prieur, A., Rosenlund, L., Skjøtt-Larsen, J. (2008) Cultural capital today: A case study from Denmark. *Poetics*, 36(1), s. 45-71. DOI: 10.1016/j.poetic.2008.02.008.
- Prieur, A., Savage, M. (2013) Emerging forms of cultural capital. *European Studies*, 15(2), s. 246-267. DOI: 10.1080/14616696.2012.748930.
- Pugh, A.J. (2013) What good are interviews for thinking about culture? Demystifying interpretive analysis. *American Journal of Cultural Sociology* [Internett], 1(1), s. 42-68. DOI: 10.1057/ajcs.2012.4.
- Reay, D. (2005) Beyond Consciousness? The Psychic Landscape of Social Class. *Sociology*, 39(5), s. 911-928. DOI: 10.1177/0038038505058372.
- Rivera, L.A. (2012) Hiring as Cultural Matching: The Case of Elite Professional Service Firms. *American Sociological Review* [Internett], 77(6), s. 999-1022. DOI: 10.1177/0003122412463213.
- Rivera, L.A. (2015) *Pedigree: How Elite Students Get Elite Jobs*. Princeton: Princeton University Press.
- Roine, J. (2014) *Thomas Piketty forklart. Kapitalen i det 21. århundret, sammendrag og nordisk perspektiv*. Oslo: Spartacus forlag.
- Rosenlund, L. (2000) *Social Structures and Change: Applying Pierre Bourdieu's Approach and Analytic Framework* [doktoravhandling]. Stavanger: Høyskolen i Stavanger (nå:

- Universitetet i Stavanger).
- Rosenlund, L. (2009) *Exploring the City with Bourdieu: Applying Pierre Bourdieu's Theories and Methods to Study the Community*. Saarbrücken: VDM Verlag.
- Rosenlund, L. (2015) Working with *Distinction*: Scandinavian experiences. I: Coulangeon, P. & Duval, J. red. *The Routledge Companion to Bourdieu's Distinction*. London: Routledge, s. 157-186.
- RunRepeat (2015) *Research: Marathon Performance Across Nations*. Tilgjengelig fra: <<http://runrepeat.com/research-marathon-performance-across-nations>> [Lest 29. november 2016].
- Sakslind, R., Skarpenes, O. (2014) Morality and the Middle Class: The European Pattern and the Norwegian Singularity. *Journal of Social History* [Internett], 48(2), s. 313-340. DOI: 10.1093/jsh/shu074.
- Sandemose, A. (1933) *En flyktning krysser sitt spor*. Oslo: Tiden forlag.
- Savage, M., Bagnall, G., Longhurst, B. (2001) Ordinary, Ambivalent and Defensive: Class Identities in the Northwest of England. *Sociology* [Internett] 35(4), s. 875-892. DOI: 10.1177/0038038501035004005.
- Savage, M. (2003) REVIEW ESSAY: A New Class Paradigm? *Journal of Sociology of Education*, 24(4), s. 535-541. DOI: 10.1080/01425690301920.
- Savage, M., Devine, F., Cunningham, N., Taylor, M., Li, Y., Hjellbrekke, J., Le Roux, B., Friedman, S., Miles, A. (2013) A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology*, 47(2), s. 219-250. DOI: 10.1177/0038038513481128.
- Savage, M. (2015) *Social Class in the 21st Century*. Storbritannia: Penguin.
- Sayer, A. (2005) *The Moral Significance of Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scott, J. (1996) *Stratification & Power: Structures of Class, Status and Command*. Cambridge: Polity Press.
- Scott, J. (1997) *Corporate Business and Capitalist Classes*. Oxford: Oxford University Press.
- Scott, J. (2000) Class and Stratification. I: Payne, G. red. *Social Devisions*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 25-64.
- Shilling, C. (2003) *The Body and Social Theory*. London: SAGE Publications Ltd.

-
- Silverman, D. (2014) *Interpreting Qualitative Data*. 5th Edition. London: SAGE Publications Ltd.
- Skarpenes, O. (2007) Den legitime kulturens moralske forankring. *Tidsskrift for samfunnsforskning* [Internett], 48(4), s. 531-558. Tilgjengelig fra: <https://www.idunn.no/tfs/2007/04/den_legitime_kulturens_moralske_forankring>.
- Skarpenes, O., Sakslind, R. (2010) Education and egalitarianism: the Culture of the Norwegian middle class. *The Sociological Review* [Internett], 58(2), s. 219-243. DOI: 10.1111/j.1467-954X.2010.01901.x.
- Skatteetaten (2017) *Om skatteliste*. Tilgjengelig fra: <<http://tjenester.skatteetaten.no/informasjon>> [Lest 11. mai 2017].
- Skjøtt-Larsen, J. (2012) Cultural and Moral Boundaries in a Nordic Context. Findings from a City in Denmark. *European Societies*, 14(5), s. 660-683. DOI: 10.1080/14616696.2012.720271.
- Skuland, S. E. (2015) Healthy eating and barriers related to social class: The case of vegetable and fish consumption in Norway. *Appetite*, 92, s. 217-226. DOI: 10.1016/j.appet.2015.05.008.
- Slagstad, R. (2015) (*Sporten*) – *En idéhistorisk studie*. 3. utgave. Oslo: Pax Forlag.
- Slagstad, R. (2017) Kroppen som sportens akilleshæl. *Tidsskrift for Den norske legeförening* [Internett], 137(1), s. 6. DOI: 10.4045/tidsskr.16.1054.
- SNL (Store norsk leksikon) (2009) *Estetisere* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/estetisere>> [Lest 12. desember 2016].
- SNL (Store norske leksikon) (2014) *Janteloven* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/Janteloven>> [Lest 9. februar 2017].
- SNL (Store norske leksikon) (2015) *Holisme* [Internett] Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/holisme>> [Lest 12. desember 2016].
- SNL (Store norske leksikon) (2017) *Bergen - historie* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/Bergen/historie>> [Lest 14. februar 2017].
- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2016a) *Befolkningens utdanningsnivå, 1. oktober 2015*. Tilgjengelig fra: <<https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/utniv>> [Lest 22. februar 2017].
- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2016b) *Helseforhold, levekårsundersøkelsen, 2015*. Tilgjengelig fra: <<http://ssb.no/helse/statistikker/helseforhold>> [Lest 06. desember 2016].

- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2016c) *Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen, 2016*. Tilgjengelig fra: <<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid/hvert-3-aar/2016-11-23>> [Lest 10. februar 2017].
- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2016d) *Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, 2015*. Tilgjengelig fra: <<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/ifhus>> [Lest 15. februar 2017].
- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2016e) *Kommunefakta. Bergen - 1201 (Hordaland)*. Tilgjengelig fra: <<http://www.ssb.no/kommunefakta/bergen>> [Lest 14. februar 2017].
- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2016f) *Kommunefakta. Oslo - 0301 (Oslo)*. Tilgjengelig fra: <<http://www.ssb.no/kommunefakta/oslo>> [Lest 22. februar 2017].
- Strand, B.H., Tverdal, A. (2006) Trends in educational inequalities in cardiovascular risk factors: a longitudinal study among 48,000 middle-aged Norwegian men and women. *European Journal of Epidemiology* [Internett], 21(10), s. 731-739. DOI: 10.1007/s10654-006-9046-5.
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P.L., Seippel, Ø., Dalen, H.B. (2017) Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift* [Internett], 2(1), s. 132-151. Tilgjengelig fra: <http://www.idunn.no/norsk_sosiologisk_tidsskrift/2017/02>.
- Stuij, M. (2015) Social Class and Habitus: A Case Study on Socialisation into Sports and Exercise. *Sport, Education and Society* [Internett], 20(6), s. 780-798. DOI: 10.1080/13573322.2013.827568.
- Sweetman, P. (2003) Twenty-first century dis-ease? Habitual reflexivity or the reflexive habitus. *The Sociological Review* [Internett], 51(4), s. 528-549. DOI: 10.1111/j.1467-954X.2003.00434.x.
- Triathlon.no (2017) *Klubber innenfor NTF* [Internett]. Norges Triathlonforbund. Tilgjengelig fra: <https://topptid.no/ntf/clubs_public> [Lest 17. februar 2017].
- Vaage, O.F. (2009) *Mosjon, friluftsliv og kulturaktiviteter. Resultater fra Levekårsundersøkelsene fra 1997 til 2007*. Rapporter 2009(15). Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Vaage, O.F. (2015) *Fritidsaktiviteter 1997-2004. Barn og voksnes idrettsaktiviteter, friluftsliv og kulturaktiviteter. Resultater fra Levekårsundersøkelsene*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

-
- Vandebroeck, D. (2013) *Harnessing the Flesh. Social Class and Reflexive Embodiment* [doktoravhandling]. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- Vandebroeck, D. (2014) Classifying Bodies, Classified Bodies, Class Bodies. A Carnal Critique of the Judgment of Taste. I: Coulangeon, P. & Duval, J. red. *The Routledge Companion to Bourdieu's Distinction*. London: Routledge, s. 227-254.
- Vandebroeck, D. (2017) *Distinctions in the Flesh. Social Class and the Embodiment of Inequality*. New York: Routledge.
- Vassenden, A., Andersson, M. (2010) When an image becomes sacred: photo-elicitation with images of holy books. *Visual Studies* [Internett], 25(2), s. 149-161. DOI: 10.1080/1472586X.2010.502672.
- Vike, H., Lidén, H., Lien, M.E. (2001) Likhetens virkeligheter. I: Lien, M.E., Lidén, H., Lien, M.E. red. *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 11-31.
- Vormedal, T. M. (2016) «Vi er jo ikke rike». *En studie av velbemidlede selvrepresentasjon i det egalitære Norge* [upublisert masteroppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Warde, A. (1997) *Consumption, Food and Taste*. London: SAGE.
- Warde, A. (2015) *The Practice of Eating*. Cambridge: Polity Press.
- Weber, M. (1922 [1978]) Status Groups and Classes. I: Weber, M. *Economy and Society*. Vol. 1, s. 302-307.
- Wright, E.O. (1978) *Class, Crisis and the State*. London: Verso.
- Øygard, L. (2000) Studying food tastes among young adults using Bourdieu's theory. *Journal of Consumer Studies & Home Economics*, 24(3), s. 160-169. DOI: 10.1046/j.1365-2737.2000.00118.x.
- Åmås, K.O. red. (2016) *Makteliten. 252 kvinner og menn som styrer Norge*. Oslo: Kagge Forlag.

Appendiks

Appendiks 1: Intervjuguide

Fysisk aktivitet:

- Kan du fortelle litt om den fysiske aktiviteten du bedriver?
- Hvor ofte trener du? Har du tenkt noe over hvorfor du trener?
- Hvor lenge har du drevet med fysisk aktivitet? Hvorfor startet du?
- Hva motiverer deg til fysisk aktivitet og trening?
- Er det noen former for trening du ikke interesserer deg for?
- Har du deltatt i noen form for konkurranse i voksen alder (løp, ritt, renn osv.)?

- Trener du alene eller sammen med andre? Driver du med noen form for organisert trening?
- Har du mange venner som trener? Hvordan vil du beskrive dem?
- Har du mange venner som ikke driver med fysisk aktivitet? Hvordan vil du beskrive dem?
- Hva tenker du om dem som ikke driver med fysisk aktivitet? Hvordan vil du beskrive dem?

- Trener du sammen med noen fra jobb?
- Er det oppmuntret til eller tilrettelagt for trening i tilknytning til jobben din?
- Trener kollegaene dine?
- Er det anerkjent å trene blant kollegaene dine? Spesielle sporter, merker, konkurranser?
- Er det noen av kollegaene dine som ikke trener? Hvordan vil du beskrive dem?
- Er det noe spesielt samhold mellom dere på jobb som trener?
- Tenker du at din fysiske form eller sportslige bragder virker eller har virket fordelaktig på yrkeskarrieren din? Tenker du at dine overordnede eller de som har ansatt deg har sett på din fysiske form eller sportslige bragder som en ressurs?
- Har du vært involvert i ansettelser av andre? Har du da tenkt at andres fysiske form eller sportslige bragder kan være en ressurs for arbeidsplassen der du jobber?

-
- Hvor mye penger bruker du i tilknytning til fysisk aktivitet i løpet av et år?
  - Hva bruker du denne summen på?
  - Hva og hvordan gjør du prioriteringer knyttet til utgifter til fysisk aktivitet?
  - Hvilke merker har du på treningsklærne dine? Er det noen spesielle merker du liker godt?
  - Hvilke merker har du på annet treningsutstyr?
  - Er det noen merker eller farger du ikke kjøper eller liker? Hvorfor?
-
- Dersom det ytres motstand mot utstyrsmani og lignende: Hva tenker du om disse som er så opptatt av utstyr og merker?
  - Dersom de selv er opptatt av merker og lignende: Har du noen gang tenkt over hva andre tenker om det å bruke mye penger på utstyr og visse merker? Har du opplevd at noen har reagert på dette?

Ernæring:

- Hvilken mat liker du å spise?
  - Kan du fortelle om den typiske maten du spiser i løpet av en dag?
  - Hvorfor velger du denne maten?
  - Er det noen typer mat du ikke spiser?
  - Hvilken rolle spiller mat, måltider og matlaging i familien din?
-
- Hvor handler du? Hvor handler du ikke?
  - Hva er viktig for deg når du spiser? Kosthold?
  - Hva tenker du om dem som ikke har et slikt kosthold?
  - Er det noen former for kosthold du ikke ville ønsket deg?
  - Hva vil det si å ha et dårlig kosthold i dine øyne?
-
- Hvor går du når du skal spise ute (kafé, restaurant osv.)?
  - Hvorfor velger du disse stedene?
  - Hva for noen type folk går på disse stedene?
  - Er det noen serveringssteder du aldri ville spist? Hvorfor?
  - Er det noen type mat du aldri pleier å spise? Hvorfor?

- Hva for noen type folk går på disse stedene?
- Har du noen gang tenkt at dine matvaner eller valg av spisesteder skiller seg fra andre?
- Spiser vennene dine og/eller kollegaene dine lignende steder og lignende mat?

Kropp:

Photo Elicitation

- Hva tenker du om disse ulike kroppsfasongene? Assosiasjoner? Umiddelbare tanker?
- Hvem av disse vil du si illustrerer den mannlige idealkroppen? Ditt ideal og samfunnets ideal.
- Hvem av disse vil du si illustrerer den kvinnelige idealkroppen? Ditt ideal og samfunnets ideal.
- Dersom avvik mellom idealene: Hva tenker du om at ditt ideal er annerledes enn idealet i samfunnet?
- Hvor vil du plassere deg selv?
- Hvilken kropp ville du aller minst ønsket deg?

- Hvor vil du plassere kollegaene dine og vennene dine på denne skalaen?
- Er det viktig for deg at dem du omgås har en kropp som ikke avviker særlig fra din?
- Hva tenker du om dem som har kroppene i begge ytterkantene av denne skalaen?
- Hvordan vil du beskrive dem som har kroppene i begge ytterkantene av denne skalaen?

- Er det viktig å ha (de valgte idealtypene) denne type kropp? Hva gjør det viktig?
- Hva tenker du om dem som ikke er opptatt av kropp- og kroppsfasong?
- Tenker du at det er noen som er *for* opptatt av kropp og kroppsfasong? Hva tenker du om dem?

- Knyttet til jobb og bransje: Hvordan tenker du at de med kroppsfasong som i ytterkantene ville passe inn eller ikke passe inn i din bransje eller din arbeidsplass?
- Ville du vegret deg eller hatt noen betenkeligheter med å ansette noen med kroppsfasong i ytterkantene? Hva tror du er grunnen til dette?

Dersom informanten har barn:

- Driver barnet ditt/barna dine med fysisk aktivitet?
  - Hvilke idretter er de med på?
  - Er det noen idretter du ønsker at de er med på, eller skal bli med på?
  - Er det noen idretter du ikke vil at de skal delta i?
  - Er det viktig at barnet ditt/barna dine driver med fysisk aktivitet?
-
- Hva vil du definere som usunn livsstil?
  - Hva tenker du om de som lever usunt?
  - Hva tenker du om folk med en usunn livsstil i jobbsammenheng, i din bransje/felt?
  - Tenker du at det kan være uheldig for bransjen eller firmaet/arbeidsplassen du representerer?
-
- Dersom de vegrer seg for å være dømmende: Hva er grunnen til at de ikke vil være dømmende og "hva tenker du i ditt stille sinn" osv.

Bakgrunnsspørsmål:

- Alder
- Yrke
- inntekt / formue
- Høyeste fullførte utdanning

Appendiks 2: Godkjenning av prosjektgjennomføring

Vegard Jarness
Sosiologisk institutt Universitetet i Bergen

5015 BERGEN

Vår dato: 16.06.2016

Vår ref: 48689 / 3 / HJP

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 18.05.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

48689	<i>På hvilken måte kommer kulturelle klasseskiller til uttrykk gjennom subjektive oppfatninger av kropp, fysisk aktivitet og ernæring?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Vegard Jarness</i>
Student	<i>Lisa Maria Breistein Sølvberg</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.11.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Hanne Johansen-Pekovic

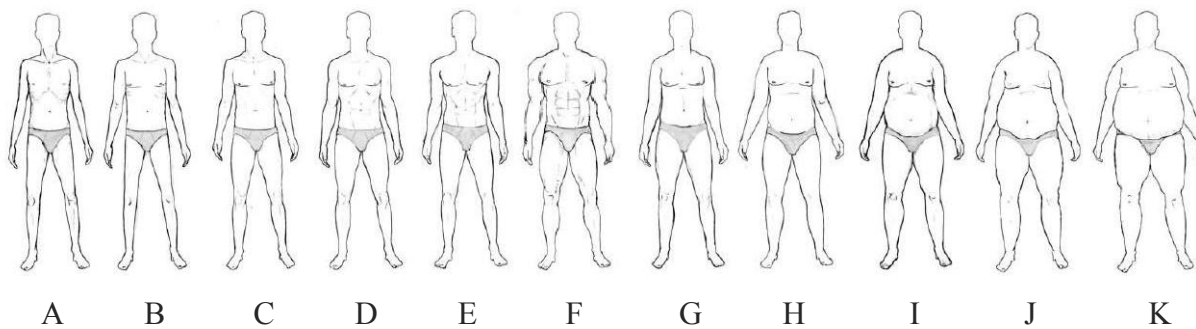
Kontaktperson: Hanne Johansen-Pekovic tlf: 55 58 31 18

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Appendiks 3: Liste over informanter

Pseudonym	Yrke	Alder	Trening	Kulturell kapital	Økonomisk kapital
Informant 1 Andreas	Advokat, partner	40-årene	Løping, fotball, golf	–	+
Informant 2 Bjørnar	Direktør	40-årene	Løping, svømming, sykling (triatlon)	–	+
Informant 3 Erik	Direktør	50-årene	Løping, ski	–	+
Informant 4 Fredrik	Direktør	50-årene	Golf, tredemølle, styrketrening, turski, gåtur	–	+
Informant 5 Gaute	Kulturleder	50-årene	Kampsport, gåtur	+	–
Informant 6 Henrik	Professor	40-årene	Sykling, løping, styrketrening	+	–
Informant 7 Jonas	Konsernsjef	50-årene	Langrenn, løping, rulleski, styrketrening	–	+
Informant 8 Kristian	Professor	50-årene	Løping, styrketrening og fotball	+	–
Informant 9 Stig	Kulturleder	50-årene	Racketsport, tur, alpint, sopptur	+	–
Informant 10 William	Musiker	40-årene	Yoga, løping	+	–

Appendiks 4: Figurer av mannlige silhuetter brukt i intervju

© Dieter Vandebroeck

Vandebroeck (2017)

Figurer tilsendt og brukes med tillatelse av forfatteren.

Appendiks 5: ORDC-klaseskjema

Oslo registerklaseskjema (ORDC) (Hansen, Flemmen & Andersen 2009).

Oppdatert versjon tilsendt av forfatterne.

